

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matic Zidarič

Analiza razmerja med terorističnimi dejanji in vojnimi zločini

Magistrsko delo

Ljubljana, 2020

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matic Zidarič

Mentor: prof. dr. Iztok Prezelj

Analiza razmerja med terorističnimi dejanji in vojnimi zločini

Magistrsko delo

Ljubljana, 2020

Analiza razmerja med terorističnimi dejanji in vojnimi zločini

Teroristična dejanja predstavljajo nasilna dejanja, katerih glavni namen je povzročitev političnih sprememb oz. doseganje političnih ciljev, glavne žrtve pa v večini primerov predstavlja civilno prebivalstvo. Danes je terorizem sprejet kot mednarodni zločin, ki zaradi svojih karakteristik predstavlja okrutna dejanja, ki so izziv za mednarodno varnost in stabilnost. Terorizem s svojimi dejanji krši mednarodno humanitarno pravo, ki zagotavlja zaščito in preživetje ljudi, ki so udeleženi v oboroženem konfliktu. Hkrati mednarodno humanitarno pravo ščiti pomembne človeške vrednote ter poskuša v času trajanja oboroženega konflikta, osebe tudi zaščititi.

S svojo naravo delovanja teroristična dejanja predstavljajo dejanja, ki so potencialno enakovredna vojnim zločinom, hkrati pa ta predstavljajo kršitve pravnih določil, katera tvorijo mednarodno humanitarno pravo. Največji izziv predstavlja definiranje vojne narave terorizma, saj teroristična dejanja s strani individualnih terorističnih organizacij pravno gledano ne izpolnjujejo pogojev za povzročitev vojnega dejanja. Najbolj očitno je to postalo v dogajanju po napadu 11. septembra 2001, ko je ameriška vlada oznanila vojno proti terorizmu. Teroristična dejanja, za katerimi stojijo posamezniki, ponavadi tvorijo konflikte nizke intenzivnosti, za katere pa ima mednarodno humanitarno pravo omejen doseg. Teroristična dejanja v odsotnosti oboroženega konflikta po mednarodnem humanitarnem pravu ne morejo biti opredeljena kot vojni zločin, kljub temu pa decentraliziranost mednarodnega prava državam omogoča lastno interpretacijo.

KLJUČNE BESEDE: Teroristično dejanje, mednarodno humanitarno pravo, 11. september 2001, mednarodni oboroženi spopad, ženevske konvencije

Ratio analysis between Terrorist acts and War crimes

Terrorist attacks represent acts of violence whose main purpose is to cause political change and achieve political goals while mainly targeting civilian population. Today, terrorism is accepted as an international crime but despite its definition which is the victim to its characteristics, it represents cruel acts that remain a challenge to international security. Terrorism violates international humanitarian law by acting in accordance with the provision of the protection and survival of human lives that occur for a duration of an armed conflict. At the same time international humanitarian law seeks to protect people and basic human values during armed conflicts, which results in causing enormous consequences for civilians.

Terrorism and its nature of actions represents an act equivalent to war crimes that constitute violations of the legal rules which together constitute the law of armed conflicts. The greatest challenge lies in the military nature of terrorism since terrorism is legally not an act of war. Groundbreaking event occurred in the aftermath of the terrorist attack on 9/11, when the US government announced and presented term "war on terrorism". Terrorist acts theoretically form present low intensity conflicts for which international humanitarian law has a limited reach. Thus acts of terrorism in the absence of an armed conflict can under international humanitarian law not be defined as a war crime but nevertheless, the decentralization of international law enables states to interpret their international obligations and court hearings to their own agenda.

KEY WORDS: Terrorism, international humanitarian law, 11. september 2001, international armed conflict, Geneva conventions

Kazalo

1 Uvod	6
2 Metodološki okvir	8
2.1 Raziskovalno vprašanje in hipotezi	8
2.2 Metode proučevanja.	8
3 Terorizem	10
3.1 Zgodovina terorizma	11
3.2 Problematika (ne)obstoja enotne definicije terorizma	12
3.3 Cilji terorističnih dejanj	14
3.4 Motivacija za teroristična dejanja	15
3.5 Klasifikacija terorizma in njegovi akterji	17
3.5.1 Nacionalistični terorizem	17
3.5.2 Verski terorizem	18
3.5.3 Levičarski terorizem	19
3.5.4 Desničarski terorizem	20
3.5.5 Anarhistični terorizem	21
3.5.6 Državni terorizem	21
4 Terorizem in mednarodno pravo	23
4.1 Terorizem kot del mednarodnega humanitarnega (vojnega) prava ali del mednarodnega prava človekovih pravic?	24
4.2 Mednarodno humanitarno pravo	27
4.2.1 Ženevske konvencije in pogoji za zaščito borcev	31
4.2.2 Dodatna protokola k Ženevskim konvencijam	32
4.2.2.1 Mednarodni oboroženi spopad	33
4.2.2.2 Nemednarodni oboroženi spopad	33

4.2.2.3 3.člen Ženevskih konvencij v povezavi z nemednarodnim oboroženim spopadom	34
4.2.3 Aplikacija mednarodnega vojnega prava	35
4.2.4 Haaško pravo	35
4.3 Teroristi kot borci v mednarodnem humanitarnem (vojnem) pravu	36
4.3.1 Teroristi kot ilegalni borci ali vojni ujetniki?	39
4.4 Terorizem in status vojne	42
4.5 Vojna proti terorizmu	44
4.5.1 Invazija na Irak kot primer vojne proti terorizmu	46
5 Vojni zločini in terorizem	49
5.1 Sodna obravnava terorističnih napadov kot potencialnih vojnih zločinov v obdobju 1. in 2. svetovne vojne	52
5.2 Terorizem kot samostojni ali sestavljeni zločin	53
5.3 Terorizem kot vojni zločin	54
5.4 Študije primerov sojenj storilcem terorističnih dejanj	58
5.4.1 Juan Carlos Abella	58
5.4.2 Fawaz Yunis	59
5.4.3 Sojenja pripadnikom ISIS	60
5.4.4 Sojenja teroristom v okviru vojne v Čečeniji	62
6 Mednarodno in nacionalno kazensko pravo v razmerju s terorizmom	64
6.1 Argumenti proti vključitvi terorizma v kontekst mednarodnega kazenskega prava	66
7 Sklep	69
8 Viri	75

1. Uvod

Teroristični napad na ameriški in svetovni simbol moči ter modernega, kapitalističnega sveta je 11. septembra 2001 v New Yorku in Washingtonu povzročil spremembo dojemanja aspektov varnosti. Kljub temu da terorizem ni nov pojav, je napad povzročil globalne spremembe. V povezavi s tem se poraja vprašanje, kako je napad spremenil svet. Napad teroristične organizacije Al Kaida na dvojčka Svetovnega trgovskega centra in Pentagon je izkristaliziral nekatere spremembe ter izpostavil številne varnostne dileme. Gre za dileme, ki so bile do takrat nepoznane, povzročile pa so globalno dinamiko odzivanja na tovrstne grožnje. Terorizem je širše gledano razumljen kot uporaba ali grožnja z uporabo nasilja za doseganje političnih ciljev. Pri opredelitvi terorizma mednarodna skupnost ne pozna univerzalne definicije, s katero bi lahko razpolagala. Prav pomanjkanje skupne definicije pa otežuje opredelitev tovrstnih dejanj. Kljub precejšnjemu številu terorističnih napadov v zadnjih nekaj desetletjih, napadi v določenih predelih sveta še vedno ostajajo neznanka za širšo javnost. Večje teroristične organizacije se zato osredotočajo na regije, na katerih lahko pred izziv postavijo globalno stabilnost.

Mednarodno humanitarno pravo opredeljuje terorizem kot nasilno dejanje s strani državnih ali nedržavnih akterjev. Pri nasilnih dejanjih, katerih glavni namen je povzročitev političnih sprememb in doseganje političnih ciljev, so glavne žrtve neborci oz. civilisti. V 20. stoletju je državam uspelo prepoznati terorizem kot specifični zločin v okviru mednarodnega prava. Različen spekter akterjev, njihove karakteristike in cilji, ki jih s terorističnimi dejanji poskušajo doseči, pa kažejo na njegovo kompleksnost. Kljub temu ostaja danes terorizem, predvsem zaradi odsotnosti enotne definicije zelo problematično mednarodno - pravno področje (Forrest, 2012). Terorizem tako obstaja le kot skupek posameznih oz. tematskih zločinov. Primeri tovrstnih tematskih zločinov so zavzetja talcev, napadi zoper mednarodno zaščitene osebe, napadi na civilno letalstvo, bombni napadi itd. To dokazujejo sprejetja številnih konvencij in protokolov v boju proti terorizmu s strani Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN). Terorizem ne predstavlja klasičnega vojskovanja. Izraz klasično vojskovanje sem uporabil kot primer konvencionalnega bojevanja, pri katerem sta jasno znani in po mednarodnem pravu prepoznani nasprotni si strani, ki imata jasno opredeljene svoje borce. Prav tako pri sovražnostih oz. oboroženih spopadih veljajo pravila mednarodnega humanitarnega ali vojnega prava in pravila vojaškega delovanja. Terorizem s svojimi dejanji krši mednarodno humanitarno pravo, pomembne človeške vrednote ter povzroča ogromne posledice v smislu civilnih žrtev. S svojo naravo predstavlja dejanje, ki je teoretično enakovredno vojnim zločinom. Vojni zločin namreč predstavlja kršitve pravnih pravil, ki skupaj tvorijo mednarodno humanitarno pravo. Do razkola pride

že pri opredelitvi vojne narave terorizma, saj pravno gledano terorizem in njegovi pripadniki ne spadajo v sistem pravil mednarodnega humanitarnega prava. Da bi se teroristična dejanja lahko vključilo v kategorijo vojnih zločinov, bi morala ta izpolnjevati pogoj, ki nakazuje na obstoj oboroženega spopada, mednarodnega ali notranjega. To razlikovanje je zelo pomembno, saj določa, kateri sklop pravil se bo uporabljal ter posledično tudi, ali se bo dejanje opredelilo kot vojni zločin ali ne. S tem namenom so ZDA uveljavile termin ilegalni borec.

Tako kot to velja za pravno prepoznane vojskujoče se akterje, ne sme nobeno zatiranje opravičevati namernega pokola civilnega prebivalstva. Če jedro vojnih zločinov v obdobju miru in vojne predstavljajo napadi na civiliste, zadrževanje talcev, poboji ujetnikov in druga kriminalna dejanja, potem lahko teroristična dejanja označimo kot ekvivalente vojnih zločinov (P. Scharf, 2004).

2. Metodološki okvir

Glavni cilj magistrske naloge je opredeliti terorizem, njegove vrste in značilnosti ter ga umestiti v okvir mednarodnega prava. Cilj magistrske naloge je teoretično razložiti, kdo v mednarodnem humanitarnem pravu je označen s statusom borca, kateri pogoji morajo biti izpolnjeni za status borca, na koga in v katerih okoliščinah se navezuje mednarodno humanitarno pravo ter kakšna so pravna določila za obsodbo vojnega zločina.

Cilj in namen magistrske naloge je torej vzpostaviti teoretično opredelitev ter primerjavo med terorističnimi dejanji in vojnimi zločini, ki so se zgodili v preteklosti. Skozi raziskovalno nalogo bom poskušal odgovoriti na vprašanje, ali bi moral biti terorizem prepoznan kot mednarodni vojni zločin.

2.1 Raziskovalno vprašanje in hipotezi

Raziskovalno vprašanje magistrske naloge je, ali bi morala biti teroristična dejanja obravnavana kot vojni zločin, ter kateri so pogoji, ki jih mora nasilno dejanje izpolnjevati, da je kot tako obravnavano. Poleg raziskovalnega vprašanja, ki predstavlja glavno smernico pri teoretičnem opredeljevanju, pa sem zastavil tudi dve raziskovalni hipotezi.

Hipoteza 1: Obstoj oboroženega spopada med subjekti mednarodnega prava v času terorističnega dejanja je edini pogoj, da se teroristično dejanje obravnava kot vojni zločin.

Hipoteza 2: Države kot subjekti mednarodnega prava prilagajajo sodno obravnavo individualnih terorističnih napadov v skladu s političnimi interesi in ne v okviru običajnega ali splošnega mednarodnega humanitarnega prava.

2.2 Metode proučevanja

Pri pisanju magistrske naloge bom uporabil številne metode družboslovnega raziskovanja. Uporabil bom metodo analize in interpretacije relevantnih primarnih in sekundarnih virov. Med primarne vire spadajo ženevske konvencije, določila haaškega prava in ostale pogodbe, dokumenti, poročila in analize vpliva mednarodnega humanitarnega prava glede vprašanja legalnosti oboroženega spopada ter opredelitve teroristov kot borcev. Gre za vire, ki vsebinsko opredeljujejo koncept mednarodnega humanitarnega prava, njegovo razmerje do borcev in druga pravna določila, ki veljajo v povezavi z oboroženimi spopadi.

Sekundarne vire v magistrski nalogi predstavlja literatura preučevanja knjig ter znanstvenih člankov na temo terorizma kot vojnega zločina. Analiza virov predstavlja hkrati tudi kvalitativno analizo, saj je njen ključni pomen predstavitev vsebine različne literature in uradnih dokumentov.

Za opredelitev ter analiziranje teoretičnih okvirov terorizma, njegove delitve in vrste, mednarodnega humanitarnega prava in vojnih zločinov bom uporabil deskriptivno metodo, s pomočjo katere bom opisal in predstavil teoretične koncepte mednarodnega humanitarnega prava, ki so bistvenega pomena za povezavo s terorističnimi dejanji. Gre za splošen opis in predstavitev rdeče niti analize magistrske naloge. S pomočjo deskriptivne metode bom predstavil tudi svoje končne ugotovitve.

Za zgodovinski in konceptualni pregled skozi različna časovna obdobja bom uporabil zgodovinsko-komparativno ter zgodovinsko-razvojno analizo. Gre za metodi analize, s pomočjo katerih bom na začetku predstavil zgodovinski razvoj terorizma in terorističnih dejanj, hkrati pa bom v povezavi s študijami primera predstavil primere vojnih zločinov, ki bi bili v obdobju prve in druge svetovne vojne lahko obravnavani skladno s terorističnimi dejanji.

Z metodo študije primera bom analiziral primere sojenj domnevnim teroristom v luči vojnih zločinov na primerih Juana Carlosa Abella, Fawaza Yunisa, na primerih sojenja borcem ISIS in borcem v vojni v Čečeniji.

3. Terorizem

Prezelj terorizem opisuje kot eno ključnih groženj, s katerimi se sooča mednarodna skupnost. Ogroženost opredeljujejo vzroki, ki so po navadi zelo kompleksni, za njihovo odpravo pa je potreben čas in sodelovanje na mednarodni ravni. Poleg vzrokov se moramo spopasti tudi z motivi, ki teroriste ženejo pri grozovitih dejanjih. Motivi so v večini terorističnih primerov kompleksni ali pa medsebojno dopolnjujoči. Prezelj pravi, da je prav zaradi tega “kompleksnost terorističnega ogrožanja varnosti tako velika, da že ob srednji intenzivnosti zahteva aktiviranje velikega dela nacionalnovarnostnega sistema oz. množico nacionalnih varnostnih mehanizmov katere koli države” (Prezelj, 2006).

Z vidika analitičnega pristopa je terorizem prepoznan kot dejanje kolektivne racionalnosti. Radikalna politična organizacija je videna kot ključni akter v igri teatra. Takšne skupine posedujejo kolektivne vrednote in značilnosti, pri tem pa terorizem izberejo kot najboljše izvedbeno orodje (Crenshaw v Reich, 1990, str. 7—24)¹. 11. september 2001 predstavlja najbolj uničujoč dan v dolgi in krvavi zgodovini terorističnih dejanj. Število smrtnih žrtev, ekonomska škoda in val ogorčenja je bilo do tistega dne nepredstavljivo. Takratni ameriški predsednik George W. Bush je istega dne napovedal vojno proti terorizmu in vsakemu, ki tovrstno nasilje podpira. Američani so najhujši teroristični napad doživeli 100 let po anarhično motiviranem atentatu na predsednika Williama McKinleya. Tudi njegov naslednik Theodore Roosevelt je tako kot Bush napovedal uničujoč pohod proti vsem teroristom. V kontekstu magistrske naloge je nujno razumeti, da terorizem in njegov pojav v oboroženih spopadih nimata posebnega pravnega pomena in opredelitve v kontekstu mednarodnega humanitarnega prava. Dejanja, ki so dovoljena v času trajanja konflikta po mednarodnem humanitarnem pravu oz. dejanja, ki zasledujejo doseganje legitimnih vojaških ciljev, ne vsebujejo terorističnih dejanj. Tako terorizem predstavlja naravo oboroženega konflikta, ki legalno gledano ne bi smel biti definiran kot terorizem, tako v mednarodnem humanitarnem pravu ali v kateri koli podskupini mednarodnega prava. Tovrstna razdelitev bi nepravilno nakazovala na to, da so tovrstna dejanja nezakonita in da morajo biti kriminalizirana. Namesto tega so osebe, ki so vpletene v oborožene sovražnosti, priznane s strani mednarodnega humanitarnega prava, hkrati pa so deležne imunitete po načelu zaščite borcev. Potrebno je poudariti, da so lahko tudi borci v primeru nelegalnih dejanj kazensko preganjani. Primer kaznovanja je obsodba za vojni zločin. Mednarodno humanitarno pravo teroristov kot svojo lastno diskretno kategorijo akterjev med oboroženimi spopadi ne priznava, priznava in prepoveduje pa vse teroristične dejavnosti. Dejanja, ki bi bila običajno opredeljena kot teroristična in so uporabljena v

¹ Crenshaw, M. (1990). The logic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice, str. 7—24.

kontekstu univerzalnega protiterorističnega delovanja proti civilistom ali civilnim objektov v obdobju miru, predstavljajo v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom vojna hudodelstva. Primer tega je mednarodna konvencija proti zaplembi talcev iz leta 1979, ki tovrstno dejanje opredeljuje kot kaznivo.

3.1 Zgodovina terorizma

Če pogledamo terorizem kot varnostni fenomen bolj podrobno, opazimo, da gre za dejanja, ki so se uporabljala skozi celotno zgodovino. Tudi daleč v zgodovini je bil terorizem uporabljen s strani tistih, ki moč imajo, ali pa tistih, ki moč hočejo imeti. Avtorji delijo razvoj terorizma tudi na tri ali štiri časovna obdobja ali t. i. valove. Pri razdelitvi na tri časovna obdobja gre za delitev na antično obdobje, zgodnje obdobje in dobo modernega terorizma.

Že v prvem stoletju so židovski Zeloti, imenovani "Sicari", pobijali Rimljane v Jeruzalemu. Šlo je za podzemno načrtovane umore, ki so se dogajali pri belem dnevu. Poleg Rimljanov so umore načrtovali tudi za vse jude, ki so sodelovali ali gojili simpatijo do rimskega režima. Kot primer služijo križanja Rimljanov, ki so po uporuh Spartaka vse sužnje, ki so se uprli, križali. S tem so vsem jasno sporočili, kaj se bo z njimi zgodilo, če pomislijo, da bi se uprli državni oblasti.

V 11. in 12. stoletju so bili pripadniki šiitsko muslimanske sekte, imenovane hašašini ali asasini, znani po svojih umorih. Njihov vodja Hassam-I Sabbah je hašašinski kult gradil v gorah severnega Irana. Njegova taktika je vključevala pošiljanje morilcev, ki so za uspešen umor sovražnika tvegali tudi svoja življenja. S tem so hoteli vzbuditi strah pred sovražnikom. Znani so bili po kratkih rezilih, s katerimi so lahko prikrito opravili svoje delo. Od obdobja Asasinov (od konca 13. do 17. stoletja) se je terorizem pogosto uporabljal v različnih bojih in konfliktih. Kljub temu so bile temeljne sestavine terorizma izjemno pomanjkljive.

Do vzpona moderne nacionalne države po Westfalski pogodbi leta 1648 je bil terorizem le redko prepoznan kot sistem ali orodje za poskus vplivanja na kohezivnost družbe. Komunikacije so bile izjemno neustrezne, nadzorovane, vzroki, ki bi posledično lahko vodili v teroristična dejanja, pa so običajno pripeljali do odprtih vojn.

Terorizem so, zgodovinsko gledano, uporabljale tudi države. Kot primer državnega terorizma lahko služi Francoska republika, ki je v obdobju vladavine Robespierrea za širjenje terorja in odstranitev potencialnih sovražnikov na dnevni ravni uporabljala giljotino. Mnogo avtorjev zagovarja, da velja obdobje francoske revolucije za začetek terorizma (Forrest 2012, str. 33—34). Francoska revolucija je prva uporabila besedi terorizem in terorist. Uporaba besede terorizem tako sega v leto 1795, poimenuje pa vladavino revolucionarne vlade. Predstavniki francoskega odbora

za javno varnost in nacionalne konvencije, ki so uveljavljali politiko terorja, so bili imenovani teroristi (Terrorism Research 2019).

V poznem 19. stoletju so radikalne politične teorije in številne tehnološke izboljšave orožja spodbudile oblikovanje manjših skupin revolucionarjev, ki so učinkovito napadali nacionalne države. Tako je anarhistom, ki so zagovarjali propagandna dejanja, z uboji voditeljev držav iz Rusije, Francije, Španije, Italije in ZDA uspelo doseči politične spremembe. Kljub temu je anarhiste njihova neorganiziranost in zavračanje sodelovanja z drugimi socialnimi gibanji v političnih prizadevanjih vodila v neučinkovito politično gibanje.

Trend poznega 19. stoletja predstavlja v smislu terorističnega razvoja predvsem vzpon nacionalističnih gibanj. Na nek način so se nacionalistični teroristi takrat razlikovali od danes znanih (sodobnih) teroristov zlasti po tem, da so znali napade, ki niso bili ciljno usmerjeni in bi lahko ogrozili življenja civilistov, tudi preklicati (Terrorist Research 2019).

Kot sem predhodno že izpostavil, nas fenomen terorizma spremlja že zelo dolgo. Pomembno je, da se pred začetkom govora o zgodovini terorizma opredeli in definira, kaj termin terorizem sploh predstavlja. Tudi zgodovinska opredelitev terorizma je precej problematična, saj se današnje razmere in pogoji močno razlikujejo od takratnih. Kar je danes prepoznano kot dejanje terorizma, je bilo tisočletja nazaj prav tako znano, le da ni bilo označeno s terminom terorizem. Dejstvo, da je terorizem obstajal že tisočletja nazaj, ne pomeni, da so teroristična dejanja ostala statična, nespremenjena. Bolj kot se odražajo težave z opredeljevanjem terorizma, bolj se je terorizem razvijal, čeprav je v osnovi ohranil nekatere osnovne značilnosti, ki so ga zgodovinsko gledano opredeljevale. Avtor Paul R. Pillar pravi, da je terorizem izziv, ki ga je potrebno upravljati in ne reševati. Pravzaprav je nemogoče natančno definirati, kdaj se je terorizem pričel uporabljati, znano je le, da izvor dejanj, ki jih danes poznamo kot teroristična, sega približno 2000 let nazaj. Celoten diskurz, povezan s terorizmom, pa združujejo predvsem verska prepričanja in politične dimenzije (Burges, 2015).

3.2 Problematika (ne)obstoja enotne definicije terorizma

Težave se pri terorizmu pojavijo že pri zagotovitvi enotne in univerzalne definicije. Enotna in univerzalna definicija terorizma ne obstaja. Težavnost pri oblikovanju definicij je vidna na nacionalnih in mednarodnih ravneh organizacij in institucij. To dokazuje primer iz ZDA, kjer se definicija FBI razlikuje od definicije Ministrstva za zunanje zadeve. Vsaka izmed ameriških varnostnih agencij in služb se poslužuje definicij, ki zagovarjajo njihove interese oz. so v skladu z njihovim protiterorističnim delovanjem. To dokazuje definicija Centralne obveščevalne agencije (CIA), ki ima najširšo definicijo, ta pa jim omogoča sledenje praktično katere koli grožnje (Prezelj

2018). Obstaja nešteto definicij terorizma. Tako med akademiki in teoretiki kot tudi med politiki in vladnimi agencijami. Politični znanstvenik David Rapoport pravi, da je terorizem nasilje z značilnimi lastnostmi, ki se uporabljajo za doseganje političnih namenov tako z vidika posameznika kot z vidika države. Gre za nasilje, ki je nedopustno s strani prejetih norm in vrednot, s strani pravil vojne in pravil kaznovanja. Ko je govora o takšnem spektru nasilja, je pomembno, da se pravila vojskovanja, ko je govora o privatnih skupinah teroristov, ignorirajo, enako pogosto velja za pravila kaznovanja v primeru državnega terorizma.

Kljub temu lahko tako tako privatne skupine kot nacionalne države ignorirajo vsa pravila. Največkrat je terorizem povezan z doseganjem političnih ciljev. To dokazuje tudi definicija Louisa Richardsona, ki pravi, da imajo teroristične organizacije politični cilj, ki ga želijo doseči z nasiljem ali z grožnjami nasilja, uporaba nasilja pa hkrati ni namenjena za premoč nad sovražnikom, ampak za pošiljanje sporočila. Gre za simbolično uporabo nasilja, s pomočjo katerega se političnim elitam sporoča širša sporočila (J.F. Forrest 2012, 18).

Teroristične organizacije se delijo na dve skupini, glede na strukturo ter glede na ideologijo, na podlagi katere njihovo delovanje temelji. Glede na strukturo poznamo tradicionalne teroristične organizacije, pri katerih ima osrednjo vlogo voditelj, okoli njega pa so posamezniki, ki skrbijo predvsem za učinkovito izvedbo akcij. V tem primeru gre za hierarhično strukturo ter za centralizirano odločanje.

Na drugi strani imamo mrežne organizacije, katerih temelj je necentralizirano odločanje in razpršenost po večih državah. Teroristične organizacije lahko skozi obdobje spremenijo tudi svojo strukturo. Takšen primer je teroristična organizacija Al Kaida, ki je svoje delovanje začela kot tradicionalna teroristična organizacija, danes pa ima tako rekoč omrežje znotraj omrežja, delovanje in povezanost med pripadniki pa zajema države celotnega sveta.

Ideološko Shemella terorizem deli na politično, kulturno in versko. Danes najbolj aktualno vrsto terorizma predstavlja verska islamska ideologija, katere začetki segajo v leto 1979, ko je Ayatollah v Iranu pridobil moč. Verska ideologija se deli na podskupino ekstremistov. Pri ekstremistih gre za zelo nasilno interpretacijo verskih dokumentov. Tukaj je pomembno poudariti, da ne gre samo za islamske teroriste, temveč tudi za krščanske, judovske. Kljub temu da je ideologija zelo pomemben aspekt terorističnih organizacij, v resnici samo mobilizira in redko povzroča nezadovoljstvo. Ključnega pomena so dejavniki, kot so jeza, pomanjkanje priložnosti, slab družbeni položaj, globalizacija in globalni kapitalizem, ki v posamezniku spodbudita predvsem negativno nastrojenost (Shemella, 2011). OZN se je pri opredelitvi terorizma srečala z različnimi vprašanji. Kakšna uporaba sile definira teroristično dejanje, kateri so akterji in kakšne morajo biti okoliščine, da je dejanje obravnavano kot

terorizem? Edini primerni odziv je bil ragmatični, saj je na tem mestu vedno dovolj prostora za kontroverznost sprejetja univerzalne definicije. V preteklosti je tovrsten problem očitno predstavljala razdelitev med zahodom in vzhodom, danes pa bi preveliko luknjo povzročilo dožemanje držav različnih svetov. Leta 1972 je Generalna skupščina OZN oblikovala ad hoc komite za terorizem. Glavni razlog je bil namen oblikovanja enotne definicije. Tudi tukaj je prišlo do razkola mnenj. Nekateri so zagovarjali pomembnost prepovedanih tarč napadov, drugi namen terorističnih dejanj. Samo nekateri so prepoznali ugrabitve talcev, letal, sabotaže in načrtne poboje kot dejanja terorizma. Prevladalo je dejstvo, da dejanja in tarče napadov ne morejo definirati, kaj je terorizem.

Ključni element pri razumevanju terorističnih dejanj je napadalčev cilj in motiv. Glavni objekt delovanja je uporaba intenzivnega strahu, s pomočjo katerega se povzroči obnašanje, ki je povezano z želenim političnim izidom.

Mnogi varnostni strokovnjaki so mnenja, da je terorizem in njegovo definiranje žrtev pretirane politizacije, kjer ima vsak politični akter drugačne interese. Zanimivo je, da teroristične skupine in organizacije večino časa ne izvajajo napadov, ampak se ukvarjajo z načrtovanjem, pripravi, zbiranjem sredstev, rekrutiranjem, opazovanjem potencialnih tarč in podobnim. Prezelj zato terorizem opredeljuje kot "planiranje, organiziranje in podpiranje nasilnih aktivnosti proti nedolžnim civilnim žrtvam, s ciljem doseči določene politične cilje oz. sprejetja ali zavrnitve določenih ukrepov" (Prezelj, 2018).

3.3 Cilji terorističnih dejanj

Ključni cilj terorističnih napadov je doseganje političnih ciljev. Zaradi enakih ciljev pogosto prihaja do nejasnosti med političnim bojem in terorizmom, vendar pa je potrebno bistveno razlikovati predvsem med metodami, ki se uporabljajo. Za teroristična dejanja je značilna ilegalna uporaba nasilja. Kaj pravzaprav pomeni termin ilegalno nasilje?

Mednarodno pravo govori o sprejetem in nesprejetem nasilju. Razmejitev med tem, kaj je dopustno in kaj nedopustno nasilje, je problematična. Terorizem ima v primerjavi s psihološkim nasiljem omejen fizični vpliv. Gre za neke vrste psihološko bojevanje, pri katerem prihaja do sorazmernega strahu v razmerju z dejansko grožnjo. Terorizem ima cilj vplivati na tri vrste publike. Prvo vrsto predstavljajo podporniki, katerim teroristični napad pokaže, da je dejanje možno izvesti. Druga vrsta publike je ciljna publika, ki ji napad pokaže, da je ukrepe možno izvesti kljub vsem obrambnim naporom. Vsak posameznik dobi občutek, da je naslednja žrtev, ter da se pred terorističnim napadom ni mogoče skriti. Tretjo skupino pa predstavlja mednarodna publika, za katero teroristični napad oblikuje interes za problem in njegovo rešitev. Teroristične skupine le redko dosežejo svoje cilje. Veliko ljudi zaradi nekaj uspešnih terorističnih napadov vidi terorizem

kot učinkovito strategijo. Kot primer služi libanonska teroristična organizacija Hezbollah, ki je od leta 1982 do 2000 z ugrabitvami, bombnimi napadi in načrtnimi uboji nasprotovala izraelski okupaciji. Njihovo nasprotovanje je bilo uspešno, saj je Izrael leta 2000 zaključil z dolgoletno okupacijo južnega Libanona. Kljub temu naj bi bil glavni razlog za izraelski umik politična odločitev in ne posledica terorističnih dejanj.

Označitev terorističnega upiranja z zmago je zelo kompleksna. Teroristi so lahko spretni pri postavljanju bomb in načrtovanju samomorilskih teles. Če na zgoraj omenjenem primeru pogledamo širši strateški cilj, kot bi bil v tem primeru uničenje celotne izraelske države ali evakuacija celotne judovske populacije z zahodnega brega, potem vidimo, da teroristi svojega cilja niso dosegli. Teroristične skupine lahko grozijo sodobnim nacionalnim državam z zahtevami po opustitvi majhnega ozemlja ali z zahtevami po odstopu določenega voditelja. Hkrati imajo nacionalne države preveč vojaške in gospodarske moči, da bi jih teroristične organizacije lahko strmoglavile ali da bi jim predali lastne interese, za katere menijo, da so bistveni za nacionalno varnost. Po zaključenih bojih je možno tudi demokratično udejstvovanje teroristov, ki pa ga prebivalstvo lahko zelo hitro zatre. Tisti, ki trdijo, da terorizem deluje, velikokrat izpostavijo primer Izraela in izvolitev voditeljev terorja Menachama Begina in Yitzhaka Shamirja. Hkrati pa izraelski primer ignorira dejstvo, da je bilo potrebnih več desetletij, da so tovrstni voditelji prišli do moči. Kot zanimivost, Menachama Begin je izgubil kar osem volitev, preden je osvojil svoje prve. Za javnost so teroristični voditelji postali sprejemljivi šele po tem, ko so skozi čas ublažili svoja stališča (Tures, 2018).

3.4 Motivacija za teroristična dejanja

Zgodovina terorističnih dejanj nam jasno prikazuje, kako globoko je terorizem zakorinjen v kulturah človeške civilizacije. Določiti in prepoznati, kaj osebe žene v tako okrutna dejanja, ni lahka naloga. To je tudi razlog, zakaj je psihologija terorizma bolj podkrepljena s teorijo kot pa z empirijo. Pri proučevanju motivacije teroristov je potrebno analizirati skupinsko dinamiko in ne dinamiko posameznika. Največkrat se motivacija za tovrstna dejanja skriva za častjo, predanostjo vodji skupine, lahko pa gre le za osebni pomen, predanost, maščevanje, osebne zamere, revščino, globalizacijo ali moralne obveze. Če vse motivatorje povzamem v dve skupini, jih lahko razdelimo na ideološke ter osebne razloge. Ideologija je znana kot sistem prepričanj, ki omejuje in prisili ljudi v obnašanje na različne načine. Ekstremistične oblike ideologij ne dopuščajo kompromisov. Gre za nasprotje politike, katere temelj sta diskurz in kompromis. Prav tako se ideologija razlikuje od filozofije in vere, ki v prvi vrsti narekujejo, kako hoče posameznik živeti. Ideologija predstavlja vodilo, kako nekateri mislijo, da bi moralo biti oblikovano ljudstvo. Gre za upoštevanje idej ene

osebe na merilu večje populacije. Ideološko velikokrat naletimo na argument, da gre za poskus ustvarjanja preprostega sveta. Pripadnikom ideologija ponuja set pravil, ki so enostavna za upoštevanje, lahka za učenje, skupaj pa tvorijo močen smisel pripadnosti in smisla za življenje. Skupine, ki jih vodi izključno ideologija, imajo izrazitega in karizmatičnega vodjo, ki njihovo delovanje usmerja. Kljub temu vpliv vodje ni ključnega pomena za njihovo identifikacijo.

Poznamo tri vire ideologije, ki motivirajo terorizem. Prvi vir je politična filozofija, katerega glavni predstavnik je marksizem. Marksizem je bil v 20. stoletju ena glavnih ideoloških gibanj za številne teroristične organizacije, ki so izvajale napade na območjih Azije in Južne Amerike. Poleg marksizma je znan tudi nihilizem. Drugi vir motivacije predstavlja etnični nacionalizem. Kot nam samo ime pove, gre za željo po prepoznanju, željo po lastnem teritoriju in kulturni integriteti. Najbolj znana predstavnika etnično nacionalističnih oz. separatističnih terorističnih skupin sta IRA iz severne Irske (»International Republican Army«) in Baski iz Španije.

Zadnji vir ideološke motivacije predstavlja vera. Veri je uspelo doseči evolucijski preskok v ideologijo. Ta preskok teroristom služi kot platforma za najhujša nasilna dejanja. Skozi celotno človeško zgodovino so verski ekstremisti izkoriščali moč verovanja s transformacijo v ideologijo, s pomočjo katere so vodili nasilno in uničevalsko obnašanje (Shemella, 2011). Pri terorističnih dejanjih gre le v redkih primerih za zavestno odločitev. Malokdo se zavestno odloči, da bi rad postal terorist. Tako je terorizem končni rezultat miselnega procesa, pri katerem gre za medsebojno vplivanje različnih in soodvisnih spremenljivk. Veliko ljudi se v modernih demokratičnih državah in v državah tretjega sveta počutijo kot žrtev kapitalizma, kar se kaže predvsem v brezposelnosti in socialni odtujenosti. Ljudje z nižjo stopnjo izobrazbe se terorističnim organizacijam pridružijo zaradi avanture, občutka pomembnosti in vpliva, bolj izobraženi pa hočejo svoje znanje in sposobnosti temu primerno pokazati in uporabiti.

Bolj izobražene veliko bolj motivirajo politična in verska prepričanja. Teroristi so racionalni akterji, ki pri svojem delovanju zelo dobro izvedejo analizo stroškov in koristi. Na drugi strani pa psihološka motivacija izhaja iz osebnega razočaranja nad življenjem. Gre za miselnost »mi proti preostalemu svetu«. Za kulturno motivacijo je v primerjavi s predhodnima motivacijama značilen močan vpliv na posameznika. Velikega pomena je učenje dožemanja tujcev kot grožnje za obstoj. Kulturno motivacijo lahko dodatno podkrepi tudi verska ideologija. Martha Crenshaw zagovarja, da teroristične skupine izvedejo natančno kalkulirane odločitve za teroristično delovanje. To nakazuje izjava, da je terorizem politično vedenje, ki izhaja iz namerne izbire v smislu racionalnega akterja. Terorizem je po njenem mnenju logična izbira posameznika ali skupine v primeru, ko gre za veliko razmerje moči vlade z izzivalcem (Roser, Nagdy in drugi, 2013).

3.5 Klasifikacija terorizma in njegovi akterji

Teroristični napadi so lahko različnih oblik in posledično uporabe posebnih nasilnih metod, ki jih storilci uporabljajo v nasilnih dejavnostih. Napadi se lahko časovno pojavijo nenadno. Tako se nanadno lahko zgodijo bombni napadi, napadi s strelnim orožjem in drugimi nasilnimi sredstvi. Prav tako gre lahko pri terorističnih napadih za napade, ki trajajo dlje in povzročajo dodatne posledice. To so lahko zadrževanja talcev, ugrabitve letal ipd (Stelmach, 2016).

Obstaja več klasifikacij in kriterijev terorizma. Med vrste terorizma spadajo nacionalistični, verski, levičarski, desničarski, anarhistični in državni terorizem. Poleg navedene delitve, ki najbolj nazorno ponazori širok spekter terorističnega delovanja, lahko terorizem delimo tudi glede na uporabo orožja (bombni napadi, kemično, biološko in drugo orožje), glede na akterje (posameznik, skupina, država), glede na nivo operativnega delovanja (lokalno, nacionalno ali mednarodno), glede na izvor akterjev (Bližnji vzhod, Evropa, Azija) ter glede na naravo motiva. Med naravo motivov spadajo motivatorji, ki so bodisi ideološki, etnični in verski. Narava motivov je tudi najpogostejši delitelj terorističnih dejanj.

3.5.1 Nacionalistični terorizem

Nacionalistični terorizem stremi k doseganju neodvisnosti ali večje avtonomije določenega teritorija. Kombinacija teritorialnih načel in oboroženega boja daje poudarek zelo natančnim strategijam in nasilnim metodam, katerih cilj je državo prisiliti v sprejem zahtev terorističnih skupin. Cilj nacionalistično-terorističnih organizacij je izvajanje serije napadov in povzročanje civilnih žrtev, s pomočjo katerih poskušajo zlomiti voljo države. V tovrstnih primerih gre za primer vojne za izčrpanje. Ključni cilj je za svojo nacijo pridobitev in oblikovanje samostojnega in neodvisnega ozemlja. Več desetletij je bila prepoved pogajanj ali prepoznanja terorističnih organizacij ključna točka ameriške zunanje politike. Kot je leta 2002 izjavil takratni predsednik George W. Bush, mora biti terorizem odstranjen in ne dejavnik diskusije ali pogajanj. Kljub izjavi ameriškega predsednika nas zgodovina uči, da tovrstna opredelitev ne predstavlja realnosti moderne mednarodne politike.

Teroristične organizacije, katerih glavno vodilo so nacionalistične težnje, pogosto zelo hitro izginejo, ker so njihove primarne zahteve zapostavljene zaradi drugih dogodkov ali pa se skupine zlomijo zaradi uspešnih protiterorističnih prizadevanj.

Obstaja kar nekaj primerov skupin, ki jim je v zadnjih nekaj desetletjih uspelo premagati pot do pogajanj, politične legitimnosti in celo pridobitve suverene moči. Ena izmed takšnih nacionalističnih terorističnih organizacij je IRA oz. Irska republikanska vojska, ki je od 1960 do 1990 veljala za najbolj razvpito nacionalistično teroristično skupino. V boju za britanski umik iz province Severne Irske je skupina z uporabo bombnih napadov v mestnih pubih, veleblagovnicah, restavracijah in temu

podobnih lokacijah, ki so bile pogosto prenatrane z britanskim prebivalstvom, uspela umoriti večino svojih sovražnikov. Do poznih 80-ih let 20. stoletja je vojaški zastoj prepričal politično krilo IRE v tajne pogovore z britansko vlado. Rezultat tajnih pogovorov je bila prekinitev ognja. Posledično je na pobudo ameriške diplomacije nastal mirovni proces, ki je končal večino nasilja in IRO prisilil v razorožitev. Dogovori na t.i. »Good Friday oz. veliki petek pa so povzročili, da je IRA ponovno napadla ter na dan, ki je bil mišljen kot mejnik zaključka sovražnosti, povzročila bombni napad na javni trg v mestu Omagh na severu Irske. V napadu je bilo ubitih 29 civilistov, največ v zgodovini bojov. Po sporazumih na veliki petek je britanski državni oddelek IRO umaknil iz seznama terorističnih organizacij (Moran, 2006).

3.5.2 Verski terorizem

Verski terorizem je pogosto povezan s poimenovanjem moderni terorizem. Danes se verski terorizem opredeljuje kot moderni zato, ker so razlogi medsebojno močno prepleteni in dopolnjujoči, hkrati pa je večina terorističnih napadov motivirana zaradi verskih oz. ideoloških predstav.

V poglavju o zgodovini terorizma sem prikazal povezavo med začetki terorističnih dejanj in verskimi vzroki. Verski terorizem ima dolgo zgodovinsko ozadje, hkrati pa kaže na to, da je bil od nekdaj prisoten v vseh terorističnih organizacijah. Teroristi, ki jih žene verska ideologija, pri svojih dejanjih čutijo občutek potencialne moči t.i. kozmične vojne. Pri tem za svoja dejanja prejmejo moralno opravičilo in utemeljitev za izvedena nasilna dejanja. Teroristi vidijo kozmično vojno kot vojno med dobrim in zlom, med lažmi in resnico ali med svetim in prekletim. Tako so teroristična dejanja opravičljiva v skladu z verskimi simboli in njihovimi pomeni. V 80-ih letih 20. stoletja je verski fundamentalizem močno narasel. Gre za versko motivirano nasilje, ki je pred dilemo postavilo tudi svetovne verske sociologe. Namen verskega terorizma je utrditi versko ideologijo, ki je pogosto del politike relevantne države. Tako kot ostale vrste terorizma tudi predstavniki verskega terorizma za dosego svojih ciljev uporabljajo nasilne pristope. Danes je verski terorizem eden najbolj, če ne najbolj zastrašujočih in najmočnejših pojavov terorizma. Tovrstni učinek na publiki povzročajo verski fanatiki. Če pogledamo pretekle teroristične napade, lahko vidimo, da so napadi, katerih glavni motivator je bila vera, povzročili največ smrtnih žrtev. Verskim teroristom tovrstni napadi omogočajo tudi lastno prepričanje, da imajo absolutno avtoriteto za vsa dejanja. Del kozmične vojne tudi najmanj vpletenim teroristom predstavlja nekaj mogočnega in smisel pripadnosti vojski, ki je večja od življenja. Mark Juergensmeyer, strokovnjak verskega terorizma, je dejal, da verski terorizem odraža nezdržljivo obnašanje skupine, ki se sooča z različnimi političnimi gibanji, pri tem pa vzdržujejo principe lastne vere in z njo povezane tradicije (Macikova, 2019).

Islamistične teroristične organizacije uporabljajo Koran kot vodilo in motivator pri pridobivanju svojih podpornikov. Njihov ključni cilj je vzpostaviti islam kot svetovno vero in vir prevlade na svetu. Osama bin Laden, glavni načrtovalec terorističnega napada 11. septembra 2001, je Koran uporabljal z namenom prepričati podpornike v ubijanje nevernikov v imenu Alaha in izvajanje vojne ne glede na ceno in posledice. Prav tako kot pri islamističnih terorističnih organizacijah se tudi ostale verske doktrine uporabljajo kot vodiči za življenje. Tako krščansko orientirane teroristične organizacije vodi Sveto pismo. Primer tovrstne teroristične organizacije je organizacija »Sveta vojska«, ki se bori proti umetnim prekinitvam nosečnosti. Islamistični terorizem se od preostalih versko motiviranih terorističnih organizacij razlikuje predvsem zaradi uporabe samomorilskih napadalcev. Samomorilski napadi so v islamski veri videni kot izpovedovanje vere. Poleg uničujočega efekta tovrstni napadi predstavljajo obliko bojevanja, ki ne upošteva nobenih pravil in ki ne razlikuje med borcem in civilistom (Kocjančič, Prezelj 2017, str. 305).

3.5.3 Levičarski terorizem

Levičarski terorizem je velikokrat poimenovan tudi marksističen ali komunistični terorizem, katerega podporniki verjamejo v vstajo oz. zoperstavljanje ljudem z močjo. Temeljno ideološko vodilo levičarskih skupin je, da politični sistem predstavlja pritisk na prebivalstvo ter da politični sistem drži ljudi v upanju, da bodo ohranili svojo interpretacijo statusa quo. Vse levičarske skupine temeljijo na načelih, ki jih je vzpostavil Karl Marx in ostali sovjetski revolucionarji. Osnovno razumevanje vseh levičarskih nauk je, da politični sistem zadržuje tiste, ki so podrejeni, delo proletariata pa naj bi tako bilo zrušitev tistih, ki so jih zatirali. Samo simpatiziranje z marksistično teorijo človeka ne naredi terorista, naredijo pa ga dejanja, s katerimi skuša doseči politično spremembo. Organizacija FARC je primer organizacije, ki je poskušala z nasilnimi napadi slediti političnim idejam. Končni cilj levičarskih terorističnih skupin je živeti v utopični družbi, ki je polna idealov, zlasti v zakonih, vladi in socialnih razmerah. Levo usmerjene teroristične skupine se od ostalih razlikujejo po tem, da se na nobenem področju ne ukvarjajo z bogom. Vodila "mi proti njim" pri levičarskem terorizmu ne moremo zaznati. Tovrstne skupine pravzaprav verjamejo, da se lahko vsakdo pridruži njihovem boju, dokler veruje v ideologijo. Nekaj, po čemer so levičarske teroristične skupine veliko boljše kot druge, je provokativni element. Gre za položaj teroristične skupine, ki s svojimi izjavami in dejanji izzove policijo, da izvedejo samovoljna dejanja proti skupini. Takrat se zgodi, da se prebivalstvo prebudi, v njih pa se posledično sproži reakcija, ki jo teroristična skupina želi. Tovrstna taktika je povzročila, da so v 20. stoletju na teritoriju ZDA in Evrope levičarske teroristične organizacije hitro pridobivale na moči in številčnosti pripadnikov. Ne glede na del sveta, kjer so se levičarske teroristične skupine pojavile, so si vse zelo podobne. Napadajo podobne vrste ljudi, pri izvajanjih

terorističnih napadov pa uporabljajo podobne taktike. Potrebno je poudariti, da so ti napadi veliko bolj simbolične narave. Vsi napadi se izvajajo zelo precizno in selektivno, s ciljem doseči večji cilj. Primarni cilji so v večini primerov simboli oblasti ali vladne, državne zgradbe (Table talks 2019). Cilji levo usmerjenih terorističnih skupin velikokrat prerastejo v velekapitalistične, ki so primerni za ugrabitve ali usmrtitve. Najbolj znane organizacije levičarsko usmerjenega terorizma so italijanske Rdeče brigade, japonska Rdeča armada ter Baader Meinhof iz Nemčije.

3.5.4 Desničarski terorizem

Ekstremno desničarsko usmerjene teroristične skupine predstavljajo danes vse večjo grožnjo zahodni družbi. Ta oblika političnega nasilja predstavlja popolno nasprotje levičarsko usmerjenim terorističnim organizacijam (Koehler 2019). Od terorističnega napada 11. septembra 2001 so varnostni organi in strokovnjaki največ pozornosti namenjali predvsem islamskemu ekstremizmu. Prevelika osredotočenost na eno vrsto tveganj je privedla do neravnovesja v razumevanju ostalih groženj, zlasti groženj skrajne desnice. V ideološkem smislu desničarski ekstremizem ne predstavlja homogenega gibanja, ampak se pojavlja v oblikah, ki na različnih stopnjah vključujejo številne nacionalistične, rasistične in antisemitske ideološke elemente, ki si prizadevajo za svojevrstne cilje. Desno usmerjeni terorizem ureja ideja, da pripadnost določeni etnični skupini, narodu ali rasi določa vrednost človeka. Desničarski terorizem je v popolnem nasprotju s temeljnim zakonom, v katerem je človekovo dostojanstvo ključna vrednota. Skoraj vsem pripadnikom desničarskega terorizma je stičišče avtoritarna država, v kateri se po njihovem mnenju ustvarja in združuje etnično homogena skupina. To pomeni, da se tam združujejo država in ljudje. V skladu s to ideologijo naj bi državni voditelji delovali v skladu z domnevno soglasno voljo ljudstva. Iz te predpostavke lahko predvidevamo, da desničarsko usmerjeni teroristi verjamejo, da obstaja država, ki temelji na desničarski ideologiji brez bistvenih kontrolnih elementov svobodnega demokratičnega delovanja oz. pravic do volitev in parlamentarne opozicije (Right wing extremism, 2019). O opredelitvi in definiranju terorizma na splošno ali natančneje, izrazih, kot je desni terorizem, je bistveno manj enotnega soglasja, deloma zato, ker je desni ekstremizem široka kategorija, ki zajema različne domače skupine, ki se glede na agende delovanja bistveno razlikujejo.

Smith opisuje desničarski terorizem kot terorizem, ki ga vodi pretekla ideologija, in ki zagovarja vrnitev v politični ali družbeni sistem, za katerega pa se domneva, da je obstajal v preteklosti. Primeri desničarskih organizacij so KuK Klux Klan ter različne arijske skupine, kot je Posse Comitatus (U.S. Polls: Public Opinion and Right-Wing Extremism, 2010).

3.5.5 Anarhistični terorizem

Anarhistični terorizem predstavlja vrsto terorizma, ki je nastala kot kombinacija ostalih, prej poznanih vrst terorizma. Med 1870 in 1920 so anarhisti izvajali predvsem napade z atentati. Pri anarhizmu gre za obliko terorizma, katere glavni cilj je uničenje državne oblasti. Med najpogostejše tarče anarhistov tako sodijo visoko rangirane politične osebnosti, njihove institucije in nasploh državni sistem. Primer anarhističnega napada je atentat na ameriškega predsednika McKinleya leta 1901. Anarhisti prav tako kot verski ekstremisti raje izberejo napadanje kot sledenje ideologiji, prav tako pa jim primanjkuje pragmatičnih ciljev, zaradi katerih nasilju sledijo zaradi lastne dobrobiti. Za anarhistične teroristične skupine je značilno, da delujejo v decentraliziranih, pol avtonomnih celicah. Pri temi anarhizma je potrebno biti zelo previden, saj ni vsak anarhist terorist. Samo peščica anarhistov se odloči za bombni napad ali skrbno načrtovan umor. Pierre Joseph Proudhon, eden izmed začetnih teoretikov modernega anarhizma, je bil jasen, ko je prišlo do vprašanja nasilja in anarhizma. Dejal je, da je uporaba sile za pobijanje ljudi najslabši način za bojevanje proti načelom ter da se idejam lahko kljubuje samo z boljšimi idejami. Kljub temu da večina anarhistov predvideva, da je uporaba nasilnih sredstev nujna za doseg strmoglavljenja aktualne vlade, je bilo med omenjenimi tudi kar nekaj pacifistov. Najbolj znana sta bila William Godwin in Leo Tolstoy (Bach Jensen, 2008, str. 589).

3.5.6 Državni terorizem

Državni terorizem je terorizem, pri katerem glavnega akterja predstavlja država. Podoben je nedržavnemu terorizmu, saj vključuje političn, ideološko in versko navdihnjena nasilna dejanja proti posameznikom ali skupinam zunaj oboroženega spopada. Ključna razlika je samo v tem, da so nosilci nasilnih dejanj predstavniki države. (Hewitt 2019). Beseda državni terorizem izvira iz francoske revolucije, v kateri je bil jakobinski teror sinonim za strahovlado. Glavni predstavnik državnega terorja v tistem obdobju je bil Robespierre. Nosilci jakobinskega terorja so tudi sami sebe prvič poimenovali teroristi (Peterlin, 2003). Za državni terorizem velja, da gre za uporabo vseh razpoložljivih sredstev proti slabšemu nasprotniku. Pri tem gre lahko za delovanje proti drugi državi, skupini ali celo proti posamezniku. Država lahko pri tem uporabi vsa sredstva in institucije, ki so ji podrejene. Tako so pri terorističnem delovanju lahko uporabljeni policija, vojska, različne obveščevalne službe, agencije in sodstvo (Kovšca, 1996, str. 11 v Peterlin 2003). Tudi na sojenjih nacističnim vojnim zločincem po koncu druge svetovne vojne je sodišče obtožene poimenovalo kot akterje državnega terorizma, enako pa so zgodovinarji poimenovali vladavino sovjetskega voditelja Josipa Visarijonoviča Stalina. Analiz in literature o državnem terorizmu je razmeroma malo, je pa zato veliko več znanega o terorizmu, ki je s strani države sponzoriran. Pri preučevanju delovanja

različnih terorističnih organizacij pogosto vidimo, kako je preživetje teh skupin odvisno od državne podpore. Aktivno sponzorstvo države terorističnim organizacijam omogoča sredstva za uspešno delovanje. Ne gre samo za podporo v smislu sredstev, ampak gre predvsem za ideološko, finančno, vojaško in operativno podporo. Predvsem totalitarne države imajo predispozicijo za sponzoriranje terorizma (Jackson, 2015).

4. Terorizem in mednarodno pravo

Organizacija Združenih narodov (s kratico OZN) pravno gledano predstavlja osnovo bojevanja proti terorizmu. V okviru njenega delovanja je bila izvedena identifikacija težav in oblikovanje pravnih diskurzov. Poleg tega so bili v njenem okviru oblikovani institucionalni mehanizmi za boljši odziv mednarodne skupnosti. V spektru celotnega delovanja OZN v boju proti terorizmu se postavlja vprašanje, ali obstaja mednarodno pravo terorizma ali samo mednarodno pravo o terorizmu. Odgovor na to vprašanje se bolj kot v dejstvih skriva v filozofskem pristopu k mednarodnemu pravu.

Vojna proti terorizmu v Iraku in Afganistanu je povzročila motnje vojne zakonodaje oz. mednarodnega humanitarnega prava. ZDA so se po nekakšni želji po sočutju z vpletenimi v vojno zavzeli, da se teroristom dodeli status nezaščitenih oseb in status, ki je bil v nasprotju z do tedaj uveljavljenimi pravili vojskovanja. Prišlo je tudi do poskusa, da se teroristi obravnavajo enakovredno ali celo bolje od rednih pripadnikov oboroženih sil. Vse v smislu zagotavljanja človekovih pravic ujetnikov.

Javnost, katere glavno vodilo so čustva, je povzročila pritisk na sodišča in na različne organizacije, kot je Rdeči križ. Teroristi so teoretično gledano upravičeni do spoštovanja osnovnih človekovih pravic. Kljub temu da so teroristi upravičeni do spoštovanja osnovnih človekovih pravic, pa je pretiran, sicer dobronameren odnos, lahko poguben za preživetje mednarodnega humanitarnega prava, saj povzroča kaljenje semena, ki spodkopava pravni sistem vojakov, civilistov oz. vseh, ki si zaslužijo tradicionalno obravnavo privilegijev v času oboroženega spopada. Tudi stališča, ki neupravičeno dajejo prednost teroristom, močno ogrožajo varnost države in njenih državljanov. Država je po svoji naravi kot suverena dolžna zaščititi svoje državljane in njihove vrednote, svoje ozemlje in vitalne interese tako na svojem kot tudi na tujem ozemlju. Če to povežem z obravnavo teroristov, pa lahko predvidevamo, da je osnovna naloga vsake države zaradi tovrstnega pretiranega čustvenega obravnavanja skoraj nemogoča. Pred terorističnim napadom 11. septembra je zelo malo ljudi pozornost posvečalo mednarodnemu humanitarnemu pravu. Kljub preteklim in danes navzočim afriškimi in zalivskimi vojnami ter krvavi vojni v Jugoslaviji leta 1991 mednarodna skupnost temu ni posvečala pretirane pozornosti. Šele teroristični napad 11. septembra v ZDA je prebudil akademike in zasnovalce pravnih norm ter jih opomnil, kako zelo pomembno je mednarodno humanitarno pravo. Konfliktne tendence nam tako nazorno kažejo, kako zelo degradirano je mednarodno pravo. Mednarodno humanitarno pravo bi moralo jasno prikazovati pomembnost in nujnost obravnave v kontekstu širšega mednarodnega prava. Zanimivost predstavlja tudi dejstvo, da je v okviru Ženevskih konvencij iz leta 1949 nujno učiti vojno pravo z namenom, da celotna svetovna populacija pozna pravila vojne in konfliktnih situacij. Tovrstno določilo se navezuje tako na obdobje miru kot tudi vojne

in velja skozi celoten čas. Kljub temu so države tovrstno določilo Ženevske konvencije ignorirale tako, ko na agendo učnih načrtov nešteti univerz niso uvrstile mednarodnega humanitarnega oz. vojnega prava (Detter, 2007).

Prizadevanja za zagotovitev privilegirane obravnave teroristov so se razširila tudi na teroriste, ki so bili zajeti na bojišču, ali pa so pripravljali zločine na drugih področjih. Dejanja, ki so dovoljena med konfliktom po mednarodnem humanitarnem pravu oz. dejanja, ki zasledujejo doseganje legitimnih vojaških ciljev, ne vsebujejo terorističnih dejanj. Tako terorizem predstavlja naravo oboroženega konflikta, ki legalno gledano ne bi smel biti definiran kot terorizem. Tovrstna razdelitev bi nepravilno nakazovala na to, da so tovrstna dejanja nezakonita in da morajo biti kriminalizirana. Namesto tega so osebe, ki so pravno vpletene v oborožene sovražnosti, priznane s strani mednarodnega humanitarnega prava, deležne imunitete po zaščiti borcev.

Tudi borci so lahko v primeru nelegalnih dejanj kazensko preganjani. Primer kaznovanja je obsodba za vojni zločin. Mednarodno humanitarno pravo teroristov kot svojo lastno diskretno kategorijo akterjev med oboroženimi spopadi ne priznava, priznava in prepoveduje pa vse teroristične dejavnosti. Dejanja, ki bi bila običajno opredeljena kot teroristična in so uporabljena v kontekstu univerzalnega protiterorističnega delovanja proti civilistom ali civilnim objektom v obdobju miru, predstavljajo v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom vojna hudodelstva. Primer tega je mednarodna konvencija proti zaplembi talcev iz leta 1979, ki tovrstno dejanje opredeljuje kot kaznivo. Leta 1987 je Generalna skupščina OZN sprejela resolucijo 42/159, s katero prepozna učinkovitost enotne definicije terorizma. Problematika neobstoja enotne definicije je bila v rokah 6. komiteja, ki je v tem obdobju sprejel številne konvencije, ki se nanašajo na specifične zločine, storjene s strani teroristov. Kljub temu nobena od teh konvencij eksplicitno ne uporablja besede terorizem, kaj šele da bi tovrstna dejanja opredeljevala. Leta 1996 je Generalna skupščina zaradi neuspehov zagotovitve enotne definicije vzpostavila ad hoc komite, ki je bil namenjen soočanju s celovitim okvirjem mednarodnega terorizma. Pomemben mejnik terorizma v povezavi z mednarodnim pravom in obvezami držav pa je bil dosežen z Resolucijo 1373.

4.1 Terorizem kot del mednarodnega humanitarnega (vojnega) prava ali kot del mednarodnega prava človekovih pravic?

Tako vojna dejanja kot tudi teroristični napadi postavljajo okvir zagotavljanja človekovih pravic pred točko, ki jo je zelo težko zagotavljati. Ko je cilj uničenja človek, je zelo težko videti smiselni položaj spoštovanja človekovih pravic. Prav tako to velja v primeru, ko človeško življenje predstavlja kolateralno škodo v okviru načrtovanih bombnih in drugih napadov, ki direktno ali nedirektno vodijo

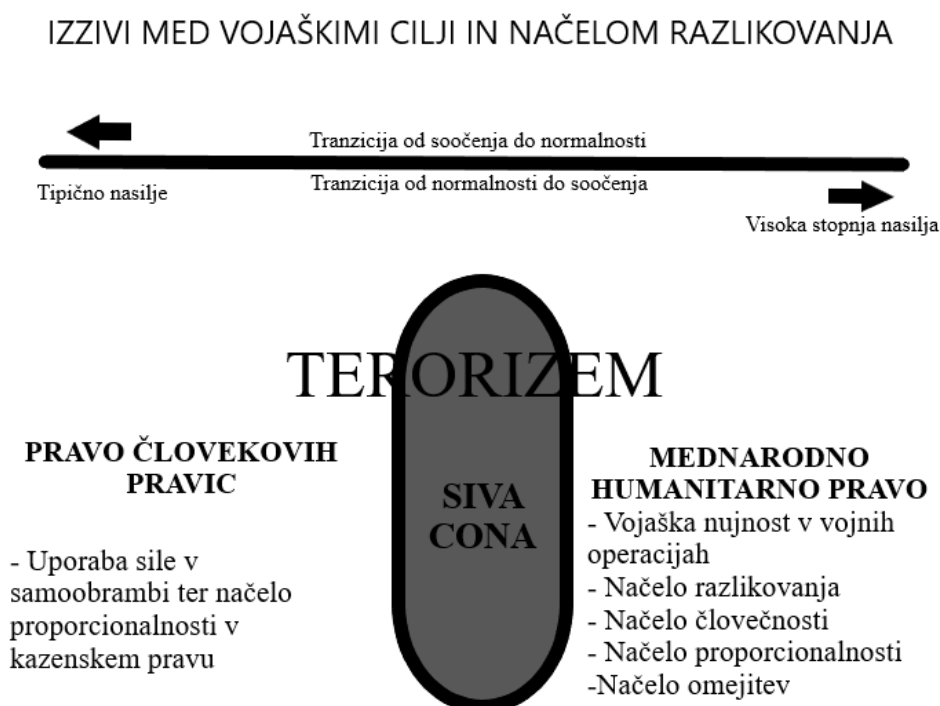
v obup, epidemije, trpljenje, uničenje in smrt. Vojno stanje povzroči zlom zdravstvenega in šolskega sistema, prav tako pa močno trpi oskrba s pitno vodo, hrano, zagotovitev varnosti in druge, za življenje nujno potrebne komponente. Vojna na podoben način kot terorizem predstavljata zlom človečnosti, saj gre za dejanja, ki spodkopavajo in podcenjujejo človekove vrednote, ki jih poznamo kot temeljne človekove pravice. Kljub grozotam, ki pretijo človeškim življenjem, pa človekove pravice nadaljujejo s svojim delovanjem. Vsi se zavedamo, da s tem ne bo mogoče odstraniti zla na svetu, lahko pa se zagotovi minimalna zaščita in mera upanja za pravico.

Razmerje med mednarodnim pravom človekovih pravic in mednarodnim humanitarnim pravom je danes temeljnega pomena v državni varnosti in obrambni politiki. Po vseh grozodejstvih, ki so svet pretresle v vojnah v 20. stoletju, je razvoj varnosti človeka razumljen kot ena najpomembnejših zmag človeštva nad sovraštvom. Mednarodno pravo človekovih pravic in mednarodno humanitarno pravo predstavljata legalni orodji družbe za soočanje s sovražnimi dejanji. Teroristična dejanja zaradi več razlogov ne spadajo v delovno območje sporazumov in konvencij človekovih pravic, kljub temu pa določeni primeri dovoljujejo minimalno prepoznavanje zahtev za uporabo mednarodnega humanitarnega prava, ki dovoljuje in razširja možnosti uporabe sile s strani države in mednarodnih organizacij. Vse s ciljem preprečiti in soočiti se z akti sovražnosti. S pojavom različnih radikalnih in maščevalnih ideologij so nekatere norme človekovih pravic prestopile prag branjenja temeljnih pravic in svoboščin s poskusom uporabiti jih kot politično orodje za opozicijo ali soočanje legitimnosti proti subverziji države. Pomembno vprašanje v povezavi s terorizmom je, katero pravno telo vodi državna dejanje v sodobnem iregularnem konfliktu. Če grožnje, s katerimi se države soočajo s strani neorganiziranih ali delno organiziranih kriminalnih skupin ne eskalirajo na nivo oboroženega spopada, ter v primeru, da te skupine nimajo kontrole nad določenim ozemljem, potem je zelo verjetno, da bi morala biti dejanja države omejena na norme mednarodnega kazenskega prava in človekovih pravic. Takšna situacija bi tako spadala pod avtoriteto državne policije in sodnega sistema, katerih primarna funkcija je zaščita in uveljevanje pravne države, in ne izvajanje v skladu z vojaškimi cilji.

Od leta 1945, ko je OZN vojno tudi uradno prepovedala, je mednarodno humanitarno pravo v smislu sprejemanja zakonov zelo malo napredovalo. To je tudi razlog, da je danes običajno pravo ključnega pomena za razvoj mednarodnega humanitarnega prava. Ko države v kontekstu mednarodnega humanitarnega prava niso upravičile svojih dejanj, je v sodni praksi mednarodno pravo človekovih pravic omogočilo pravico do življenja. Gre za situacijo, ki nedvoumno deluje v veliko škodo oboroženim skupinam, ki se soočajo s konfliktom.

Terorizem kot varnostni fenomen se kaže tudi kot težava etničnih in moralnih načel. Pri identifikaciji, katero pravo bi se moralo navezovati na terorizem, je potrebno grožnjo identificirati ter delovati v povezavi z njenimi karakteristikami. Tako se lahko ugotovi, ali je konfrontacija z mednarodnim humanitarnim pravom sploh mogoča. Pri mednarodnih oboroženih spopadih so zakoni, ki omejujejo vojaško ravnanje, precej široko zasnovani, zakoni za interni konflikt pa praktično pokrivajo samo temelje.

Slika 1: Izzivi razlikovanja med pravom človekovih pravic in mednarodnim humanitarnim pravom v primeru oboroženega konflikta

Vir: Ford, C. in Cohen, A. (2012). Rethinking the law of armed conflict in an age of Terrorism. Lexington Books

Zgornja slika prikazuje razlikovanje med pravom človekovih pravic in mednarodnim humanitarnim pravom. Na skrajni levi je teoretično predvideno tipično kriminalno nasilje, na skrajni desni strani pa visok nivo nasilja oz. eskalacija oboroženega konflikta. V sredini je kot siva cona opredeljen terorizem, ki predstavlja nesigurnost in skrajno kompleksno situacijo, za katero se ne ve, v katero smer se bo odvila. Dokler v obstoju ni pozitivnega prava, ki preverja sodno prakso za soočanje s terorizmom, potem sodobno humanitarno pravo predstavlja edinstveno prednost. Predvsem zaradi tega, ker pravilna interpretacija različnih konvencij humanitarnega prava dovoljuje uporabo

oborožene sile, določitev vojaških ciljev, aplikacijo minimalne potrebne sile in druge. Mednarodno humanitarno pravo vzpostavlja minimalno zahtevane parametre za politične vodje in vojaške poveljnike, ki imajo v spopadu osrednjo vlogo. V primeru, da delovanje ni v skladu z omenjenimi določili, so te osebe lahko obsojene vojnih zločinov, ki so bolj resna kot v primeru kršenja človekovih pravic.

Slika nam nazorno prikazuje, da gre ob nizki stopnji nasilja oz. ob odsotnosti oboroženega spopada za uporabo mednarodnega prava človekovih pravic. V tem primeru morajo državni akterji in njene oborožene sile delovati po standardih osnovnih človekovih pravic. V primeru eskalacije konflikta v visok nivo nasilja (skrajno desno) pa je v uporabi mednarodno humanitarno oz. vojno pravo, ki je odvisno od tega, kako nasprotni strani definirata karakteristike konflikta.

Izvajanje določenih akcij ali sankcij pod minimalno zahtevanimi pogoji pod mednarodnim humanitarnim pravom, ki dovoljuje napadeni državi, da uporabi vojaško silo v sklopu zaščite in odstranitve grožnje, zahteva ogromno profesionalizma in dobro poznavanje pravnih standardov. Okvir mednarodnega humanitarnega prava zahteva, da je kakršna koli škoda proti zaščitenim osebam in objektom, proporcionalna vojaški prednosti. V mednarodnem pravu človekovih pravic je uporaba oborožene sile dovoljena samo v primeru legitimne samoobrambe oz. zadnje izbire. Vsako dejanje je po mednarodnem pravu človekovih pravic upravičeno, ko je reakcija proporcionalna dejanski grožnji. Ko gre za neizogiben in realen napad, potem je uporaba sile dovoljena. Glede na to, da terorizem predstavlja visoko kompleksno grožnjo, tudi sivo območje predstavlja visoko stopnjo izzivov (Ford, Cohen, 2012, str. 195 — 223).

4.2 Mednarodno humanitarno pravo

Človekove pravice se velikokrat uporabljajo in spoštujejo samo v času miru, v določeni meri pa so v obdobju oboroženih spopadov začasno ustavljene. Vojna proti terorizmu ne predstavlja vojne v klasičnem pomenu in zato človekove pravice še vedno delujejo kot vzporedni sistem v povezavi z osebami, ki v sovražnosti niso vpletene.

Poleg tega obstajajo tudi pomembna pravila o človekovih pravicah, ki absolutno veljajo v vseh vojnah. Gre za t.i. inherentna pravila, ki so del strukture mednarodne družbe. Inherentna pravila so namreč tista, ki pogosto sovpadajo s temeljnimi pravili, kot so pravila, ki prepovedujejo genocid, suženjstvo, mučenja, ali pravila, ki določajo minimalne standarde za življenje mednarodne družbe.

V zadnjih 150 letih je bila mednarodna skupnost prepričana, da mednarodno pravo sestavljajo samo tista pravila, o katerih so se države dogovorile v specifičnih pogodbah oz. tista pravila, ki se lahko dokazujejo kot sestavni del mednarodnega običajnega prava. Mednarodno humanitarno pravo

predstavlja glavno telo pravil in načel, ki delujejo v skladu z zagotovitvijo zaščite in preživetja oseb v času oboroženega konflikta. Povsem brez dvoma lahko trdimo, da je mednarodno humanitarno pravo zrastle iz preteklih lekcij. To pomeni, da mednarodno humanitarno pravo v razvoju vedno zaostaja eno ali dve vojni. To je dobro vidno v dodatnih Protokolih Ženevskih protokolov iz leta 1977, ki omejujejo in prepovedujejo uporabo določene vrste oborožitve. To je vidno tudi na primeru mednarodnega kazenskega sodišča iz leta 1998. Gre za primere pravil, ki še vedno veljajo za kontroverzna. Mednarodno humanitarno pravo se kot podskupina prava narodov lahko imenuje tudi pravo oboroženih spopadov. Predvsem uporaba terminologije v povezavi z oboroženimi konflikti izraža uporabnost prava pri nelegalnih vojnah, seveda ob priznavanju dejstva, da so formalne izjave o objavi vojne v veliki meri stvar preteklosti.

V nadaljevanju svoje magistrske naloge bom tako glede na kontekstualno opredelitev uporabljal različne termine, mednarodno humanitarno pravo ali pravo oboroženih spopadov. Nekateri avtorji dajejo prednost izrazu mednarodno humanitarno pravo, saj s tem jasno ponazorijo humanitarni namen zakonov oz. da gre pri njegovem delovanju za zaščito civilistov na najvišji stopnji. Mednarodno humanitarno oz. vojno pravo je podvrženo različnim razlagam, ki se nenehno prilagajajo novim tehnologijam in spreminjajočim se naravam groženj, ki vplivajo na potek vojn. Mednarodno vojno pravo se lahko poimenuje tudi kot »jus in bello«, kar pomeni pravo v vojni, nanaša pa se na ravnanje borcev v oboroženih spopadih. Za razliko od »jus ad bellum«, ki predstavlja pravo pred vojno, ta opisuje sprejemljive razloge za države, da sodelujejo v oboroženih spopadih. Jasno je, da se pravila obeh skupin nekoliko prekrivajo, vendar pa konceptualne razlike, ki narekujejo načela, ostajajo. To pravi, da jus in bello velja za obe udeleženi stranki v konfliktu, ne glede na zakonitost samega začetka sovražnosti. Z drugimi besedami to pomeni, da stranka, ki je kriva za nastanek oboroženega konflikta, ohranja vse pravice in odgovornosti vojnega prava, tudi če je oborožen konflikt neupravičen po mednarodnem pravu (Elsea, 2001).

Štiri Ženevske konvencije in dva dodatna Protokola so glavni pravni instrumenti, ki se uporabljajo za določitev statusa posameznikov v času trajanja oboroženega konflikta, hkrati pa vzpostavljajo njihovo zaščito in identifikacijo mest, kot so bolnišnice in varne lokacije za civilno prebivalstvo. Mednarodno humanitarno pravo je ustvarjeno na paradigmi, ki razdvojuje mednarodni in ne-mednarodni oboroženi konflikt. Širše gledano mednarodno humanitarno pravo predstavlja vejo javnega mednarodnega prava, ki poskuša umiriti ravnanja oboroženega konflikta in ublažiti trpljenje vseh, ki trpijo zaradi namena oboroženega konflikta. V kontekstu implementacije mednarodnega

humanitarnega prava hitro naletimo na številna vprašanja, v katerih okoliščinah naj bi mednarodno humanitarno pravo delovalo.

Generalno gledano je glavno vodilo čas oboroženega konflikta. Definiranje nivojev in kategorij oboroženega konflikta se je izkazalo kot zelo težavno in problematično. Mednarodno humanitarno pravo naj bi bilo uporabljeno v času oboroženih konfliktov, kar se zdi zelo očitno. Skoraj preveč očitno, da bi porodilo kakšen dvom. Kljub temu pa se največ nejasnosti navezuje okoli termina vojna. To je tudi razlog, da vse Ženevske konvencije tega termina ne uporabljajo. Skupni 2. člen vseh Ženevskih konvencij opredeljuje, da se konvencije nanašajo na vse primere oznanjene vojne ali katerega koli drugega oboroženega konflikta, ki nastane med dvema ali večimi državami, tudi če ena izmed držav vojnega stanja ne prepoznava. Z določilom, da se vojna navezuje tako na prepoznanje kot tudi na neprepoznanje vojnega stanja, se je omenjeni 2. člen izognil potencialno nevarnim nejasnostim v smislu tehničnega kriterija (Mofidi, 2003, str. 72—74).

Mednarodno humanitarno pravo temelji na idealih po zaščiti oseb, ki ne sodelujejo ali niso več del sovražnosti, ter na dejstvu, da sredstva in metode vojskovanja, ki jih stranke lahko uporabljajo v oboroženem konfliktu, niso neomejene. Tako mednarodno humanitarno pravo sestavlja pet ključnih načel:

- I. načelo razlikovanja, ki določa, da morajo stranke v konfliktu razlikovati med vojaškimi in civilnimi cilji, pri katerih je tarča napada lahko le vojaški cilj;
- II. načelo prepovedi napada na osebe "hors de combat" (osebe zunaj boja). V to kategorijo spada vsaka oseba, ki je v pristojnosti nasprotne stranke in se je bodisi zaradi brodoloma, nezavesti, ran ali bolezni nezmožna braniti ali pa izraža namen predaje ter se tako vzdržuje vseh sovražnih dejanj;
- III. načelo prepovedi povzročanja nepotrebnega trpljenja ali povzročanja večje škode, kot je neizogibna za doseganje legitimnih vojaških ciljev in namenov. Prav tako je nezakonito napadati objekte, kot so jedrske elektrarne, katerih uničenje bi še dodatno sprožilo uničujoče posledice ter dodatne civilne žrtve in trajno okoljsko škodo. Obstajajo izjeme, če se objekti uporabljajo za podporo vojaškim operacijam;
- IV. načelo sorazmernosti, ki določa, da lahko borci uporabljajo samo določeno vrsto in količino oborožene sile za potrebe premagovanja sovražnika. Delovati morajo v skladu z omejitvijo dodatne škode;
- V. načelo nujnosti, ki dovoljuje ukrepe, ki so dejansko nujno potrebni za doseg legitimnega vojaškega cilja. Gre za ukrepe, ki jih mednarodno humanitarno pravo sicer ne prepoveduje. V oboroženem spopadu je edini legitimni vojaški cilj oslabitev vojaških zmogljivosti nasprotne

strani. Uporaba sile mora biti sorazmerna glede na pričakovano vojaško prednost ali kot ukrep samoobrambe. Načelo velja tako za izbiro ciljev, orožja kot tudi metod. Načelo nujnosti se ne uporablja za nezakonita vojna dejanja. Načelo nujnosti se nikoli ne more sklicevati, da bi upravičilo kršitev jus ad bellum, hkrati pa se ne sme sklicevati na to, da bi upravičilo uporabo orožja, če ni mogoče pridobiti legitimne vojaške prednosti.

Mednarodno humanitarno pravo sestavljata dva vira. Gre za Ženevske konvencije ter Haaško pogodbeno pravo. Ženevske konvencije predstavljajo edine sporazume pod mednarodnim pravom, ki so dosegli univerzalno ratifikacijo. Gre za pomemben opomnik, kako zelo pomembno in močno je mednarodno humanitarno pravo. Več o Ženevskih konvencijah in Haaškem pravu bom opisal v nadaljevanju magistrske naloge.

Poleg Ženevskih konvencij, za katere lahko trdimo, da so ključni steber ureditve delovanja oboroženih spopadov, pa mednarodno humanitarno pravo sestavljajo tudi druge mednarodne pogodbe. Zelo pomembna je Konvencija o kemičnem orožju iz leta 1993, pogodbe, ki varujejo kulturno dediščino in premoženje, Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča, ki ureja mednarodne pogodbe o kazenskem pravu in številne druge (Tippett 2018).

Na tem mestu je nujno opozoriti, da Ženevske konvencije in njene določbe veljajo le v času trajanja mednarodnega oboroženega konflikta. Pri tem se hkrati predpostavlja, da se civilno prebivalstvo ne udeležuje sovražnosti. Ženevske konvencije poleg tega določajo, da disidenti, ki dvignejo orožje proti državnim organom, nimajo pravice do privilegiranega statusa in zaščite. V primeru zajetja nimajo pravice niti do statusa vojnega ujetnika. Ključni cilj mednarodnega vojnega prava je predvsem omejitev trpljenja, ki ga vojna povzroča.

Med žrtve spadajo civilisti in tisti, ki se ne morejo udeleževati omenjenih sovražnosti. Vsi ranjeni, bolni, vojni ujetniki ali brodolomci so zakonsko deležni zaščite. Glavna težava mednarodnega vojnega prava so hitre tehnološke in znanstvene spremembe, ki povzročajo hitre spremembe v načinih in posledicah bojevanja. Gre za nove načine tehnološko bolj naprednega bojevanja, ki pa mu pripada tudi določena škoda. Zelo pomembno je načelo nujnosti, saj je zakone potrebno nenehno dopolnjevati. Mednarodno vojno pravo tako ureja oborožene spopade brez diskriminacije. Namen mednarodnega vojnega prava je v sklopu mednarodnega vojnega prava krepitev mednarodnega miru in varnosti, podpiranje vladavine prava ter spodbujanje spoštovanja, dostojanstva in pravičnosti. Mednarodno humanitarno oz. vojno pravo se velikokrat imenuje tudi pravo oboroženih spopadov. V nekaterih primerih pogodbe mednarodnega humanitarnega prava izrecno vključujejo tudi koncepte drugih pravnih virov. Pojem mirujočega premoženjskega prava se uporablja tudi za dolžnosti

okupatorskih držav. Kot primer služi tudi skupni 3. člen Ženevskih konvencij, ki se sklicuje na vključenost sodnih jamstev, ki jih civilizirana ljudstva priznavajo kot nujna (DOD, 2015).

4.2.1 Ženevske konvencije in pogoji za zaščito borcev

Ko zastavimo vprašanje, koga štiti mednarodno humanitarno pravo, je prvotni odgovor, da mednarodno humanitarno pravo štiti vojake na bojišču, ki delujejo bodisi v zraku, kopnem ali na morju. Kljub temu je bila zaščita leta 1949 razširjena tudi na osebe, ki imajo status civilnega prebivalstva. Ženevske konvencije tako določajo zakone, ki veljajo za posameznike v času vojne. Vsaka izmed štirih konvencij pokriva drugačno področje delovanja. I. konvencija se nanaša na vse ranjene vojake na bojišču, II. konvencija se nanaša na ranjene in poškodovane vojake na morju, III. konvencija na vojne zapornike ter zadnja, IV. konvencija, na zaščito civilistov. Poleg štirih konvencij sta bila leta 1977 sprejeta tudi dva dodatna protokola. Prvi dodatni protokol se nanaša na pravice osvobodilnih gibanj v mednarodnih konfliktih, drugi dodatni protokol pa govori o pravicah in dolžnostih, ki veljajo v vseh notranjih vojnah. Za oba protokola je značilno, da nista bila zelo široko ratificirana, vendar kljub temu vsebujeta pravila, ki odražajo zavezujočo naravo pravil mednarodnega prava (Detter 2007). Pri Ženevskih pogodbah gre tako za predpise, ki ščitijo žrtve vojn in drugih oboroženih spopadov.

Rojstvo Ženevskih konvencij sega v leto 1859, ko je Henry Dunant, švicarski poslovnež potoval v Lombardijo, da bi se sestal z Napoleonom III., da bi se dogovorila glede kmetijske posesti v Alžiriji. Pri svojem prihodu v Lombardijo je bil priča posledicam bitke pri Solferinu, kjer se je nahajalo na tisoče ranjenih avstrijskih in francosko-italijanskih vojakov. Vsi ranjenci so bili v nepredstavljenem pomanjkanju vode, zatočišč in primerne zdravstvene oskrbe. To je bil povod, da je Dunant napisal knjigo v spomin bitki pri Solferinu. Dunant se ni ustavil samo pri zapisu svojih spominov, temveč je državam predlagal, da ustanovijo pomoč svojim oboroženim silam s primerno zdravstveno oskrbo ter da se pri tem medicinsko osebje tudi primerno zavaruje. To je bil povod, da je švicarska vlada oblikovala komite, ki je kasneje postal znan kot Mednarodni odbor Rdečega križa (s kratico ICRC). Ker sem predhodno že opisal, s čim se posamezna Ženevska konvencija ukvarja, bom na tem mestu izpostavil 3. člen, ki je skupen vsem štirim Ženevskim konvencijam. Gre za člen, ki se mora upoštevati tudi v primeru nemednarodnega oboroženega konflikta, ki se zgodi na ozemlju države pogodbenice. 3. člen ne definira karakteristik nemednarodnega konflikta. Gre za oboroženi konflikt, ki ima enako značilnosti mednarodnega konflikta, vendar se zgodi oz. se dogaja le na ozemlju ene države. Zelo pomembna dokumenta predstavljata tudi dodatna protokola iz leta 1977. Kljub temu da se I. protokol nanaša samo na žrtve mednarodnega konflikta, se II. protokol navezuje na žrtve v

vojnah večjih razsežnosti. Gre za nekakšne garancije, ki so povezane s 3. členom Ženevskih konvencij, kljub temu da tovrstna zaščita vključuje prepoved kolektivnega kaznovanja, dejanja terorizma, suženjstva ipd. Tudi pri dodatnih protokolih je moč opaziti določene pomanjkljivosti in omejitve. 185 držav članic je podpisnic Ženevskih konvencij, medtem ko je dodatna protokola ratificiralo samo 100 oz. 125 držav, ko je govora o II. dodatnem protokolu. Zanimivo je tudi dejstvo, da ZDA niso ratificirale nobenega od dodatnih protokolov (Mofidi 2003, str. 65–66).

Razvoj in narava konfliktov je skozi čas pokazala, da Ženevske konvencije niso zadostna rešitev za zaščito žrtev oboroženih spopadov. Zaradi pojava osvobodilnih vojn, naraščanja števila borcev, ki so delovali z gverilsko taktiko ter zaradi pojava novih, tehnološko bolj dovršenih oborožitvenih sistemov, so bile Ženevske konvencije postavljene pred velik izziv. “Namerno uničevanje nevojaških ciljev, obširna in sistematična bombardiranja, ki so izbrisala celotne vasi, in namerno usmerjanje vojaških akcij proti civilistom kot sredstvo teroriziranja prebivalstva, so spodbudila obširna prizadevanja za sprejem dodatnih pravil o vodenju oboroženih spopadov” (Sancin in drugi, 2006, str. 67).

Pred sprejetjem štirih Ženevskih konvencij leta 1949 se ni nobena prej sprejeta konvencija ukvarjala z mednarodnim vojnim pravom v notranjem konfliktu. Skozi 19. stoletje pa se je spoštovanje običajnega vojnega prava videlo kot predpogoj za prepoznanje vojne upornikov. Takšno priznanje je upoštevalo in spoštovalo običajno vojno pravo s strani upornikov, vendar kljub temu omenjena teoretična predpostavka ni nikoli obveljala. V primeru, da je notranji oboroženi boj dosegel določene razsežnosti in so uporniki dosegli določeno stopnjo organiziranosti in nadzora, ki je združljiva z upoštevanjem običajnega vojnega prava, so stranke to pristransko uporabile, da bi ugotovile, ali je druga stranka ravnala enako. Tovrstno spoštovanje je bilo vzajemno. Če so uporniške sile obravnavale vladne sile, ki so jih ujeli kot vojne ujetnike, so vladne oblasti storile enako. V tem primeru ni bilo dvomov, da se pripadniki uporniških sil štejejo za storilce kaznivih dejanj. Podobne obravnave so prevladovali tudi pri obravnavi bolnih in ranjenih, ki so padli v roke sovražnika (Draper).

4.2.2 Dodatna protokola k Ženevskim konvencijam

I. dodatni protokol velja za narodno-osvobodilne vojne oz. za tiste, v katerih se narodi borijo proti kolonialni dominaciji in tuji sovražni okupaciji ali bodisi proti rasističnim režimom pri uveljavljanju pravice do samoodločbe. V skladu s I. dodatnim protokolom morajo biti tako konvencije in dodatna protokola zavezujoče narave, sprejemati pa morajo enake pravice in obveznosti, ki so jih prevzele države pogodbenice. V skladu s to določbo je bila leta 2015 v okviru boja proti Polisariju le še ena

veljavna izjava v boju za neodvisnost Zahodne Sahare od Maroka, ki je pristopila k I. dodatnemu protokolu leta 2011.

II. dodatni protokol je izjemno kratek. Ima namreč samo 28. členov, mnogi od njih pa so postopkovne narave. Samo za primerjavo - prvi dodatni Protokol obsega 102 člena.

Razlog se skriva v tem, da se države na konferenci leta 1977 niso mogle dogovoriti o pravilniku, ki bi veljal za nemednarodne oborožene spopade. Poznana je tudi zgodba, da so se večer ob koncu konference predstavniki Kanade in Pakistana zbrali, vzeli rdeče pero, pregledali osnutek drugega dodatnega protokola in črtali določbe, za katere so mislili, da jih bodo zavrnili v upanju na oblikovanje dokumenta, ki bi dosegel soglasje. Naslednji dan je predstavnik Svetega sedeža poskusil odvzeti in dodati nekaj določb. Tako se je sprejel protokol z različico, kakršna je v veljavi danes (Tippet, 2018).

4.2.2.1 Mednarodni oboroženi spopad

Mednarodni oboroženi spopad je spopad, v katerem sta udeleženi najmanj dve državi. Udeleženi v mednarodnem oboroženem spopadu so subjekti številnih pravil, ki določajo potek dogajanja, med njih pa spadajo tudi pravila iz štirih Ženevskih konvencij in prvega dodatnega protokola.

Mednarodni oboroženi spopad opredeljuje 2. člen, ki je skupen vsem Ženevskim konvencijam. Do uporabe 2. člena pride v primeru vseh razglasitev vojn med dvema ali več državami tudi v primeru, če gre za nepriznanje države s strani ene izmed udeleženk. Mednarodno kazensko sodišče za zločine vojne v Jugoslaviji je predlagalo splošno definicijo mednarodnega oboroženega spopada. V sojenju proti obtoženemu generalu Tadiću je sodišče mednarodni oboroženi spopad označilo kot konflikt, v katerem se med državama razvije uporaba oborožene sile. Gasser dodaja, da kakršna koli uporaba oborožene sile ene države proti teritoriju druge sproži uporabo Ženevskih konvencij (ICRC, 2008).

4.2.2.2 Nemednarodni oboroženi spopad

Nemednarodni oboroženi spopadi so spopadi, ki so omejeni na teritorij ene države, ki vključuje bodisi regularne sile, ki se bojujejo proti skupini oboroženih disidentov, ali pa gre za oborožene skupine, ki se bojujejo ena proti drugi. V tem primeru veljajo omejena pravila 3. člena, ki je prav tako skupen vsem štirih Ženevskim konvencijam, hkrati pa je temelj drugega dodatnega protokola.

3. člen opredeljuje dva kriterija, ki sta nujna za opredelitev oboroženega tovrstnega spopada. Prvi kriterij določa, da morajo sovražnosti doseči minimalni nivo intenzivnosti, kar pomeni, da gre za stanje, ko je vlada primorana uporabiti silo proti upornikom oz. ko policijsko posredovanje ne zadostuje potrebam varnosti. Drugi kriterij pa narekuje, da morajo biti nevladne organizacije, ki so

vključene v konflikt, prepoznane kot legitimna stranka v konfliktu. To pomeni, da morajo imeti v svoji pristojnosti oborožene skupine, ki so organizirane pod določeno poveljniško strukturo.

Bolj restriktivno definicijo nemednarodnega oboroženega spopada določa dodatni 2. protokol.

I. člen drugega dodatnega protokola dodatno razvija in posodablja skupni 3. člen Ženevskim konvencijam, pri tem pa ne modificira obstoječih pogojev za veljavo (ICRC 2008). V obdobju po letu 1945 so se nemednarodni ali notranji oboroženih spopadi pričeli pojavljati veliko bolj pogosto, hkrati pa so zahtevali ogromno smrtnih žrtev in materialnega uničenja. To obdobje je močno zaznamoval tudi razvoj visoko zmogljivega orožja za množično uničenje. Na tem mestu je pomembno izpostaviti, da Ustanovna listina Združenih narodov ni poskušala zagotoviti pravnih načel, ki bi uredila vodenje notranjih uporov v določeni državi. Ob odsotnosti takšnega vojskovanja, ki je bilo med drugim odvisno od upoštevanja vojnega prava s strani upornikov, način izvajanja notranjega oboroženega spopada ni bil predmet kakršnih koli omejitev, ki jih nalaga mednarodno pravo. Šlo je za neposreden rezultat načela državne suverenosti, ki je v središču običajnega mednarodnega prava, ta pa v večini primerov ureja samostojne teritorialne države. Pogoji, ki veljajo v mednarodnem pravu, in ki označujejo obstoj notranjega oboroženega spopada, so:

- A. oboroženi spopad je v državi splošnega in ne lokalnega značaja,
- B. uporniki zasedajo in upravljajo z znatnim delom državnega ozemlja
- C. sovražnosti se izvajajo v skladu z mednarodnim vojnim pravom, prek organiziranih oboroženih sil ter pod odgovornim poveljstvom,
- D. morajo obstajati okoliščine, zaradi katerih je nujno, da tretje države jasno izrazijo svoj odnos do teh okoliščin s priznanjem vojnega stanja (Draper, 1983, str. 253—277).

4.2.2.3 3. člen Ženevskih konvencij v povezavi z nemednarodnim oboroženim spopadom

3. člen, ki je skupen vsem Ženevskim konvencijam, je prvič zajel nemednarodne oborožene spopade. To je tudi razlog, da je del vseh štirih Konvencij. Vrste oboroženih spopadov se močno razlikujejo, kar pomeni, da vključujejo tako tradicionalne državljanske vojne ali notranje oborožene spopade, ki lahko hitro prerastejo v konflikt (ki vključuje tudi druge države), notranje konflikte, v katerih poleg vladnih sil sodelujejo tudi države tretje stranke ali multinacionalne sile. 3. člen Ženevskih konvencij daje občutek podvrste Konvencije ter tako določa temeljna pravila, od katerih ni dovoljeno nikakršno odstopanje. Vse osebe, ki se soočijo s sovražnikom, imajo pravico do humane obravnave brez diskriminacije. Izrecno je prepovedan umor, pohabljanje, mučenje, jemanje talcev, nepošteno sojenje in kruto ter ponižujoče ravnanje. Poleg tega 3. člen dodeljuje Mednarodnemu odboru Rdečega križa pravico, da lahko svoje storitve in pomoč nudi strankam v sporu. Hkrati vpletene stranke poziva, naj

uveljavijo načela Ženevskih konvencij v skladu s posebnimi sporazumi ter s tem priznava, da uporaba teh pravil ne vpliva na pravni položaj strank v oboroženem sporu.

Glede na to, da večina oboroženih konfliktov danes ni mednarodnega značaja, je uporaba skupnega 3. člena izjemnega pomena (Legal Information Institute, 1992).

4.2.3 Aplikacija mednarodnega humanitarnega prava

Mednarodno humanitarno pravo se lahko uporablja le za dejanja, ki so del oboroženega konflikta. Teroristična dejanja se ne štejejo kot vojna dejanja, z izjemo obstoja kot dela širše kampanje nasilja proti državi. Če teroristična dejanja ne presegajo situacije notranjih nemirov in napetosti, potem gre za osamljene in občasne akte nasilja, za katere ne veljajo določila Ženevskih konvencij in Haaškega pogodbenega prava. Ker teroristične organizacije po mednarodnem pravu nimajo statusa države in njeni člani niso uniformirani pripadniki rednih oboroženih sil, obstajajo pri vključitvi v tematski del mednarodnega humanitarnega prava velike konceptualne težave.

Največ spornih vprašanj se pojavlja v povezavi z naravo oboroženih konfliktov oz. z vprašanjem, ali gre za mednarodni ali notranji konflikt.

4.2.4 Haaško pravo

Za razliko od Ženevskih konvencij oz. Ženevskega prava je Haaško pravo pogovorni izraz, ki se nanaša na zakonodajo, ki je povezana s pravili o sovražnostih in na določanje omejitev ali prepovedi posebnih sredstev in metod vojskovanja. Haaško pravo izhaja iz Haaških konvencij iz leta 1899 in 1907 ter vključuje predpise, ki ščitijo osebe, ki niso v pristojnosti vpletene strani v konfliktu. S sprejetjem dodatnih protokolov k Ženevskim konvencijam, ki kodificirajo in razvijajo pravila o vodenju sovražnosti, je pravzaprav razlika med omenjenima pojmom izgubila svoj prvotni namen (Law of the Hague, 2019).

Haaško pravo predstavlja vejo mednarodnega humanitarnega prava, ki se osredotoča na vodenje in urejanje metod in sredstev bojevanja. Kljub poimenovanju Haaško pravo je bila ideja zasnovana v Washingtonu in St. Petersburgu. V Washingtonu so leta 1863 sprejeli Lieberjev kodeks, ki je predstavljal uradna navodila za vodenje kopenskih vojsk ZDA. Šlo je za natančna pravila glede ravnanja s civilisti, vojnimi ujetniki in ranjenimi. Omenjeni dokument je bil razvit v času ameriške državljanske vojne in kljub temu, da ni šlo za obvezni dokument, je pustil ogromen vpliv na nadaljni razvoj mednarodnega humanitarnega prava. Če je Lieberjev kodeks iz Washingtona osnova haaškega prava, potem velja deklaracija iz St. Petersburga za njegovo nadgradnjo. Leta 1868 je 17 držav prvič

podpisalo dokument, s katerim so se odpovedale uporabi katerih koli projektilov, ki so lažji od 400 gramov. S podpisom St. peterburške deklaracije so tako omejili in ublažili posledice vojne (Sancin, Švarc in drugi, 2009, str. 62). En glavnih namenov, s katerim je bila sklicana prva Haaška mirovna konferenca leta 1899, je bila revizija deklaracije o zakonih in navadah vojne, ki je bila zasnovana leta 1874 v Bruslju. Na konferenci v Haagu leta 1899 so sprejeli konvencijo o kopenskih vojnah. Druga konferenca leta 1907 pa je vse konvencije in uredbe revidirala. Zanimivo je, da konvencije iz leta 1899 leta 1907 ni ratificiralo kar sedemnajst držav. Te države so tako ostale uradno zavezane samo konvenciji iz leta 1899. Določbe obeh konvencij o kopenskih vojnah se štejejo, kot da vsebujejo pravila običajnega mednarodnega prava. To pomeni, da so zavezujoče tudi za države, ki niso uradne podpisnice. Mednarodno vojno sodišče za vojne zločine v Nürnbergu je leta 1946 izpostavilo, da so pravila o kopenski vojni, izražena v Haaški konvenciji, velik napredek za mednarodno skupnost. Preambule konvencije iz leta 1907 opredeljuje, da je potrebno pri iskanju sredstev za ohranitev miru in preprečitev oboroženega spopada upoštevati primere, ko je bila pritožba na določene vrste orožja posledica dogodkov, ki jih ni bilo mogoče preprečiti. Poleg tega je v preambuli zapisano, da je vodilo konvencije težnja po življenju, v katerem bi služili interesom človeštva in vedno naprednejšim potrebam civilizacije. Po mnenju visokih pogodbenic so te določbe, katerih besedilo je navdihnili predvsem želja po zmanjšanju zlobe in upostošenja vojn (kar se tiče dovoljenja vojaških zahtev), namenjene splošnim pravilom vojskovanja, za potrebe delovanja v njihovih medsebojnih odnosih ter za potrebe odnosov s prebivalci. Glavna problematika omenjenih konvencij je bila ta, da v danem trenutku ni bilo mogoče ugotoviti, kako bi predpisi lahko zajemali vse okoliščine, ki so se pojavljale v praksi (ICRC, Convention IV).

4.3 Teroristi kot borci v mednarodnem humanitarnem (vojnem) pravu

V preteklosti se med borci in civilnim prebivalstvom ni delalo razlik, saj je bila vojna dovoljena med vsemi narodi. Razvoj mednarodnega vojnega prava je prinesel uveljavitev, da gre za vojne le med državnimi subjekti in njenimi oboroženimi silami. Rousseaujeva uveljavitev prepričanja, da gre za vojne le med državnimi subjekti, je kasneje vodila do sprejetja pravila, da se mora v vsaki vojni zaščititi civilno prebivalstvo, uveljavilo pa se je tudi načelo nenapadanja. Jogan navaja, da se "vse osebe, ki ne spadajo k oboroženi sili, prištevajo k civilnemu prebivalstvu" (Jogan 1997, str. 57). V vojnah se smejo bojevati in nositi orožje samo borci, ki lahko opravljajo vsa ofenzivna in obrambna dejanja, zoper borce na nasprotni oz. sovražni strani. Haaški pravilnik o zakonih in običajih vojne določa, da vojno sestavljajo legitimni borci, ki jo sestavljajo borci in neborci. Neborci so v tem primeru osebe, ki so pripadniki oboroženih sil, vendar primarno niso namenjeni za bojevanje. To so zdravniki, duhovniki, sodniki in glasbeniki vojaških enot. Med legitimize borce spadajo pripadniki

redne vojske in pripadniki prostovoljnih enot, ki so v redni sestavi vojske. Legitimni borci morajo imeti poveljujočo osebo, ki je za njih odgovorna, nositi morajo razpoznaven znak, s pomočjo katerega se ločijo od civilnega prebivalstva, odkrito morajo nositi svoje orožje, prav tako pa morajo svoje sovražnosti izvajati v skladu z zakoni in običaji vojne.

Poleg legitimnih in legalnih borcev se pojavlja v spopadih tudi skupina ilegalnih borcev, med katere lahko potencialno spadajo, kot sem predhodno že omenil, tudi teroristi. Teroristi imajo glede na opredelitev v ZDA status ilegalnih borcev. Zaradi statusa ilegalnih borcev ne morejo uživati pravil, ki opredeljujejo ravnanje, kakršno imajo v primeru zajetja osebe s statusom vojnih ujetnikov. Kljub temu se morajo zaradi Ženevskih konvencij spoštovati določene človekove pravice, čeprav v omejenem obsegu. Al Kaida je postala bojovita sila, ki deluje skozi omrežje podskupin. Njeni pripadniki ne spoštujejo mednarodnega vojnega prava ter kršijo temeljno načelo mednarodnega vojnega prava s tem, ko se predstavljajo kot civilisti in pri svojih dejavnostih ne nosijo uniform oz. znakov, ki bi jih razlikovali od ostalega prebivalstva.

Zaradi odsotnosti opredelitve statusa terorista v mednarodnem humanitarnem pravu je klasifikacija nedržavnih terorističnih akterjev, kot so Al Kaida in ISIS, zelo sporna.

Kako torej teroriste razlikovati od gverilskih sil, ki spadajo v okvir določitev in pravil I. dodatnega protokola za osvobodilna gibanja. Odgovor na zastavljeno vprašanje se skriva v tem, da je razplet deloma odvisen od tega, ali in v kakšem obsegu je teroristična skupina povezana s stranko, ki je udeležena v konfliktu, ter ali imajo njihove dejavnosti dejansko povezavo s stanjem oboroženih spopadov. Če so njihove teroristične dejavnosti sestavni del sovražnih dejavnosti z uporabo sile v konfliktu, lahko v tem primeru pravno spadajo v kategorijo borcev. Tvrsten primer je bil viden leta 2001 v Afganistanu, ko je Al Kaida podprla Talibane in njihov režim. V nasprotnem primeru, ko teroristične skupine svoje sovražnosti izvajajo neodvisno od strani udeležene v konfliktu in tako izkoriščajo šibek položaj države na ozemlju za uresničevanje lastnih ideoloških namenov, pa je pripadnike potrebno obravnavati kot storilce individualnih kaznivih dejanj. Obravnavati jih je potrebno enako kot katero koli drugo teroristično skupino v času miru. To so razlogi za pojav številnih zapletenosti in težav, ki so najbolj očitni pri razvrščanju nedržavnih terorističnih akterjev, ki se jih najpogosteje ne more uvrstiti v nobeno kategorijo borcev, priznanih v okviru mednarodnega humanitarnega prava. Zaradi delitve na borce in civiliste so termini, kot je nezakoniti borec, uporabljeni predvsem za sklicevanje na nedržavne teroristične akterje, ki so vključeni v oborožene spopade, vendar zaradi neizpolnjevanja pravnih norm ne morejo spadati v kategorijo borcev.

Dejanja nedržavnih terorističnih akterjev nimajo dovolj tesnega in vzročnega odnosa s koordiniranimi vojaškimi operacijami za doseg zakonitega cilja. Kazniva dejanja nedržavnih terorističnih akterjev

so tako zasnovana z namenom, da izkoristijo prednost potencialnih šibkosti v pravnem sistemu. Dodatno problematiko statusa nedržavnih terorističnih akterjev otežuje tudi dejstvo, da ima terorist lahko istočasno enake klasifikacije tako v okviru kazenskega prava kot tudi v okviru mednarodnega humanitarnega prava. To pomeni, da se terorist lahko v državi, v kateri deluje, v skladu z notranjim kazenskim pravom obravnava kot terorist, hkrati pa je član organizirane oborožene skupine, ki je v skladu z določili mednarodnega humanitarnega prava. Posameznik ali skupina so lahko poimenovani kot borci za namene mednarodnega humanitarnega prava, hkrati pa izvajajo nezakonite teroristične dejavnosti, ki jih humanitarno pravo prepoveduje oz. jih na splošno obravnava kot vojne zločine. To so primeri mučenja, nečloveškega ravnanja, namernega pobijanja civilistov in druge vrste zločinov. Skrb, povezana z izrazom nezakoniti borci je povezana z zlorabo tovrstnih poimenovanj. Določenim vrstam borcev se lahko določijo in zagotovijo manjše pravice in zaščita, kot bi je bili deležni po mednarodnem humanitarnem pravu (Cohen, 2012, str. 49—50). V mednarodnem humanitarnem pravu velikokrat zasledimo dva izraza, ki poimenujeta udeležene v sovražnostih. Gre za izraza »combatant« ter »belligerent«. Ko oba izraza poskušamo prevesti, vidimo, da imata oba oznako borca ali vojaka. Kljub temu gre za razlike pri njuni opredelitvi. Beseda "combatant" predstavlja oboroženega borca, ki legitimno deluje v oboroženem konfliktu ali vojni. Beseda "belligerent" pa poimenuje udeleženca v vojni ali oboroženem spopadu. Pri tem je potrebno izpostaviti, da je udeleženec v vojni lahko tudi država kot samostojni subjekt. Hoffman zato teroriste poimenuje kot nelegalne akterje v oboroženih sovražnostih in ne kot nelegalne borce, ker tega statusa po nobeni klasifikaciji ne morejo doseči. Nedržavni borci so neizogibno del enačbe skozi obdobje trajanja oboroženega konflikta, vendar pa legalno gledano nimajo mesta v strukturi notranjega konflikta. Omenjeni razkroj med poimenovanji teroristov se zelo očitno kaže v ameriškem zaporu Guantanamo bay, kjer tovrstne opredelitve statusa ujetnikov kažejo na veliko mero nesigurnosti in zmedenosti.

Če aktualiziram trenutno dogajanje v povezavi s pravnim statusom in poimenovanjem teroristov v mednarodnem humanitarnem pravu, veliko zaskrbljenost povzročajo tuji teroristični borci oz. »Foreign Terrorist Fighters«. Pri tujih terorističnih borcih gre za državljane, ki potujejo v tujino oz. na teritorij tuje države, da bi se skupaj z nedržavnimi skupinami borili na tujem ozemlju. Tudi mednarodna skupnost se je na tovrstno problematiko odzvala, saj so poskušali zatreti odhajanje svojih državljanov z namenom urjenja za pripadnike ISIS na ozemlju Sirije in Iraka. Trenutno tovrstni pojav predstavlja povečano grožnjo izvornim državam, saj se zaradi slabljenja ISIS pripadniki terorističnih organizacij vračajo v države izvora, tam pa nadaljujejo načrtovanja in urjenja. Natančno število oseb, ki bi jih lahko označili kot tuje teroristične borce, ni znano, se pa ocene gibljejo med 30 do 40.000 ljudi. Kot varnostni mehanizem pred vrnitvami teroristov v domače države služi preambula 12 k

resoluciji Varnostnega sveta 2178 iz leta 2014, ki te subjekte opredeljuje kot zelo zaskrbljujoče. V povezavi z resolucijami Varnostnega sveta OZN, poskušajo države z vojaškimi metodami, pridržanji, pregoni, prepovedmi potovanj ali odvzemom državljanstev takšna dejanja omejiti. Tovrstne odločitve so v pristojnostih organov notranjega kazenskega pregona, kljub temu pa ima pri tem pomembno vlogo tudi mednarodno humanitarno pravo. Tako kot pri vseh ostalih nedržavnih subjektih se mednarodno humanitarno pravo uporablja v primerih, ko imajo tovrstni borci kakršno koli povezavo z oboroženim spopadom. Podobno kot to velja za vse pripadnike vojske.

Zanimivo je, da je v pristojnosti posamezne države, ali zajetemu terorističnemu borcu podeli status vojnega ujetnika ali ne, ter ali ga tretira kot zaščiteno osebo po 4. Ženevski konvenciji. Kljub temu pa v tem primeru ne gre za pravno prakso. Tudi če se zajetemu teroristu ne dodeli zaščitene statusa, je upravičen do minimalne zaščite, ki mu jo zagotavlja 75. člen dodatnega I. protokola, ki se nanaša na običajno mednarodno pravo (UNODC, 2019).

4.3.1 Teroristi kot ilegalni borci ali vojni ujetniki?

Vsaka oseba v rokah sovražnika mora imeti določen status pod mednarodnim pravom. Lahko gre za status vojnega ujetnika, ki ga pravno opredeljuje tretja Ženevska konvencija, za status civilista, ki ga opredeljuje IV. Ženevska konvencija, ali pa gre za člana zdravstvenega osebja oboroženih sil, katerega temelj je napisan v I. Ženevski konvenciji. Ne obstaja vmesni status. Nobena oseba ne more v rokah sovražnika stati zunaj pravnega okvirja. III. Ženevska konvencija in I. dodatni protokol oba predstavljata temeljno provizijo za zaščito vojnih ujetnikov v mednarodnih konfliktih. Kljub temu pa vse osebe, ki so zajete v okviru oboroženega spopada, nimajo tovrstne pravice. Zanimivo postane, ko pridemo do opredelitve pripadnikov gverilskih skupin ali terorističnih skupin. Pripadniki gverilskih skupin ne sodijo v skupino legalnih pripadnikov oboroženih sil. 44. člen I. dodatnega protokola nudi pravno prepoznanje za določene vrste gverilskih gibanj. Če obe skupini primerjamo, vidimo, da pripadniki gverilskih skupin generalno gledano delujejo veliko bolj odprto v smislu oboroženih skupin, hkrati pa poskušajo zadržati določen teritorialni status. Medtem ko so primarna skrb gverilskih skupin sovražnikove vojaške enote, se teroristi večinoma ukvarjajo z nevojaškimi tarčami ter tako za končni cilj opredeljujejo civilno prebivalstvo. Glavna razlika med navedenima skupinama je ta, da gverilske enote v svojem boju upoštevajo jus in bello oz. vojno pravo. To pomeni, da spoštujejo pravice nedolžnih civilistov ter jih ne vključujejo v sovražnosti. Na drugi strani pa teroristi svojih dejanj ne omejujejo, temveč nasilje uporabljajo za povzročanje in širjenje strahu nad civilnim prebivalstvom. Razliko predstavlja tudi simboličnost. Gverilske enote se ne bojujejo simbolno, temveč je v ozadju boja veliko večji cilj kot pri terorizmu, kjer se nasilje uporablja le simbolno (Ankasam, 2017).

Termin ilegalni borec je bil v preteklosti uporabljen za identifikacijo članov teroristične organizacije Al Kaida, ki so (bili) zaprti v zaporu Guantanamo Bay. Kljub temu pa gre za poimenovanje, ki ne zadovoljuje trenutnih izzivov in zahtev mednarodne varnosti. Termin ilegalni borec je bil terminološko sprejet leta 1942 na ameriškem vrhovnem sodišču za označitev nemških saboterjev, ki so jim sodili med drugo svetovno vojno. Saboterji, člani gverilskih skupin in vohuni predstavljajo osebe, ki nimajo pravice do zaščite v mednarodnem humanitarnem pravu in so tako v primeru zajetja v večini primerov subjekti smrtne kazni. Kljub temu da so njihovi cilji (ne) direktno povezani z različnimi vojaškimi cilji, pa to zaradi tajnega, zavajajočega in nevarnega početja ne predstavlja zadostnega razloga za zaščito. Teroristi predstavljajo osebe, ki bodo zelo verjetno napadle skupino ljudi ali mesta, ki so zaščitena pod mednarodnim humanitarnim pravom. Tudi če v skrajnem primeru napadejo vojaško osebje ali ozemlje, ki je namenjeno potrebam oboroženih sil, to storijo brez zakonitih pooblastil s strani mednarodnega prava. Teroristi ne predstavljajo oboroženih sil države, prav tako pa v večini primerov napadajo v obdobju miru oz. v času, ko niti država (kot subjekt vojne) ne bi imela zakonitih pooblastil za napad na vojaški objekt ali ozemlje. Takšna situacija je bila vidna 11. septembra 2001. Če bi v tistem času obstajal oboroženi konflikt, mednarodni ali interni, bi bili ti napadi označeni kot vojni zločini. Vseeno je brez obstoja kakršnegakoli konflikta napade izvedla teroristična organizacija, ki nima pod nobenimi okoliščinami legalnih pristojnosti za uporabo sile. Poleg tega so bili napadi izvedeni proti državi in njenemu prebivalstvu. Napad se je z ogromnim materialnim uničenjem ter z ogromnim številom civilnih žrtev izkazal za napad, ki bi se teoretično lahko primerjal z vojnimi dejanji. Napad je povzročil stanje varnostne grožnje ZDA, kar pa je bil tudi razlog, da je ameriška vlada prepoznala nujnost za mobilizacijo oboroženih sil. Teroristi tako ne predstavljajo ilegalnih borcev. Ilegalni borci delujejo v času oboroženih sovražnosti in pogosto proti zakonitim vojaškim ciljem. Teroristi običajno delujejo v času miru proti pravno zaščitnim osebam in teritorijem. Poimenovanje ilegalnih akterjev je zato veliko bolj primerno.

V 18. In 19. stoletju je ameriška mornarica izvajala številne vojaške ekspedicije proti piratom, ki so takrat predstavljali oboroženo grožjo dimenzije, ki je bila primerna nevtralizaciji z uporabo vojaške sile. Ob zajetju pirati nikoli niso bili deležni statusa vojnih ujetnikov, temveč jih je ameriška vojska predala civilnim organom, ki so izvedli sojenja in primerno kazensko obravnavo. Podoben pristop bi moral biti uporabljen v primeru terorizma. Zgoraj opisani primer nakazuje na ogromno pravnih izzivov, ki se pojavljajo v kontekstu mednarodnega humanitarnega prava. Nobena država ne more kredibilno zatrjevati, da njene vojaške operacije potekajo v popolnem mednarodno humanitarnem vakuumu. Če bi imeli teroristi status vojnih ujetnikov, bi morali biti v skladu z Ženevskimi

konvencijami po koncu oboroženega spopada izpuščeni. Ženevske konvencije prav tako zagotavljajo, da tem ujetikom ni potrebno razkriti ničesar drugega kot svoje ime, čin, datum rojstva in vojaško številko (Hoffman, 2002, str. 227—230).

Teroristična dejanja lahko razdelimo v dve skupini. Ali gre za dejanja, ki so sponzorirana s strani države ali za dejanja, sponzorirana s strani privatnih skupin in organizacij. Če je teroristično dejanje razumljeno kot konstrukt vojnega dejanja, pod mednarodnih humanitarnim pravom ne more biti prepoznano kot legalno. Vojna je razmerje med državami ali med državo in neprepoznano silo. Ker teroristi ne predstavljajo države in ker generalno gledano zavračajo zadovoljitev omenjenih zahtev, da bi postali stran pod III. Ženevsko konvencijo, potem teroristi ne morejo biti legalno vključeni v vojno dejanje. V kontekstu vojne proti terorizmu ni indikatorjev, ki bi dokazovali, da je afganistanska oz. talibanska oblast nadzorovala ter upravljala teroristično organizacijo Al Kaida. Poleg tega Al Kaide niso sestavljali državljani Afganistana. Al Kaida je delovala kot mreža z operativnimi organi v različnih državah po svetu. Ne glede na to, da je takratni predsednik ZDA, George W. Bush, napade 11. 9. označil kot vojna dejanja, pa so osebam, ki so bile prijete v omenjenem boju, odvzeli pravico statusa vojnega ujetnika. Ameriška vlada se je na koncu odločila, da bo vse prijete in osumljene terorizma tretirala po standardih IV. Ženevske konvencije, kljub temu pa je vzdrževala tudi miselnost, da gre bolj za zapornike kot za vojne ujetnike. Organizacija Amnesty International je izrazila močan dvom glede legalnega statusa in tretiranja vseh zapornikov v zaporu Guantanamo Bay. Nekoliko drugače so ameriške oblasti tretirale pripadnike in podpornike talibanskega režima, ki so bili zajeti v Afganistanu. Talibansko tretiranje in spoštovanje človekovih pravic, še posebno žensk, je bilo v tistem obdobju zanemarljivo. Zaradi zgoraj navedenih razlogov je večina mednarodne skupnosti zavračala prepoznavnost talibanskega režima. Kljub pomanjkanju mednarodne legitimnosti so Talibani izvajali de facto kontrolo nad ozemljem Afganistana. ZDA so se odločile sprejemati talibanske borce po standardih in določilih, ki veljajo za vojne ujetnike. Še vedno pa so zavračali status vojnega ujetnika za pripadnike teroristične organizacije Al Kaida. Ameriška administracija je pričela z razlikovanjem med talibanskimi borci in borci Al Kaide. Temu je močno pripomoglo tudi dejstvo, da je Afganistan podpisnica Ženevskih konvencij. Tako borci talibanskega režima kot tudi pripadniki Al Kaide so bili (oz. so še vedno) skupaj zaprti v zaporu Guantanamo bay. Busheva administracija je zavračala, da pripadnikom Al Kaide pripada kakršen koli postopek v skladu s standardi Ženevskih konvencij. Kljub temu pa je bilo zelo jasno uprizorjeno, da bodo zapornikom, ki so delovali v teroristični organizaciji, sodili pred vojaškim sodiščem. Pri tem moram izpostaviti, da teroristi ne nosijo uniform, zavračajo pravila vojskovanja, napadajo civiliste in civilne tarče, delujejo neodvisno od poveljstva, hkrati pa prikrito nosijo orožje. Skoraj po vseh točkah gre za nelegalne borce

in ne vojne ujetnike. Za sojenje je nujno potrebno kompetentno sodišče, ki bi lahko razsodilo, ali nekemu pripada status vojnega ujetnika ali ne. Vsa določila mednarodnega humanitarnega prava je teroristični napad 11. septembra 2001 postavil pred veliko preizkušnjo. Z napadom je pred veliko preizkušnjo stala celotna administracija ZDA, ki je morala pokazati svoje stališče do načel mednarodnega humanitarnega prava. Medtem ko je takratni ameriški predsednik Bush hitro opredelil napade 11. septembra kot dejanja vojne in oznanil vojno proti terorizmu v okviru delovanja samoobrambe, je njegova administracija pokazala nenaklonjenost prepoznavanju in tretiranju oseb kot vojnih ujetnikov.

4.4 Terorizem in status vojne

Da bi terorizem lahko umestili v mednarodno pravo oz. v mednarodno vojno pravo, moramo opredeliti, ali je terorizem pravno gledano akt sovražnosti, oboroženih spopadov in vojn.

Vojna predstavlja nasprotje miru. Vojno spremljata predvsem pridevnika, kot sta nemir in kaos. Skandinavski mitologija je vojno imenovala tudi "ginnungapap", kar v prevodu pomeni popolna praznina. Danes, ko se mednarodna skupnost srečuje tudi z grožnjo terorizma in njihovo kompleksnostjo, pa se te kaotične razmere veliko lažje prepoznajo. Klasične vojne, kot so se dogajale stoletja nazaj, so se bojevale popolnoma drugače. Ko se vojaki niso bojevali, so počivali v svojih taborih, si opomogli, nato pa ponovno nadaljevali s sovražnostmi. Danes se vojne odvijajo skrajno nepredvidljivo, pri samem bojevanju pa je postala uporaba prikritih tehnik nekaj povsem vsakdanjega. Danes se borci pogosto pretvarjajo kot civilisti s ciljem, da bi lahko napad na skupine ali posameznike izvedli kar se da nepredvidljivo. Clausewitz je vojno označil kot nič drugega kot dvoboj na široki ravni, kot dejanje nasilja, katerega namen je prisiliti nasprotnika, da izpolni tvojo voljo. Pri tem ga vodijo predvsem politični motivi in moralna prepričanja. Najbolj pomembno je to, da vojno Clausewitz označuje kot nasilno dejanje, katere glavna karakteristika je uničenje (Lindell 2009).

Enako kot to velja pri definiranju terorizma, obstaja tudi veliko definicij vojn. Ena izmed definicij opredeljuje vojno kot pravno stanje stvari, pri katerih se pravice zasleduje s pomočjo sile. Če bi bila ta definicija univerzalna, bi to pomenilo, da lahko obstajajo vojne brez sovražnosti ali »potencialne vojne«. Obstajajo namreč vojne, ki so bile oznanjene, vendar nikoli uresničene. Med drugo svetovno vojno so države Latinske Amerike oznanile pridružitve sovražnostim, a se to zaradi pomanjkanja ustreznih sil in bojne moči nikoli ni zgodilo. Nekateri avtorji zatrjujejo, da je vojna nestrinjanje med dvema ali večimi državami, ki to izražajo skozi svoje oborožene sile z namenom doseganja premoči

nad drugim in uveljavitev pogojev, ki jih določi zmagovalna stran. Prav uveljavitev pogojev zmagovalcev nad Nemčijo je leta 1919 v Versailles vodila v 2. svetovno vojno.

Zelo pomembna je opredelitev statusa dejanske vojne. Razlika med oboroženim konfliktom in vojno vodi v popolnoma drugačne sklope pravil. V stanju dejanske vojne so določena zelo natančna pravila, ki jih morajo udeleženci spoštovati. V ta sklop spadajo pravila za uporabo oborožitvenih sistemov, pravila glede tarč, namenov vojskovanja itd. Prav tako vojno stanje določa legitimnost vseh protiukrepov. V povezavi z mednarodnim humanitarnim pravom vojno stanje aktivira aplikacijo humanitarnih pravil. Določene človekove pravice, ki so sestavni del življenja v obdobju miru, niso učinkovite v času vojne. Tvrsten primer je pravica do življenja. Ko se vojna legalno prične, je pravica do življenja suspendirana za vse vojake in pripadnike oboroženih sil, ki sodelujejo v sovražnostih oz. vojni (Detter, 2013).

Novi vrsti vojne predstavljata vojna z nedržavnimi subjekti in vojna proti terorizmu. Mednarodni pravniki so kljub neodobravanju sprejeli nedržavne akterje kot subjekte mednarodnega prava. Subjekt mednarodnega prava je tukaj mišljen kot nosilec pravic in dolžnosti pod mednarodnim pravnim sistemom. Prav ta razvoj novih opredelitev vojne in njenih akterjev pa je pripeljal do konceptualne zmede, kaj danes vojna sploh predstavlja. V praksi je zelo jasno, da strani, ki sta vključeni v vojno, ne rabita biti prepoznani kot državi s strani njenega sovražnika. Namreč država, narod ali skupina je lahko opredeljena kot vojna kljub nepriznavanju. Nasprotno temu pa aplikacija zakonov mednarodnega humanitarnega prava, kot so Ženevske konvencije, ne predstavlja prepoznanja strani kot države. To pomeni, da se država lahko odloči, ali bo upoštevala določila Ženevskih konvencij v vojni proti določenemu subjektu, kar pa ne pomeni, da to sovražnika opredeljuje kot državo. Tvrstni primer predstavljajo sovražnosti med ZDA in njenimi zavezniki proti Al Kaidi in Talibanom na ozemlju Afganistana. Teroristična organizacija Al Kaida ne predstavlja države, kljub temu pa je bilo uporabljeno mednarodno humanitarno pravo, ki predstavlja obveznosti vseh udeleženi v oboroženih spopadih. Organizacija Združenih narodov (v nadaljevanju OZN) je sprejela odločitev, da mednarodno humanitarno pravo velja v primerih konfliktov med t.i. teritorialnimi enotami, ki poskušajo postati država ter tako nakazujejo na vojno. OZN je to opredelitev sprejela po vojni v Vietnamu, kar pa se je izkazalo kot zelo uporabno tudi v primeru palestinsko-izraelske vojne. Če hočemo analizirati moderne konflikte, se je potrebno zavedati dejstva, da se danes večina konfliktov ne odvija med državami, kot je bil to nekakšen osnovni vojni model skozi zgodovino. Večina modernih konfliktov se odvija med nedržavnimi akterji in državami ali med številnimi nedržavnimi skupinami. To je tudi razlog, zakaj je vojna proti terorizmu označena kot nova vrsta vojne.

Termin »vojna proti terorizmu« se je pričel uporabljati po napadu teroristične organizacije Al Kaida na ZDA 11. septembra leta 2001. Kljub temu da je termin v mednarodnem prostoru naletel na veliko mero neodobravanja, je z dejansko uporabo ameriških oboroženih sil termin začel prikazovati novo vrsto vojne. S tem se je spremenilo samo dojemanje pomena vojne, kakršno sem predhodno opisal. Prišlo je do vojne med legalnimi borci oz. konvencionalno vojsko na eni strani in ilegalnimi »borci«, ki ne nosijo uniform in ki se ne razlikujejo od civilnega prebivalstva. Pomen vojne je bil v primeru ameriškega odziva na napad 11. septembra z operacijo »Trajna svoboda« (izvorno »Enduring Freedom«) precej zamegljen, saj so temu sledili še napadi na omrežja terorističnih celic na mednarodni ravni. Na začetku so mednarodni pravniki in strokovnjaki mednarodnih odnosov termin vojna proti terorizmu opisovali samo in le kot poimenovanje za takojšen odziv na teroristične grozote. Ko pa so ameriške oborožene sile pričele z načrtovanimi akcijami proti organizaciji Al Kaida, pa je postalo jasno, da termin vojna proti terorizmu absolutno predstavlja novo vrsto vojne. Takratni ameriški predsednik Barack Obama je posledično sprejel izraz "operacija izrednih razmer v tujini". Ameriški primer prikazuje, da je vojna proti terorizmu dejanska vojna sui generis med državo in teroristično organizacijo, ter da lahko entitete, ki niso državni subjekti, napovejo vojno. Osama bin Laden, vrhovni vodja teroristične organizacije Al Kaida, je leta 1998 prvi naznanil vojno z ZDA. S formalno deklaracijo je vsem muslimanom naročil, naj sledijo nediskriminatornim pobojem ameriških civilistov in vojaškega osebja. Tako je, formalno gledano, teroristična organizacija prva napovedala vojno ZDA in njenim zaveznicam. Pri deklaraciji vojne s strani teroristov je potrebno uporabiti subjektivne elemente, ki nam pomagajo pri lažjem razumevanju vzrokov za sovražne dejavnosti. V tem primeru so deklaracije o vojni v veliko pomoč, saj nam približajo dojemanje, da se lahko zgodi teroristični napad. Omenjena vojna je hkrati dokazala, da se vojne odvijajo tudi med legalnimi in ilegalnimi borci. Povezavo med terorizmom in vojno lahko zaključim s trditvijo, da vojne udeležence v zadnjih desetletjih večinsko predstavljajo nedržavni subjekti in pogosto tudi teroristi, ki delujejo individualno ali v skupinah. Delitev med vojno in oboroženim konfliktom je zato danes le še teoretična smernica, ki se ohlapno uporablja za indikacijo lestvice sovražnosti. Terorizma tako de facto ni mogoče izključiti iz koncepta vojne, saj danes večina vojnih stanj vključuje elemente terorizma. Ključna razlika med vojnami med državami in terorističnimi organizacijami ter tradicionalnimi vojnami med državnimi subjekti je tako le stopnja, do katere se uporablja mednarodno vojno pravo (Detter, 2013 in Detter, 2007).

4.5 Vojna proti terorizmu

Mednarodno pravo temelji na decentraliziranosti, kar pomeni, da si lahko vsaka država sama interpretira pravni pomen določenih aktov. Jeseničnik poudarja, da je pomembno opozoriti na

kompleksnost decentraliziranosti, saj gre pri mednarodnem pravu za pravo, katerega razlage so prilagojene potrebam in željam držav članic. Eno najpomembnejših mednarodnih organizacij predstavlja Organizacija Združenih narodov. Ko govorimo o mednarodno pravni podlagi v zvezi z ohranjanjem miru in varnosti, pa je glavno telo Varnostni svet OZN (Jeseničnik, 2010). Ustanovitev OZN leta 1945 je bila ključni akt pri prepoznavanju potrebe, da se oblikuje nekaj, kar bi lahko preprečilo ponovitev preteklih dejanj vojne. Šlo je za pomembno prepoznavanje potrebe po centralni organizaciji s strani generacij, ki so vojno že preživele in ki so hotele zagotoviti, da do nje ne bi več prihajalo. OZN je tako postala pravna avtoriteta pri ravnanju v mednarodnih odnosih, v istem trenutku pa je ustanovila tudi organe, ki so za njeno uspešno delovanje zelo pomembni. Potrebno je izpostaviti dejstvo, da bi vojno pravo kot pravni temelj mednarodni skupnosti služilo tudi, če ne bi prišlo do ustanovitve OZN (Best 1994).

Nekateri zagovarjajo tezo, da lahko oboroženi konflikt oz. vojna nastane samo med državami. Ker Al Kaida ni država, potem oboroženi konflikt in ozadje mednarodnega prava ni možno implicirati. Temelj omenjene teze so Ženevske konvencije in konsistentnost mednarodne prakse. Kasneje je bilo pravno dodano, na kaj se vojno pravo ne nanaša. Določeno je bilo, da se določeni vojni zakoni ne nanašajo na notranje nemire, kot so vstaje, izolirani akti nasilja in podobna dejanja (II protokol UL ZN 1996). Veliko avtorjev navaja, da bi morali teroristične napade 11. 9. dojemati kot dejanja nasilja in ne vojne. Zagovorniki stališča, da gre v pravnem smislu za vojno, verjamejo, da so napadi 11. 9. in dogodki, ki so sledili, potrdili nastanek novega pojava nadvladanih skupin, ki lahko povzročijo smrtonosno nasilje nad svojimi cilji v geografsko oddaljenih državah. Kljub temu gre za bolj transnacionalno in ne mednarodno naravo omenjenih omrežnih skupin, kar dokazuje tudi dejstvo, da se njihove dejavnosti, ki so geografsko precej razpršene, praviloma ne morejo pripisati določeni državi v skladu z mednarodnimi pravili o odgovornosti države (ICRC).

Kljub temu so se ZDA in mednarodna skupnost odločile za dojetje napada kot dejanja vojne. Problematika legitimnosti in legalnosti vojne proti mednarodnemu terorizmu izhaja iz širšega mednarodno pravnega okvirja, ki postavlja ti dve pomembni vprašanji pred izziv. Izhodišče legitimnosti in legalnosti je namreč načelo prepovedi uporabe sile proti drugi državi. Uporaba sile ima izjemen in hkrati zelo sporen značaj, ker predstavlja eno izmed bolj kritičnih področij mednarodnih odnosov. Uporaba sile potrebuje močan legalen in legitimen okvir. V skladu s 3. odstavkom 4. člena UL ZN si morajo države ves čas prizadevati spore reševati z mirnimi sredstvi in na način, ki ne ogroža mednarodnega miru in varnosti. UL ZN tudi določa, da si morajo države v primeru spora prizadevati, da se spor reši s pomočjo preiskav, pogajanj, posredovanj, s pomočjo

sprave ali uporabe mednarodnih organizacij. Države se pri tem lahko tudi odločijo, katero sredstvo bodo za reševanje spora izbrale. Načelo prepovedi uporabe sile je hkrati tudi del splošnega običajnega mednarodnega prava. Obstajata dve izjemi, ki izrecno dovoljujeta uporabo sile. V primeru oboroženega napada je dovoljena uporaba sile v samoobrambi ali v primeru, ko varnostni svet ZN predhodno pooblasti uporabo sile v primeru grožnji miru, agresije ali kršitve miru. Varnostnemu svetu ZN so ustanovne države članice določile in prepustile pristojnosti ter avtoritativno vlogo pri upravljanju z mednarodnim mirom in uporabo sile (Sancin, Švarc in drugi, 2006, 241–242). Tako je načelo prepovedi uporabe sile oz. načelo prepovedi vojne kogentne narave, kar je dokaz, za kako pomembno načelo gre. Obstajajo primeri, ko je prišlo do intervencij tudi brez soglasja Varnostnega sveta. V vseh primerih so bili predstavljeni pravno dvomljivi argumenti samoobrambe. Do dvomljivih argumentov je prišlo tudi v primeru vojne proti Iraku leta 2003. Ko govorimo o pravni podlagi za invazijo ZDA v Irak leta 2003, ne moremo mimo odnosa ZDA z OZN. Američani so bili namreč ključni akterji tako pri oblikovanju in ustanovitvi OZN kot tudi pri reorganizaciji po obdobju hladne vojne. Pomembno je poudariti tudi to, da ZDA nikoli niso najbolje upoštevale zakonov in pravil s strani OZN, saj so se vedno šteli za velesilo, ki je ključna za oblikovanje svetovne politike. Uporaba sile ima izjemen in hkrati zelo sporen značaj, ker gre za najbolj kritično področje mednarodnih odnosov. Uporaba sile namreč potrebuje močan legalen ter legitimen okvir.

4.5.1 Invazija na Irak kot primer vojne proti terorizmu

Dva meseca po vojni v Afganistanu se je konflikt začel pomikati h koncu. To se je decembra 2001 tudi zgodilo, ko je prišlo do zloma Talibanov ter vzpostavitve notranje vlade. Kljub temu, da so se operacije “čiščenja” pripadnikov Al Kaide še vedno nadaljevali, se je vojna iz Afganistana preselila v Irak. S strani Busheve administracije je bilo pričakovati, da bodo po padcu Talibanov pozornost obrnili tudi proti Husseinovemu režimu. Kmalu po napadu 11. 9. so se pojavile govornice o Husseinovem podpiranju terorizma, ter da bi se bilo za popolno izkoreninjenje terorizma potrebno boriti tudi z njegovo vlado. Kot rezultat je takratni predsednik Bush 29. januarja leta 2002 poimenoval Iran, Severno Korejo ter Irak kot os zla ter največje grožnje svetovni varnosti. Njegova administracija je predvidevala, da vse tri države nudijo teroristom podporo vključno z razpolago orožja za množično uničenje. Bush je izjavil, da ne bo čakal, da se takšni dogodki razvijejo, medtem ko se zbira nevarnost. Le nekaj dni kasneje je 6. februarja državni sekretar Colin Powell potrdil, da Bush resno razmišlja o vojni, ter da je sprememba režima v Iraku nekaj, kar bi ZDA znale narediti samostojno, brez pomoči koalicijskih sil. Šlo je za delovanje v skladu s

preventivnim napadom, ki temelji na samoobrambi in ne na uporabi sile v smislu širšega razumevanja potrebe po njeni uporabi v primeru grožnje mednarodnemu miru.

V mednarodni skupnosti so se začeli pojavljati dvomi, da ZDA pretiravajo s potenciranjem vojne. Busheva administracija se je v tem času pripravljala za zagotovitev mednarodne podpore za svojo operacijo zoper Irak. Bush je naletel na širok spekter neodobravanja v Evropi ter tudi znotraj ZDA. Edina oseba, ki je z Bushem delila podobno mnenje in želje, je bil britanski premier Tony Blair. Ključni dogodek je bilo srečanje 5. avgusta med Bushem, državnim sekretarjem Powellom in varnostno svetovalko Condolee Rice. Na srečanju so Busha obvestili o pomembnosti mednarodne podpore in pomenu Varnostnega sveta OZN.

10. in 11. oktobra 2002 so v ameriškem kongresu sprejeli skupno resolucijo o uporabi sile proti Iraku.

Kongres je predsednika Busha pooblastil za uporabo oborožene sile ter mu naložil odgovornost, da s tem brani nacionalno varnost ZDA pred stalno nevarnostjo, ki jo predstavlja Irak, ter hkrati uveljavlja vse ustrezne resolucije Varnostnega sveta OZN glede Iraka. Zaradi vseh dogodkov so ZDA nameravale uveljaviti legitimnost uporabe sile proti Iraku s podporo Varnostnega sveta ZN kot zadnjega jamstva oz. potrditve (Yamashita 2005). Resolucija je na začetku vsebovala navajanje o iraški sposobnosti in pripravljenosti za uporabo orožja za množično uničenje, ki je v nasprotju z vsemi resolucijami OZN, prav tako pa je bilo izraženo tveganje, da bi sedanji iraški režim bodisi uporabil to orožje za napad na ZDA ali njene oborožene sile ali pa to orožje posredoval teroristom. Razlog se je skrival tudi v iraški zgodovini in brutalnih represijah njegovega civilnega prebivalstva. Tako je bilo ogrožanje Iraka v regiji oz. nacionalni varnosti ZDA in mednarodnemu miru in varnosti razlog, da se izvršijo vse ustrezne resolucije VS OZN, vključno z uporabo sile. Američani niso na grožnjo le opozarjali. Skupaj z Britanci so pripravili osnutek o inšpekcijskih pregledih glede posedovanja jedrskega orožja ali materialov za izdelavo tega v Iraku.

Kljub nasprotovanju Iračanov je Varnostni svet sprejel resolucijo 1441. Resolucija je narekovala, da mora Irak inšpektorjem zagotoviti aktivno sodelovanje, v primeru nespoštovanja določil pa bi Varnostni svet lahko razmislil o uporabi sile. Hkrati je resolucija vsebovala navodila, ki so vključevala toliko inšpekcijskih pregledov, da jih Irak ne bi bil zmožen nadzirati. Kljub temu, da inšpekcijski pregledi niso pokazali posedovanja orožja za množično uničenje, niti dokazov o proizvajanju omenjenega, so ZDA poskušale prepričati Varnostni svet, da odobri resolucijo, ki odobrava uporabo sile nad Irakom. Poleg poskusa prepričevanja so bile ZDA odločene, da

Varnostni svet ne bodo pustile v prostor med njihove odločitve in interese. Legalnost so ZDA iskale skozi celoten spekter resolucij ter ga našle v 51. členu, ki omogoča individualno samoobrambo. Ameriško prepričanje, da ima Irak orožje za množično uničenje, je bil tako dovolj jasan razlog za uporabo sile. Mednarodna skupnost je bila v precepu, ker je bil lobi Američanov zelo jasan. Na svoji strani so imeli le Veliko Britanijo na čelu s Tonyem Blairom, ki je bil, kot sem že omenil, tudi v vojni v Afganistanu, desna roka podpore predsedniku Bushu.

Dne, 14. februarja 2003, se je na sestanku Varnostnega sveta mnenju ZDA in Velike Britanije pridružila še Španija. Zasedanje je hkrati povzročilo vprašanje legitimnosti, saj so sledile množične protivojne demonstracije, za katere so Američani menili, da niso pomembne. Javno mnenje je bilo tako potisnjeno v ozadje. Ostale države članice Varnostnega sveta so v nasprotju pozivale k miroljubnemu posredovanju v primeru razorožitve Iraka. ZDA so naredile korak naprej s postavitvijo časovnih omejitev za izpolnitev nalog glede razoroževanja. Irak predpisanih nalog ni izpolnil, prav tako pa je zavračal sodelovanje z OZN.

17. marca 2003 je zato George Bush oznanil, da ima iraški predsednik Hussein še dva dni časa, da zapusti Irak ali pa se sooči s posledicami. To je bil po njegovem mnenju dovolj velik povod za oboroženo ukrepanje. OZN je še vedno v skladu z resolucijo opravljala nadzor in postopke razoroževanja Iraka.

Kljub temu so se ZDA marca 2003 odločile za napad, imenovan "Iraška svoboda". Šlo je za invazijo brez sprejetja in podpore Varnostnega sveta ZN. Po približno mesecu dni ameriška vojska ni odkrila sledov o orožju za množično uničenje. Posredovanje ZDA je bil tako primer hegemonne velesile (Paulus, 2004).

5. Vojni zločini in terorizem

OZN opredeljuje vojni zločin kot “hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava, ki so bile storjene proti civilistom ali sovražnikom v času mednarodnega ali notranjega oboroženega spopada, za katero so storilci lahko individualno kazensko odgovorni” (OHCHR). Tovrstna kazniva dejanja izhajajo iz Ženevskih konvencij iz leta 1949 in njihovih dodatnih protokolov iz leta 1977. Poleg Ženevskih konvencij se upoštevajo tudi kršitve Haaških konvencij iz leta 1899 in 1907. Njihova zadnja kodifikacija je na voljo v 8. členu Rimskega statuta za kazenska sodišča iz leta 1998.

Večina terorističnih napadov bi lahko bila, če bi bila preiskana v primerno dokazanem sodnem postopku, obravnavana kot hujša kršitev mednarodnega prava. Spekter prepovedanih dejanj, ki so izvedena v okviru terorističnih dejanj, kot so umori, povzročanje trpljenja, povzročanje resnih telesnih in psihičnih poškodb, namerni napadi na civilno prebivalstvo, ropanje, nezakonito uničevanje civilnega blaga vključuje kršitve, ki so storjena proti zaščitenim osebam. Kot sem predhodno že opisal, so zaščitene osebe v Ženevskih konvencijah opisane kot osebe, ki predstavljajo civilno prebivalstvo oz. kot prebivalstvo, ki nima mesta v sovražnostih.

Poleg vojnih zločinov Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča opredeljuje tudi zločine genocida in zločine proti človeštvu. Gre za opredelitev, ki je bila kodificirana v 7. členu Rimskega statuta. V tem primeru gre za “kazniva dejanja, kot so umori, iztrebljanje, posilstva, preganjanje in vsa druga nečloveška dejanja podobnega značaja, ki jim je skupno namerno povzročanje velikega trpljenja ali resne telesne in duševne poškodbe, ki so storjena kot del razširjenega ali sistematičnega napada, usmerjenega proti civilnemu prebivalstvu” (OHCHR). Čeprav je mogoče prepoved določenega vedenja pri vodenju oboroženega spopada prepoznati že več stoletij nazaj, se je koncept vojnih zločinov razvil predvsem ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja skupaj z razvojem mednarodnega humanitarnega prava. Sprejetje Haaških konvencij leta 1899 in 1907 je povzročilo osredotočenje na prepoved določenih sredstev in metod vojskovanja vsem vpletenim stranem. Od takrat je bilo sprejetih tudi več temu sorodnih pogodb. Tako kot Haaške tudi Ženevske konvencije označujejo določene kršitve njunih norm kot vojne zločine. Težavo predstavlja dejstvo, da v mednarodnem humanitarnem pravu ne obstaja dokument, ki bi kodificiral vse vojne zločine. Seznam vojnih zločinov je mogoče najti tako v mednarodnem humanitarnem pravu, v mednarodnih pogodbah o kazenskem pravu ter v mednarodnem običajnem pravu. Ženevske konvencije so ratificirale vse države članice OZN medtem, ko dodatna protokola ter druge mednarodne humanitarno-pravne pogodbe niso dosegle primerljive stopnje ratifikacije. Razvoj mednarodne skupnosti in konsenz je vseeno omogočil, da je bilo veliko pravil iz istih pogodb obravnavanih kot del običajnega prava in so kot taka posledično zavezujoča za vse države in strani v sporu, ne glede na status ratifikacije.

8. člen Rimskega statuta za mednarodno kazensko sodišče opredeljuje in določa vojni zločin. Mednarodno kazensko sodišče je pristojno za vojne zločine, zlasti kadar so storjena kot del načrta ali politike ali pa so del obsežnega izvrševanja kaznivih dejanj. Vojni zločin pomeni hude kršitve Ženevskih konvencij, sprejetih 12. avgusta 1949, ter vsa nadaljna dejanja proti osebam ali premoženju, ki so zaščitena v skladu z določbami Ženevskih konvencij. To so:

- namerno ubijanje,
- mučenje ali nečloveško ravnanje, vključno z biološkimi poskusi,
- namerno povzročanje velikega trpljenja ali resne poškodbe telesa ali zdravja,
- obsežno uničevanje in prisvajanje premoženja, ki ga ni mogoče upravičiti z vojaško nujnostjo in se izvaja nezakonito in brezobzirno,
- prisiliti vojnega ujetnika ali drugo zaščiteno osebo, da služi v silah sovažne strani,
- namerno odvzemanje vojnih ujetnikov ali drugih zaščiteneh oseb pravicam poštenega in rednega sojenja,
- nezakonit izgon ali prenos ali nezakonito pridržanje.

Poleg tega 8. člen Rimskega statuta opredeljuje tudi druge kršitve zakonov in običajev, ki se uporabljajo v mednarodnih oboroženih spopadih. Poleg zgoraj omenjenih kršitev se kot vojni zločin smatrajo tudi:

- namerno usmerjanje napadov na civilno prebivalstvo ali proti posameznim civilistom, ki neposredno ne sodelujejo v sovražnostih,
- namerno usmerjanje napadov na civilne objekte oz. objekte, ki niso vojaški cilji,
- namerno usmerjanje napadov na osebje, naprave, material, enote ali vozila, ki so vključeni v humanitarno ali mirovno misijo v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, dokler so upravičeni do zaščite civilistov ali civilnih objektov po mednarodnem pravu oboroženih spopadov,
- namerno sprožitev napada ob vedenju, da bo tak napad povzročil nenamerno izgubo življenja ali poškodbo civilistov ali poškodovanje civilnih objektov ali razširjeno, dolgoročno in hudo škodo naravnemu okolju, ki bi bila očitno pretirana glede na konkretno in neposredno splošno predvideno vojaško prednost,
- napadanje ali bombardiranje, ne glede na sredstva, mest, vasi, bivališča ali stavbe, ki niso zaščitene in ki niso vojaški cilji,
- usmrnitev ali ranjenje borca, ki se je po tem, ko je položil orožje ali nima več sredstev za obrambo, predal po lastni presoji,

- namerno usmerjanje napadov na zgradbe, namenjene verskim, izobraževalnim, umetniškimi, znanstvenim ali dobrodelnim namenom, zgodovinske spomenike, bolnišnice in kraje, kjer se zbirajo bolni in ranjeni, če niso vojaški cilji,

- uničenje ali zaseg sovražnikovega premoženja, razen če takšno uničenje ali zaseg nujno zahtevajo vojne potrebe,

- uporaba strupa ali zastrupljenega orožja,

- uporaba orožja, izstrelkov in materialov ter metod vojskovanja, ki lahko povzročijo odvečno poškodbo ali nepotrebno trpljenje ali ki so po svoji naravi nediskriminatorni in kršijo mednarodno pravo oboroženih spopadov, pod pogojem, da so takšno orožje, projektili in material ter metode vojskovanja predmet obsežne prepovedi in so vključene v prilogo k temu statutu, s spremembo v skladu z ustreznimi določbami iz členov 121 in 123,

- pripisovanje ali vključevanje otrok, mlajših od petnajst let, v nacionalne oborožene sile ali njihova uporaba za aktivno sodelovanje v sovražnostih.

V primeru oboroženega spopada, ki ni mednarodnega značaja, predstavlja 3. člen, ki je skupen vsem štirim Ženevskim konvencijam, osnovo za hude kršitve. Nasilje do oseb oz. umori vseh vrst, pohabljanja, kruto ravnanje in mučenje, zloraba osebnega dostojanstva ter ponižujoče ravnanje, odvzem talcev ter izrekanje in izvrševanje usmrtitev brez predhodnih obsodb pred redno ustanovljenim sodiščem je tretirano in prepoznano kot vojni zločin. Pomembno je izpostaviti, da se zgoraj opisani odstavek 2 (c) Rimskega statuta uporablja samo za oborožene spopade, ki niso mednarodnega značaja, aplicira pa se jih lahko le za primere notranjih nemirov in napetosti ali za občasne nasilne akte in temu podobna dejanja. Vsem vojnim zločinom sta skupna dva glavna elementa. Prvi element je kontekstualni element, ki določa, da ravnanje poteka v okviru (ne) mednarodnega oboroženega spopada in je z njim tudi povezano, ter duševni element, ki opredeljuje, da je namen in znanje glede posameznega akta na ravni kontekstualnega elementa. V nasprotju z zločinom genocida in zločinom proti človečnosti so lahko vojni zločini storjeni proti različnim žrtvam. To pomeni, da se lahko zgodijo proti borcem ali neborcem, kar je odvisno od kriminalnega dejanja. V večjih, mednarodnih oboroženih spopadih, žrtve velikokrat sestavljajo ranjenci, bolni pripadniki oboroženih sil na terenu in morju, pa vojni ujetniki in civilisti. Na drugi strani pa je v primeru notranjih oboroženih spopadov zagotovljena zaščita oseb, ki niso udeležene v sovražnostih, vključno s pripadniki oboroženih sil, ki so odrgli svoje orožje, in tistim, ki so bili označeni kot "hors de combat" zaradi bolezni, poškodb ali drugih razlogov. Vojni zločin mora biti kot tak vedno storjen v času oboroženega spopada, mednarodnega ali notranjega. Obstajajo razlike in določila, ki jih opredeljuje narava oz. mednarodnost oboroženega spopada.

Vsebinsko je vojne zločine mogoče razdeliti na 5 področij:

- vojne zločine proti osebam, ki potrebujejo posebno zaščito,
- vojne zločine proti tistim, ki zagotavljajo humanitarno pomoč in mirovne operacije,
- vojna hudodelstva zoper premoženje in druge pravice,
- uporabo prepovedanih metod vojskovanja in
- uporabo prepovedanih načinov vojskovanja (Rome Statute of the International Criminal Court, 1998, str. 4—8 in UN GPRTP).

5.1 Sodna obravnava terorističnih napadov kot potencialnih vojnih zločinov v obdobju 1. in 2. svetovne vojne

Kljub temu, da terorizem, kot ga poznamo danes, ni bil preganjan in prepoznan v luči prve svetovne vojne, sta dve telesi o vodenju vojskovanja poročali ugotovitve glede uporabe v konfliktu. V poročilu Bryce komiteja o nemški kontroli nad Belgijo se je poročalo o sistemu generalnega terorja populacije v smislu zagotavljanja kontrole nad regijo, kar se je kazalo kot nasprotovanje pravilom civiliziranega vojskovanja. Poročilo je temeljilo na informacijah o masovnih pobojih, požigih hiš in tuje lastnine. Šlo je za način ustrahovanja civilnega prebivalstva in zmanjševanje upora in želje po samoobrambi belgijskih oboroženih sil. Marca leta 1919 je bila z mirovno konferenco v Parizu ustanovljena Komisija o odgovornosti. Komisija je ugotavljala kršitve zakonov in pravil vojne, ki so jih storile Nemčija in njene zaveznice. Kršitve so vključevale tudi vojne zločine in zločine sistematičnega terorizma proti civilnemu prebivalstvu. Kljub temu so sojenja v Leipzigu od 1921–1922 naredila zelo malo, da bi koncept sistematičnega terorizma obravnavala v skladu z njegovim poimenovanjem. Mednarodno vojaško sodišče ni upoštevalo dokazov o terorizmu v kontekstu vojnih zločinov ter v povezavi z umori in zlorabami civilnega prebivalstva. Mednarodno vojaško sodišče je zato razsodilo, da so obtoženi implementirali sistematično pravilo nasilja, brutalnosti in terorja na ozemlju, okupiranem s strani nemške vojske. Nekaj desetletij kasneje so vojaška sodišča za potrebe sojenja po 2. svetovni vojni vključile zločin terorizma v opredelitev svojih statotov.

Avstralski akt vojnih zločinov iz leta 1945 se je skliceval na del Komisije za odgovornost in vključil sistematični terorizem kot del vojnih zločinov. Tudi poljsko vrhovno državno sodišče je predstavilo zločin sistematičnega terorizma v sklopu statuta julija leta 1948. S tem so obtoženega Josepha Buhlerja obsodili na smrtno kazen za dejanja sistematičnega terorizma ter ostale vojne zločine. Zelo malo primerov modernega mednarodnega prava obstaja na temelju terorizma kot vojnega zločina. Številni primeri iz vojne v Jugoslaviji imajo težišče v razumevanju terorizma v kontekstu prava oboroženih spopadov. V primeru Radulović, ki mu je bilo sojeno na splitskem sodišču, so razsodili,

da so Rajko Radulović in drugi člani vojske Republike Srpske kazensko odgovorni za kršenje 33. člena 4. Ženevske konvencije. Obtoženi Radulović je zasnoval načrt za teroriziranje in zlorabo civilistov, kar je vključevalo uničevanje njihove lastnine in ubijanje. Šlo je za načrt izvedbe na območju, kjer ni bilo vojaške prisotnosti. Tudi v primerih, ko ne obstaja specifična obsodba za dejanja terorizma, dokazi o teroriziranju civilnega prebivalstva odigrajo ključno vlogo pri obsodbah, ki se na to nanašajo. Dodatne obsodbe vseh obtoženih za nelegalno napadanje na civiliste so imele temelj v delu, ki je ugotavljal, ali so ti vojaki terorizirali civilno prebivalstvo s pomočjo intenzivnega bombardiranja, umorov in krutega nasilja. V primeru Krstić je bil obtoženi obsojen zaradi teroriziranja civilnega prebivalstva bošnjaških muslimanov. Sodišče je razsodilo, da je šlo za načrt oz. obstoj teroristične kampanje, ki se je pri tem zanašala na pričanje civilistov. Opisani primeri predstavljajo število preteklih sojenj, kot tudi sodno obravnavo zločinov terorizma v prvi in drugi svetovni vojni. Vojni zločini predstavljajo resne kršitve običajnega humanitarnega prava ali konvencionalnih pravil, ki so del mednarodnega humanitarnega prava. Če kršenje ene od štirih direktnih prepovedi terorizma dokazuje obstoj terorizma kot vojnega zločina, potem je treba biti pozoren na posamezni primer. Kljub temu da je privajanje teroristov pred roko pravice v luči vojnih zločinov še vedno zelo kompleksno in problematično, je dejstvo, da je mednarodno humanitarno pravo uspelo tam, kjer so zakoni povezani direktno s terorizmom spodleteli, spodbujajoče (Jodoin, 2007).

5.2 Terorizem kot samostojni ali sestavljeni zločin

Ena od možnosti za vključitev terorističnih dejanj v pristojnost Mednarodnega kazenskega sodišča bi bila neposredna uvedba novega kaznivega dejanja v Rimski statut. Gre za izrecni način oblikovanja novega kriminalnega dejanja kot predloga za uvedbo splošne opredelitve kaznivega dejanja in sklicevanja na kazniva dejanja v okviru obstoječih mednarodnih konvencij za boj proti terorizmu. Ker predstavlja Konvencija o financiranju terorizma osnovo boja proti terorizmu, bi morala biti opredelitev novega kriminalnega dejanja v skladu z terorističnim režimom. Opredelitev terorizma kot samostojnega kaznivega dejanja v skladu s Konvencijo o financiranju terorizma se sliši precej bolj dramatično in zanimivo, kot pravzaprav je. "Med 114 državami pogodbenicami Mednarodnega kazenskega sodišča je 108 pogodbenic, pri čemer pa šest držav članic ni podpisnic Konvencije o financiranju. To so Čad, Gambija, Sveta Lucija, Surinam, Vzhodni Timor in Zambija. Tako je 94,7 % držav pogodbenic ICC že priznalo, da so teroristična dejanja tista, ki sodijo v to opredelitev". Edina novost v primeru opredelitve kot samostojnega zločina bi bila pristojnost Mednarodnega kazenskega sodišča. Tako bi države lahko bolj aktivno razmislile o priključitvi v Mednarodno kazensko sodišče. Indija, ki na primer trenutno ni država članica Mednarodnega kazenskega sodišča, je bila ena bolj vidnih udeleženk Rimske konference, kjer je jasno podprla vključitev terorizma. Podobna analiza bi

bila lahko storjena v povezavi s spoštovanjem katerekoli mednarodne Konvencije za boj proti terorizmu.

Pomembno je izpostaviti, da v tem primeru ni potrebe po koheziji med državami pogodbenicami Mednarodnega kazenskega sodišča in državami pogodbenicami ostalih konvencij za boj proti terorizmu. To velja v primeru, dokler je narava sklicevanja na druge konvencije ustvarjanje seznama terorističnih dejanj in ne uveljavljanje obveznosti teh konvencij. Cohen je v svoji analizi prikazal potencialni model formulacije po zgoraj navedenih smernicah.

Mednarodno kazensko sodišče je pristojno za obravavo vseh terorističnih dejanj:

Za potrebe in namene Rimskega statuta terorizem vključuje, vendar ni omejen na:

kaznivo dejanje v skladu z specifično mednarodno protiteroristično konvencijo,

- A. dejanje, katerega namen je povzročiti smrt ali hudo telesno poškodbo civilni osebu, ali katerikoli drugi osebi, ki ne sodeluje v sovražnostih v oboroženih spopadih. To velja v primeru, kadar je namen takšnega dejanja po svoji naravi ali kontekstu zastrašiti ali prisiliti vlado ali mednarodno organizacijo, da stori ali pa se vzdrži odziva oz. dejanja;

5.3 Terorizem kot vojni zločin

V zadnjih treh desetletjih OZN ni pokazala pretiranega interesa, da bi rešila problematiko neenotne definicije terorizma. To je bil tudi glavni razlog, da je leta 2004 Alex Schmid, častnik oddelka za preprečevanje terorizma na sedežu OZN na Dunaju, javno predstavil predlog o označitvi terorističnih dejanj kot vojnih zločinov. Njegov predlog je leta 2004 citiralo tudi vrhovno sodišče v Indiji.

Indijsko vrhovno sodišče je opredelitev terorizma opisalo kot gordijski voz. Isto sodišče je hkrati zatrdilo, da lahko terorizem definiramo kot mirovni ekvivalent vojnemu zločinu. V nadaljevanju bom tako pojasnil, zakaj je terorizem uporabno definirati v skladu z obstoječimi zakoni vojskovanja ter katere so tiste potencialne posledice, ki lahko delujejo v nasprotju z omenjenim teoretičnim pristopom.

Terorizem se lahko zgodi tako v času miru kot tudi v obdobju oboroženega konflikta. Čas miru je v tem kontekstu opisan kot čas neobstoja oboroženega konflikta. Ko je teroristično dejanje storjeno v času mednarodnega ali notranjega oboroženega konflikta, ki vključuje tako gverilsko bojevanje ali upornišтво, potem je pravno gledano pokrit s štirimi Ženevskimi konvencijami in njenima dodatnima protokoloma. Vse te konvencije zagotavljajo zelo specifično definiranje širokega nabora prepovedanih dejanj, nanašajo pa se na vojake ter na civilno prebivalstvo. Ključnega pomena pri tem, ali se mednarodno humanitarno pravo nanaša na terorizem, je prag oboroženega konflikta. Prag mednarodnega oboroženega konflikta je zelo nizek. Vsakič, ko med dvema državama pride do

sovražnosti, obstaja mednarodni oboroženi spopad. V nasprotju z notranjimi oz. nemednarodnimi oboroženimi spopadi tukaj ni določenega minimalnega praga nasilja. Takšen pristop je zelo funkcionalen, saj enotna meja med oboroženimi silami dveh držav ali ujetje posameznega vojaka lahko hitro pripelje v mednarodni oboroženi spopad, kar pa mednarodno humanitarno pravo eksplicitno opredeljuje. Namen posamezne države lahko hkrati pokaže dokaze proti obstoju oboroženega spopada, pomembno pa je tudi, da premiki oboroženih sil ene države na ozemlje druge po pomoti ali nesreči brez kakršnega koli sovražnega namena ne pomeni nujno oboroženega konflikta (Rulac 2017). Mirovne protiteroristične Konvencije ustvarjajo univerzalno jurisdikcijo za sojenje in preganjanje, ki pa zahtevajo, da države, kjer je bil storilec najden, sodno preganjajo ali jih izročijo drugi državi, ter tako oblikujejo dolžnost za sodno sodelovanje z drugimi državami. Medtem ko so nekatere protiteroristične konvencije široko sprejete in ratificirane, pa je samo 50 držav sprejelo vseh 12 dogovorov.

Obstajajo številne praznine v režimu protiterorističnih konvencij. Umori poslovnih ljudi, inženirjev, novinarjev in učiteljev niso vključeni v nobeno konvencijo, medtem ko so umori in napadi na diplomate in javne osebnosti prepovedani. Tudi pismo z antraksom, ki je lahko smrtonosno, ni vključeno v nobeno izmed konvencij. Prav tako ni nikjer vključen kibernetični terorizem, ki danes predstavlja novo vejo in prihodnost terorističnega delovanja. Prav obravnava terorizma kot mirovnega ekvivalenta vojnim zločinom bi zapolnila večino vrzeli. S tem bi postalo jasneje, da imajo države pravico do uporabe vojaške sile v samoobrambi proti terorističnim skupinam, ki so fizično locirane znotraj meja druge države. V predhodnem poglavju o vojnih zločinih sem zapisal, da se pod vojne zločine smatrajo kršitve pravil, ki tvorijo mednarodno humanitarno pravo.

Obstajajo štirje pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da se kršitev smatra kot vojni zločin. Kršeno mora biti pravilo mednarodnega humanitarnega prava, ki mora biti hkrati del običajnega ali uporabnega prava, ki je del določenega sporazuma, hkrati pa mora biti kršitev sestavljena iz kršitve pravila, ki ščiti pomembne vrednote. Kršitev mora vključevati tudi posledice za žrtve zločina. Kršitev pravila se mora to je zadnji pogoj, pod običajnim pravom nanašati na individualno osebo, kar pomeni, da mora biti kršitev rezultat kazenske odgovornosti posameznika. To je v primeru vojnega stanja lahko general, ki je dal ukaz za poboj civilistov. Takšnih primerov je bilo največ v drugi svetovni vojni ter v vojni v Jugoslaviji v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja.

Ali se kršitev enega od navedenih štirih pogojev navezuje na terorizem, je odvisno od aplikiranja vseh štirih določil na določeno situacijo.

Rimski Statut kot ključni dokument mednarodne kazenske opredelitve ne vsebuje razlage in stališča do oboroženih spopadov. To je tudi razlog, zakaj mora Mednarodno kazensko sodišče uporabiti vse veljavne pogodbe in načela mednarodnega prava.

Konvencija o financiranju terorizma opredeljuje teroristična dejanja kot dejanja, ki so storjena proti civilnemu prebivalstvu ali proti osebam, ki ne sodelujejo v sovražnostih. Sodeč po tem, lahko terorizem predstavlja vojni zločin. Vsaka kategorija vojnih zločinov vključuje namerno ubijanje ali poškodovanje katere koli skupine oseb, ki imajo v skladu z zakoni oboroženih spopadov status zaščitene osebe. Teroristična dejanja, ki so pogojena z obstojem oboroženega spopada, mednarodnega ali notranjega, se lahko preganjajo kot vojni zločini. Do razkola pridemo pri opredelitvi statusa miru ali odsotnosti oboroženega spopada. Med Izraelom in teroristično organizacijo Črni september ni bilo mednarodnega oboroženega spopada, hkrati pa se je večina terorističnih napadov v zadnjih 10-ih letih zgodila v Iraku v času vojne. Nov izziv za mednarodno pravo je z napadom 11. septembra ponazoril vodja Al Kaide, Osama bin Laden, ki je javno razglasil vojno proti ZDA. Tudi če je napad 11. septembra viden kot del oboroženega konflikta, predstavlja zaščita civilnega prebivalstva v času sovražnosti uveljavljena načela mednarodnega humanitarnega prava.

Pereče vprašanje, povezano s tematiko vojnih zločinov, je, ali bo preganjanje terorističnih dejanj kot vojnih zločinov povzročilo večji pregon do sedaj še nerešenih primerov. V vojni proti terorizmu sodne bitke zaznamujejo različne težave. V sodnem sistemu ZDA je znanih več primerov domnevnih teroristov, ki so bili obravnavani tako na civilnih kazenskih sodiščih kot tudi na vojaških, ki jih je zaradi takratnih razmer novembra leta 2001 ustanovil takratni predsednik ZDA, George Bush.

Še vedno se pojavljajo vprašanja o tem, kako naj se teroriste sodno preganja. Nekonvencionalna narava vojne proti terorizmu postavlja mednarodno humanitarno pravo in zakone vojne pred veliko izzivov, še posebej pa je vprašljiva njihova veljava. Sodna obravnava oseb, osumljenih terorizma, je zelo zapletena, saj po klasifikaciji mednarodnega humanitarnega prava ne gre za vojne ujetnike, gre pa za osebe, ki so obtožene kaznivih dejanj v vojni. Zacarias Moussaoui, francoski državljan, je bil decembra 2001 obtožen zarote za teroristična dejanja in več umorov. Avgusta leta 2001 je bil aretiran zaradi priseljevanja, na koncu pa je priznal krivdo za napade 11. septembra. Leta 2005 je potekala na civilnem kazenskem sodišču glavna obravnava. Grozila mu je smrtna kazen. Zadeva pri samem sojenju ni sledila tradicionalnemu civilnemu sojenju, saj je imela v tem primeru vlada priprte priče za obrambo, sodnik pa je v zadevi izrazil zaskrbljenost zaradi preganjanja Moussaouija na civilnem sodišču. Če je bilo Moussaouiju sojeno na civilnem kazenskem sodišču, pa so Salimu Ahmedu Hamdanu, jemenskemu državljanu in nekdanjemu osebnemu vozniku Osame bin Ladna, leta 2004 po

odločitvi, da imajo zaporniki pravico do zaslišanja, sodili na vojaškem sodišču. Obsojen je bil za napade na civiliste, napade na civilne objekte, uničenje premoženja s strani nepriviligirane vojske ter dejanj terorizma. Hamdan je izpodbijal legitimnost vojaškega sodišča. Sodna obravnava se je preselila na nižja sodišča, usodo pa so prepustili odločitvi vrhovnemu sodišču.

Leta 2005 je po sojenju Hamdiju in Rasulu v veljavo stopil tudi t. i. Zakon o obravnavi pripornikov («Detainee Treatment Act»). Zakon o obravnavi pripornikov določa, da se lahko kaznjenci pritožijo le na ameriška sodišča, bodisi po tem ko jih je obsodila vojaška komisija ali ko je bila oseba označena s statusom sovražnega borca. Veliko se je razpravljalo o tem, ali naj bi se zakon uporabljal samo za pretekle oz. nerešene situacije ali tudi za prihodnje. Če se osredotočim na zgoraj navedeni primer, mora vrhovno sodišče v primeru Hamdan določiti, ali mu zakon o obravnavi pripornikov preprečuje obravnavo zadeve. Hkrati je problematično dejstvo, da je k zakonu priložen tudi McCainov amandma, ki prepoveduje kakršno koli kruto ravnanje, kar pa veliko avtorjev zagovarja, da je v nasprotju s samim aktom. Odločitev o tem, ali gre posamezni primer na vojaško ali civilno kazensko sodišče, je skoraj povsem samovoljna odločitev, ki je odvisna od pomislekov v tistem trenutku. Nekateri strokovnjaki namreč menijo, da so oblasti sodile Moussaouiju na civilnem sodišču zaradi tega, ker so bili tožilci prepričani v premoč primera. Spodbudo za pregon domnevnih teroristov na sodiščih omogoča milejša pravila o dokazih in načinih za njihovo pridobivanje. Tako je na zelo sporno pridobivanje dokazov s prisilnim zasliševanjem. Mnogi so mnenja, da bi obravnava osumljenih teroristov na civilnih kazenskih sodiščih povsem obnorela sodni sistem.

Pred 11. septembrom je ameriška vlada preganjala vse teroriste na civilnih kazenskih sodiščih. Po 11. septembru in začetku t. i. vojne proti terorizmu pa je ameriški Kongres takratnemu predsedniku Bushu dodelil vojna pooblastila ter kmalu odredil ustanovitev vojaških sodišč. Izvršni direktor organizacije Human Rights Watch, Kenneth Roth, je od samega začetka zatrjeval, da ima uporaba vojnih pravil, vključno z uporabo vojaških sodišč ter same vojne proti terorizmu, zelo nevarne posledice, saj gre za konflikt, ki ima nejasne meje in katerega karakteristike kažejo na odprti konflikt.

Vojaška sodišča ne predstavljajo ničesar novega, saj se tradicionalno uporabljajo za sojenje vojnim zločincem. Kljub temu obstajajo utemeljeni pomisleki glede kazenskega pregona osumljenih terorizma na kazenskih sodiščih. Vojaška sodišča imajo svoje mesto v vojni proti terorizmu. Dvomi se pojavljajo predvsem o tem, ali so podporniki vojne proti terorizmu upravičeni do popolnih zakonskih pravic. Ameriška vlada je odgovorila, da nekdo, ki je odločen, da je sovražnik države, deluje v popolnem nasprotju z delovanjem oseb, ki imajo pravico do opredelitve statusa vojnega

ujetnika, ter je posledično deležen obravnave brez pogodbenih zaščit. Kljub temu so vse osebe, neglede na status vojnega zapornika, upravičene do enakega temeljnega humanega ravnanja v skladu s pravili zaščiteneh oseb po skupnem 3. členu Ženevskih konvencij, ki absolutno velja za vse vrste oboroženih spopadov (Silver, 2006).

Potrebno je razumeti, da se terorizem lahko pojavi v oboroženih spopadih. V tem primeru gre za vojni zločin. 33. člen 4. Ženevske konvencije poudarja, da so teroristična dejanja prepovedana, nobena zaščitena oseba pa se ne sme kaznovati za kaznivo dejanje, ki ga osebno ni storila. Poleg tega 33. člen prepoveduje kolektivne kazni ter vse ukrepe zastraševanja. 51. člen I. dodatnega protokola prepoveduje dejanja, ki širijo teror med civilnim prebivalstvom, II. dodatni protokol pa to isto opredelitev ponazarja v 4. členu.

5.4 Študije primerov sojenj storilcem terorističnih dejanj

5.4.1 Juan Carlos Abella

Zadeva Juana Carlosa Abella se nanaša na napad, ki ga je 23. januarja 1989 izvedlo 42 oboroženih oseb v vojašnicah mehaniziranega pehotnega polka v pokrajini La Tablada v provinci Buenos Aires v Argentini. Posledica boja med napadalci in argentinskimi pripadniki oboroženih sil, ki se je po 30 urah prenehala, je bila smrt 29 napadalcev in večih državnih agentov. V vojašnici pehotnega polka so hranili orožje, ki so ga napadalci po vstopu na območje zasegli ter ga uporabili za obrambo svojih položajev. Po štirih urah bojevanja so civilni napadalci pričeli z obešanjem bele zastave, ki nakazuje na predajo, česar pa argentinski vojaki niso sprejeli. Boji so se tako nadaljevali nadaljnjih 30 ur oz. dokler ni bila večina napadalcev mrtvih.

Kljub kratkotrajnemu boju so nasilni spopadi med napadalci in pripadniki argentinskih oboroženih sil sprožili uporabo določb skupnega 3. člena Ženevskih konvencij in drugih pravil, ki se nanašajo na vodenje sovražnosti. Sodišče je odločilo, da bo uporabilo pravila mednarodnega humanitarnega prava. Pristojna komisija je ugotovila, da se napad kvalificira kot oboroženi spopad, ker vključuje skrbno načrtovan in koordiniran načrt oboroženega napada proti vojaškemu cilju.

Argentinski pripadniki oboroženih sil so bili obtoženi, da so v svoji operaciji uporabili bele fosforjeve oz. zažigalne bombe, s katerimi so poskusili zavzeti vojašnico v La Tabladi. Obtoženi so bili za zavrnitev sprejema predaje ter za povzročitev nepotrebnega trpljenja zaradi uporabe neprimernega orožja. Sodišče je dejanje označilo kot vojni zločin. Argentinska vojska je z uporabo zažigalnega orožja kršila prepoved uporabe vrste orožja, ki povzroča odvečno škodo v naravi ter nepotrebno

človeško trpljenje. Poleg tega je komisija ugotovila, da tudi če bi bilo dokazano, da je argentinska vojska uporabljala zažigalno orožje, ne bi bilo mogoče zatrditi, da je njihova uporaba januarja 1989 kršila prepoved, ki to izrecno prepoveduje. Protokol o zažigalnem orožju je bil sprejet šele leta 1995 in ker je bil časovni okvir protokola (takrat) omejen na mednarodne oborožene spopade, se ta ni neposredno nanašal na notranje sovražnosti v primeru La Tablade. Komisija je ugotovila, da protokol ne določa, da je uporaba takega orožja sama po sebi nezakonita. Čeprav prepoveduje neposredno uporabo proti miroljubnim civilistom, pa ne prepoveduje njihove uporabe proti zakonitim vojaškim ciljem, vključno s civilisti, ki neposredno sodelujejo v boju. Zaradi pomanjkanja zadostnih dokazov, ki bi dokazali, da so pripadniki argentinskih oboroženih sil uporabljali nezakonite metode in sredstva za bojevanje, je komisija zaključila, da povzročitev smrti ali ranjenja napadalcev, ki so se zgodili pred prenehanjem boja, ne pomenijo kršitve veljavnega mednarodnega humanitarnega prava (Weapons Law 2013). Primer Juan Carlos Abella je zelo pomemben, saj je premaknil prag opredelitve oboroženega spopada ter izpostavil, da lahko tudi teroristično dejanje povzroči uporabo mednarodnega humanitarnega prava (Scharf, 2004, str. 365–366)

5.4.2 Fawaz Yunis

11. junija 1985 so se Fawaz Yunis in štirje moški malo pred predvidenim letom iz prestolnice Libanona, mesta Bejrut, vkrcali na letalo 402 letalske družbe Jordania Air. Nosili so civilna oblačila, za svoj napad pa so nosili vojaške jurišne puške ter posedovali strelivo in večjo količino ročnih granat. Glavni napadalec, Fawaz Yunis, je prevzel nadzor nad pilotsko kabino in pilota prisilil v takojšnji vzlet. Preostali ugrabitelji so poskrbeli za letalske nadzornike in za civilne potnike, med katerimi sta bila tudi dva ameriška državljana. Ugrabitelji so posadki in potnikom pojasnili, da želijo let preusmeriti v Tunis, kjer je potekala konferenca Arabske lige. Cilj ugrabiteljev je bilo srečanje z delagati, ki so udeleženi na konferenci ter odstranitev palestinskega prebivalstva z ozemlja Libanona. Zaradi pomanjkanja goriva so morali na Cipru narediti krajši postanek.

Po blokadi letališke steze na Cipru se je moralo letalo obrniti. Po večih neuspešnih poskusih pristajanja v Tunisu se je letalo vrnilo v Beirut, kjer se je napadu pridružilo še več ugrabiteljev. Ugrabiteljem se je pridružil tudi uradnik libanonske milice, po njegovih navodilih pa naj bi deloval glavni napadalec. Letalo je ponovno vzletelo proti Siriji, vendar je bilo kmalu po vzletu prestreženo in prisiljeno v vrnitev v Beirut. Ugrabitelji so potnike izpustili in zahtevali tiskovno konferenco, na kateri so ponovili svoje zahteve. Po tiskovni konferenci so precej filmsko razstrelili letalo in pobegnili z letališča. Ko so delo preiskave prevzele ameriške oblasti, so ugotovili, da je glavni napadalec Yunis deloval kot vodja ugrabiteljev. Po prejemu dokumentacije za prijetje je bila septembra 1987 sprožena

operacija "Goldenrod". V operaciji so skrivni agenti FBI zajeli Yunisa na jahti v vzhodnem sredozemskem morju. Na sodišču v Washingtonu je bil Yunis obtožen zarote, zajetja talcev ter povzročitve škode na letalu. Porota je naknadno na obtožnico vključila tudi zločin letalskega piratstva. Kljub obsodbi so ga oprostili nasilja nad talci ter namestitve eksplozivne naprave na letalo. Obsojen je bil na zaporno kazen 55 let (Casetext, 1988).

5.4.3 Sojenja pripadnikom ISIS

Po končanih bojih z ISIS na ozemlju Iraka in Sirije so se mednarodna skupnost in države, neposredno vključene v boje, soočile z novimi izzivi pokonfliktne situacije. Poleg tega, da je bil primarni cilj ponovna vzpostavitev miru in stabilnosti ter oblikovanje vladnih institucij in sprejetje načinov obnove države, se je med izzivi pojavilo tudi vprašanje, kako in kje teroriste pripeljati pred roko pravice.

Pri tem ne gre le za moralno, temveč tudi za pravno obveznost.

Integralni del mednarodne skupnosti v boju proti terorizmu narekuje, da se teroriste obsodi za njihova dejanja v skladu s spoštovanjem človekovih pravic in v okviru mednarodnega humanitarnega prava. Glavno načelo v primeru Iraka in Sirije je načelo "aut dedere aut judicare", kar pomeni, da morajo države kriminalizirati relevantna dejanja in ustanoviti jurisdikcijo v svojih nacionalnih zakonih.

Zaradi pokonfliktnega stanja je bilo to nekoliko težje. Namreč, če v pokonfliktnem stanju obstaja legitimna in dobro delujoča vlada, potem je najboljša možnost, da nacionalna sodišča prevzamejo preiskavo in sojenja proti zločinom, ki so bili storjeni po principu teritorialnosti. Sama preiskava in pridobivanje relevantnih dokazov je tako veliko lažje, hkrati pa je omogočen tudi dostop do obtoženih, ki so storili kaznivo dejanje znotraj teritorija te države. Irak se je po zelo temnem obdobju, polnem korupcije, konfliktov, etnične razdrobljenosti in politične polarizacije soočal z vprašanjem, kako bo iraška vojska prevzela kontrolo nad teritoriji, ki ga je predhodno obvladovala Islamska država. V poročilu OZN iz leta 2015 je bilo opredeljeno, da so pripadniki Islamske države povzročili zločine proti človečnosti in zločin genocida. S pomanjkanjem praktičnih možnosti za sojenje proti mednarodnim zločinom v Iraku je večina sojenj delovala v skladu s protiterorističnim zakonom št.13 iz leta 2005. Omenjeni zakon ima zelo široko opredelitev terorizma.

Približno 3000 oseb, ki so bile osumljene terorističnih dejanj, čaka na sojenje na iraških sodiščih. Med njimi je približno 100 tujih borcev, ki se soočajo s smrtno kaznijo v skladu s protiterorističnim zakonom.

Na drugi strani pa je sirski predsednik Bashar al-Assad leta 2012 izdal protiteroristični zakon št. 19, ter s tem oblikoval protiteroristično sodišče v Damasku. Sirsko sodišče lahko obsodi tuje borce, ki so sodelovali z islamsko državo v skladu z teritorialnim načelom (Mehra, 2017). Tuja sodišča lahko

zatrjujejo, da imajo jurisdikcijo pod pogoji, da je bilo kaznivo dejanje storjeno po načelu aktivnega ali pasivnega prebivalstva, s strani njenih državljanov za primere kaznivega dejanja proti državljanu, ter po teritorialnem načelu, ki določa jurisdikcijo v primeru, da je bilo teroristično dejanje storjeno na ozemlju določene države. To vključuje načrtovanje ali potovanje zaradi potreb oblikovanja napadov na območje Sirije in Iraka.

Nacionalna sodišča se lahko zanašajo tudi na univerzalno jurisdikcijo kot orodje za boj proti nekaznovanosti. Gre za uporabno orodja v poskusu oblikovanja jurisdikcije za zločine, ki so bili storjeni v Iraku in Siriji. Španija, Francija in Finska dopuščajo svojim sodiščem jurisdikcijo nad terorizmom. Univerzalna jurisdikcija je namreč neformalno sprejeta kot zadnji poskus sojenja, v primeru ko teritorialna država tega ni zmožna ali željna izvesti.

Države imajo v skladu z mednarodnim običajnim pravom pravico do univerzalne jurisdikcije v primeru vojnih zločinov, zločinov proti človečnosti in zločinov genocida. Kot nekakšen mejnik mednarodnega humanitarnega prava predstavlja primer iz Švedske, kjer so februarja 2019 nekdanjega iraškega častnika obsodili za vojne zločine proti pripadnikom ISIS. Zaradi dokazov, ki so nazorno prikazovali okrutna dejanja, je sodišče v mestu Orebro nekdanjega pripadnika iraške vojske obsodilo. Mednarodno humanitarno pravo prepoveduje nehumano obravnavanje ljudi, vključno z obravnavo mrtvih oseb. Kljub temu, da se je mednarodna skupnost težko soočila z omenjenim potekom dogajanj, služi ta primer kot opomnik, kakšno težo nosijo vojni zločini, neglede na ideologijo ali motivacijo akterjev (Wille, 2019).

Pojavlja se zamisel o ustanovitvi mednarodnega sodišča za sojenje pripadnikom ISIS. Mednarodno sodišče je v mnogih pogledih zelo aktualna in dobra ideja, vendar pa ne ponuja preproste ali popolne rešitve za dilemo evropskih držav. Večina evropskih držav se nerada sooča z vrnitvami pripadnikov ISIS predvsem zaradi varnostnih groženj in zaradi težav pri pregonu na domačem ozemlju. Problem predstavlja tudi dejstvo, da kurdska uprava, ki vodi regijo, trdi, da nima zmogljivosti za pregon ali nadaljnje zadrževanje zajetih pripadnikov ISIS ter je tako primorana pozvati mednarodno kazensko sodišče.

Nekateri zagovorniki človekovih pravic so zahtevali, da mednarodno kazensko sodišče borce ISIS preganja za njihove zločine. Diskusija o nasilnih dejanjih in njihovem obsegu, ki so jih pripadniki ISIS storili, je nesporna. Izstopajoča je kampanja ISIS proti manjšini Jazidov v Iraku, ki je lahko opredeljena kot genocid, saj so se napadalci rutinsko posluževali mučenja, suženjstva in ubijanja. Kljub dejstvu, da so bila izvedena številna grozodejstva, pa bi ustanovitev mednarodnega sodišča za zločine pripadnikov ISIS vodila do številnih zapletov. Prvo težavo predstavlja obseg pobude in

vprašanje, ali bi se kazniva dejanja nanašala samo na pripadnike ISIS ali za vse džihadiste oz. vse vojne zločine na ozemlju Sirije. Opustitev grozodejstev sirskega režima bi se v tem primeru pokazala kot izjemno neobičajna, saj bi to predstavljalo predpogoj za ustanovitev tovrstnega sodišča. Rusija in ZDA bi nesporno nasprotovale vsakemu sodišču, ki bi preizskovalo sile, ki so sodelovale v koaliciji proti ISIS. Poleg tega se pojavlja tudi vprašanja geografske lokacije sodišča. Temelj za ustanovitev takšnega sodnega organa je predpostavka, da bo sedež sodišča v regiji, ki je blizu lokacije zločinov in v bližnji okolici potencialnih prič. Kljub temu se zdi ustanovitev mednarodnega sodišča v delu Sirije, ki ga nadzira nedržavna skupina ter brez soglasja sirske vlade, praktično nemogoča.

To je razlog, da evropske institucije preučujejo možnost lociranja sodišča na ozemlje Iraka. Šlo bi za povsem ad hoc sodišče oz. sodišče enakovredno tistim, ki so bila ustanovljena za nekdanjo Jugoslavijo, Ruando ali za hibridno državno - mednarodno sodišče, kot je primer posebnega sodišča za Sierro Leone. Mednarodno kazensko sodišče bi člane ISIS lahko preganjalo samo za vojne zločine, zločine genocida in zločine proti človečnosti. Vprašljiva je tudi zmožnost dokazovanja tovrstnih kaznivih dejanj na samem sodišču. Namreč, izjemno težko je dokazati dejansko vpletenost v nasilje, ki večino evropskih držav odvrača od pregona njihovih borcev v domači državi.

Tako imenovano hibridno iraško mednarodno sodišče bi lahko kazensko preganjalo kazniva dejanja tako v skladu z iraškimi zakoni kot tudi v skladu z mednarodnimi konvencijami in določbami. Hkrati težavo predstavlja tudi iraška ustava iz leta 2005, ki izrecno navaja, da posebna sodišča na ozemlju Iraka ne morejo biti ustanovljena. Če je smrtna kazen v določenih državah nekaj povsem sprejemljivega, pa bi to za evropske države predstavljajo ogromno težavo. Ker je smrtna kazen dovoljena v skladu z iraškim pravom, iz tega stališča sodišče ne bi moglo računati na podporo evropskih držav. Francija se je soočala s številnimi javnimi protesti zaradi smrtnih kazni francoskim državljanom, ki so bili iz Sirije preseljeni v Irak samo zaradi sojenja. V tem kontekstu se pojavlja tudi resolucija Varnostnega sveta OZN, v okviru katere bi ZDA zagotovo blokirale najbolj enostaven način za ustanovitev sodišča. Omenjena ideja pravzaprav predstavlja bolj politični cilj kot pa cilj, ki je konkretno razvit in verodostojen. Mednarodno kazensko razsodišče za pripadnike ISIS bi zagotovo zagotovilo zmogljiv način za kaznovanje odgovornih za okrutna kazniva dejanja.

Še vedno pa omenjena teoretična rešitev ne bi rešila problematike, ki jo predstavlja velika množica evropskih borcev in podpornikov ISIS (Dworkin, 2019).

5.4.4 Sojenja teroristom v okviru vojne v Čečeniji

Vojna v Čečeniji zaradi svoje narave oboroženega spopada predstavlja zelo specifičen primer. Tako ruski vladni uradniki kot tudi čečenski uporniki so bili za svoja dejanja večkrat označeni kot vojni

zločinci. V dolgem oboroženem konfliktu so bila izvedena številna mučenja, umori, zajetja talcev, ugrabitve, obglavljanja in druge kršitve mednarodnega humanitarnega prava. Več mednarodnih organizacij je tako čečensko kot tudi rusko stran obsodilo za očitne kršitve.

Za vojne zločine, umore in dejanja terorizma v rusko-čečenski vojni je bil decembra leta 2001 obsojen poveljnik čečenskih sil Salman Raduyev. Najbolj znan teroristični napad se je odvil na prvi šolski dan leta 2004, ko je skupina 32 močno oboroženih moških zasedla onovno šolo v mestu Beslan v severni Osetiji. V napadu so zadržali približno 1000 talcev, med katerimi je bila večina otrok, starih od 6 do 16 let. Po dvodnevni pogajanji so ruske oborožene sile napadle šolo, napad pa je zahteval kar 331 civilnih žrtev. V napadu so bili ubiti tudi vsi pripadniki teroristične organizacije. Največja težava omenjenega oboroženega konflikta je dejstvo, da ruska vlada vojne ne tretira kot oboroženega konflikta, svojih sovražnih borcev pa posledično ne obravnavajo v skladu s statusom borcev. Čečenski ekstremisti so v primeru zajetja soočeni z obsodbami za nezakonito nošenje in uporabo orožja, za formiranje in sodelovanje v ilegalnih oboroženih skupinah ter za dejanja terorizma. Z zavračanjem označitve vojne kot oboroženega konflikta se pripadnikom čečenskih sil odvzamejo vse temeljne pravice in zaščita v skladu s pravili mednarodnega humanitarnega prava, vključno s pravico do izpustitve ob koncu spora. Že od začetka konflikta so ruske sile brez razlikovanja in nesorazmerno bombardirale civilne objekte, kar je povzročilo ogromno civilnih žrtev. Ruske sile so tako prezrle vse svoje obveznosti Ženevskih konvencij, v skladu s katerimi bi se morali, bojno gledano, osredotočiti samo na sovražnikov položaj. Ruske oborožene sile so pogosto zavračala ustvarjanje varnih prehodov, s katerimi bi civilistom omogočili, da varno zapustijo območja aktivnih bojev. Hkrati so mesta popolnoma izolirali, onemogočena je bila oskrba s pitno vodo, plinom, elektriko, omejen pa je bil tudi dostop do hrane. Diskusija o krivičnosti je v povezavi z obema stranema v primeru Čečenije popolnoma odveč. Jasno je, da je dejstvo, da ruska vlada ni prepoznala vojne kot oboroženega konflikta, popolnoma spremenilo naravo dogajanja ter najpomembneje, aplikacijo mednarodnega humanitarnega prava. Tudi čečenski borci, zlasti tisti, ki se štejejo za pripadnike islamističnih skupin, niso pokazali želje po varnosti civilnega prebivalstva, vojaški položaji pa so bili zaradi zaščite postavljeni v gosto poseljenih civilnih območjih. Tudi čečenski borci so dodali k številu civilnih žrtev, saj niso sprejeli previdnostnih ukrepov za zaščito čečenskega civilnega prebivalstva. Zelo zaskrbljujoč je bil tudi odziv zahodnih držav. Administracija ZDA se je v času konflikta bolj ukvarjala z utrjevanjem odnosov z ruskim predsednikom Putinom kot pa z reševanjem konflikta. V mednarodni skupnosti se danes še vedno govori o zlorabah, ki so se zgodile v Čečeniji, vendar v odsotnosti označitve dejanj kot vojnih zločinov (HRW, 2009).

6. Mednarodno in nacionalno kazensko pravo v razmerju s terorizmom

Trenutni odziv mednarodnega kazenskega prava proti terorizmu povzroča pojav dveh težav. Prva težava je, da večina pravnih teoretikov močno kritizira dejstvo, kako boj proti terorizmu velikokrat vodi v nepravilno in ostro kazensko pravo. Poleg tega se pojavlja tudi skrb, da bi zagotovitev večih pravic tistim, ki so obtoženi terorističnega udejstvovanja, lahko neupravičeno ovirala odziv organov kazenskega pregona in pravosodja na težave, ki jih terorizem povzroča. Brez kakršnih koli dvomov lahko trdimo, da si teroristična dejanja zaslužijo ostro kazen, saj je povzročena škoda v terorističnih napadih uničujoča. Prav tako je zelo smiselno verjeti, da bi moral biti odziv kazenskega prava na teroristične zločine drugačen kot odziv na vsa ostala kriminalna dejanja. Teroristična dejanja holistično gledano predstavljajo dejanja, ki povečujejo stopnjo nevarnosti, te pa ustvarjajo posamezniki z nesprejemljivo težnjo k množičnemu uničevanju naključno izbranih žrtev in politične razsežnosti, ki v klasičnih kriminalnih dejavnostih niso prepoznane. Kazenski odziv na terorizem je danes glede na škodo, ki jo tovrstni napadi povzročijo, zelo nesorazmeren. Dejanski odziv kazenskega prava je nasičen z neustavnimi zakoni, ki nalagajo krute in nenavadne kazni, ki pa velikokrat neupravičeno kriminalizirajo dejanja, ki ne povzročajo očitne škode, ter znatno in neopravičljivo omejujejo procesne pravice osebam, ki so obtožene terorizma. Razvoj kazenskega prava v 21. stoletju je tesno povezan z načinom odzivanja na terorizem. Kazensko pravo in terorizem sta postala del vsakdanjega političnega življenja, saj politične stranke nenehno zahtevajo višanje kazni za osebe, obtožene terorizma. V skladu s tem zakonodajalci uveljavljajo vedno več terorističnih kaznivih dejanj in povečujejo kaznovanje obstoječih terorističnih kaznivih dejanj kot način, da se simbolično prenese sporočilo, ki jih pošiljajo volilci. Posledica tega je kvantitativna in kvalitativna širitev kazenskega prava. Zato strokovnjaki to imenujejo tudi sovražno kazensko pravo.

Zavedati se je potrebno, da uporaba sovražnega kazenskega prava ni v skladu z osnovnimi načeli pravne države. Primer sovražnega kazenskega prava je obravnava oseb, pridržanih v zaporu Guantanamo bay (Melia, 2011). Odnos med človekovimi pravicami in mednarodnim kazenskim pravom je zelo kompleksen in sprejet v senci trenj in sočenj. Mednarodno kazensko pravo s svojim sprektrom delovanja pokriva kazniva dejanja različnih sporazumov, ki so večinoma v rokah nacionalnih pravnih teles ter grozodejstva, ki obstajajo neodvisno od nacionalnih pravnih teles oz. za katere se lahko sodi na mednarodnih sodiščih. Tovrstna grozodejstva so prav tako lahko rezultat sodbe na nacionalni ravni, kjer so sodišča deležna take jurisdikcije. Moderna ideja mednarodnega kazenskega prava je pravzaprav nadgradnja mednarodnih vojnih tribunalov, ki so bili ustanovljeni v Nurembergu in Tokiju po drugi svetovni vojni. Omenjeni sodišči sta se osredotočali predvsem na grozodejstva, ki so bila storjena v drugi svetovni vojni. Danes skoraj vsaka oseba, ki ji sodijo na

mednarodnem kazenskem sodišču, izpostavi, da so ji bile pri sojenju kršene temeljne človekove pravice. Tudi obtoženi predsednik Iraka, Saddam Hussein, je po sojenju izjavil, da njegova kazen krši njegovo pravico do življenja (Schabas, 2016, str. 11–15).

Leta 1994 je Generalna skupščina OZN oblikovala stališče, da je terorizem kriminalno dejanje, ki je popolnoma neupravičeno, neglede na to, kje in kdo je teroristično dejanje izvedel.

Varnostni svet OZN je 12. septembra 2001 sprejel resolucijo 1368, ki narekuje, da je vsako mednarodno teroristično dejanje sprejeto kot grožnja mednarodnemu miru in varnosti. S to resolucijo je Varnostni svet sprejel varnostne ukrepe. Varnostni svet je z vrsto različnih resolucij; 1267 (1999), 1373 (2001), 1624 (2004), državam članicam naložil obveznosti glede odločitev o nacionalnih kazenskih pravosodnih sistemih. Državam članicam je to predstavljalo ogromno breme in težavo, saj je znano, da za resolucije Varnostnega sveta ne velja, da jih vedno oblikujejo strokovnjaki mednarodnega kazenskega prava. Terorizem iz kazensko pravnega vidika predstavlja eno najhujših kaznivih dejanj. Po tej predpostavki bi bilo logično sklepati, da je treba veliko pozornosti nameniti preprečevanju morebitnih terorističnih napadov. Resolucija 1373 je določila, da morajo vse države članice delovati v skladu, da preprečijo in zatrejo financiranje terorističnih dejanj, ter da ne vzdržujejo kakršne aktivne ali pasivne podpore subjektom ali osebam, vpletenim v teroristična dejanja, vključno z preprečevanjem novačenja pripadnikov terorističnih skupin in odpravo orožja teroristom. Resolucija je poleg tega določila, da morajo države članice sprejeti potrebne ukrepe za preprečitev izvajanja terorističnih dejanj, vključno z zagotavljanjem zgodnjega opozarjanja drugim državam z izmenjavo informacij, s ciljem zagotovitve varnega zatočišča tistim, ki financirajo, načrtujejo, podpirajo ali izvajajo teroristična dejanja, ali zagotavljajo varna območja. Idealni primer zgoraj naštetih usmeritev bi bila direktna vključitev v kazenske zakonike držav, s pomočjo katerih bi zagotovili, da tovrstna dejanja postanejo ločena kazniva dejanja, ki se kaznujejo po nacionalnih zakonih (Laborde, 2005).

Rimski statut je dokument, ki ustanavlja Mednarodno kazensko sodišče, ki je stalna institucija, pooblaščen za izvrševanje svoje jurisdikcije nad osebami za najhujša kazniva dejanja mednarodnega pomena. Sprejet je bil 17. julija 1998 v Rimu. Rimski statut dopolnjuje nacionalne kazenske pristojnosti. Na podlagi sporazuma se sodišče poveže z OZN, ki ga mora potrditi skupščina držav pogodbenic Rimskega statuta. Rimski statut Mednarodnemu kazenskemu sodišču narekuje pravno sposobnost, ki je potrebna za izvajanje njenih nalog in izpolnjevanje pravnih namenov. Tako lahko Mednarodno kazensko sodišče v skladu z Rimskim statutom opravlja delo v skladu s pristojnostmi za najhujša kazniva dejanja, ki zadevajo mednarodno skupnost kot celoto. Sodišče je v skladu s 5.

členom Rimskega statuta pristojno za kazniva dejanja zločina genocida, za kazniva dejanja zločinov zoper človečnosti, za vojne zločine ter za zločine agresije. Sodišče lahko svoje funkcije opravlja na ozemlju katere koli države pogodbenice, v primeru delovanja na ozemlju katere koli druge države pa je potreben poseben sporazum (Rome Statute of the International Criminal Court, 1998).

6.1 Argumenti proti vključitvi terorizma v kontekst mednarodnega kazenskega prava

V skladu z Rimskim statutom Mednarodno kazensko sodišče ni pristojno za obravnavo terorističnih dejanj kot samostojnega kaznivega dejanja. Opredelitev jurisdikcije mednarodnega kazenskega sodišča glede terorizma ni naključna, temveč predstavlja izrecno namero večine držav pogodbenic statuta, ki so zavrnilo vključitev terorizma. Predlagana opredelitev terorizma v Rimskem statutu je terorizem opredeljevala kot dejanje, ki predstavlja samostojno opredelitev, kot kaznivo dejanje v okviru mednarodnih konvencij o boju proti terorizmu ter kot kaznivo dejanje, ki vključuje uporabo strelnega orožja, eksplozivov in drugih nevarnih snovi, ki se uporabljajo kot sredstvo nasilja ter s pomočjo katerega se povzroči smrt ali hude telesne poškodbe na posamezniku, skupini oseb ali premoženju.

Prvi razlog, zaradi katerega terorizem ni bil sprejet v Rimski status, je pomanjkanje jasne in splošno sprejete opredelitve terorizma. Vprašanje opredelitve je od samega začetka uporabe termina ostalo največja ovira pri različnih razpravah o terorizmu. Drugi razlog, zaradi katerega so države pogodbenice nasprotovale vključitvi terorizma v Rimski statut, pa je, da se države podpisnice niso strinjale, da terorizem dosega takšno raven smislu zločinov, kot jo dosegajo vojni zločini, zločini proti človečnosti in zločini genocida. Ko preučujemo odziv in pristop držav k problematiki terorizma, vidimo, da se teroristi obravnavajo kot vojni zločinci ali kot storilci zločina genocida. Če primerjamo Konvencijo o genocidu in Konvencijo o financiranju terorizma, opazimo, da ima prva 41 podpisnic in 141 članic, druga pa ima 132 podpisnic in 173 članic, kar je jasni pokazatelj, da mednarodni terorizem predstavlja resno grožnjo mednarodnemu miru in varnosti.

Tretji razlog za zavrnitev vključitve terorizma v Rimski statut pa je želja po izoginitvi preobremenitve Mednarodnega kazenskega sodišča. Oblikovalci Rimskega statuta so se že pred začetkom zavedali, da mora biti Mednarodno kazensko sodišče rezervirano za najbolj grozovita dejanja, zato so v samo besedilo dokumenta vključili nekaj varnostnih mehanizmov, da bi to lahko dosegli. Gre za mehanizme, ki zagotavljajo, da bo Mednarodno kazensko sodišče pristojno za najhujša teroristična dejanja, tako kot je pristojno za zločine proti človeštvu ali za primere zločine genocida. 1. člen Rimskega statuta določa, da bo Mednarodno kazensko sodišče pristojno le za najhujša kazniva

dejanja mednarodnega pomena. Hkrati se je tako Mednarodno kazensko sodišče odzvalo na državne jurisdikcije, kar preprečuje preobremenitev primerov v mednarodnem sodnem sistemu, medtem ko imajo nacionalna sodišča boljši in neposrednejši dostop do dokazov in osebja.

Četrty argument proti vključitvi terorizma v Rimski statut pa je ta, da bi lahko vključitev terorizma ovirala splošno sprejetje statuta. Glede na to, da ima danes Rimski statut 114 držav članic, je ta skrb precej nekoristna. Kljub temu pa se, ko je govora o novih vrstah terorizma, pojavljajo pomisleki.

V primerjavi z ostalimi razlogi, peti argument temelji na bolj praktični ravni. Čeprav je povsem možno, da protiteroristične konvencije ustvarjajo režim izročitve ali pregona med državami in hkrati poskušajo zagotoviti sodelovanje med njimi, pa to ni zadosten razlog za zavrnitev pristojnosti Mednarodnega kazenskega sodišča. Za primer služi zločin genocida, ki je osrednje kaznivo dejanje v različnih mednarodnih pogodbah. Dejstvo je, da so obstoječi pravni instrumenti, ki obravnavajo tisto, kar mednarodna skupnost zaznava kot kaznivo dejanje, preprosto nepomembni pri ugotavljanju tega, ali bi bilo terorizem smiselno vključiti v Rimski statut ali ne.

Glavni namen vključitve bi bilo ustvarjanje pristojnosti in avtoritete nad samim kaznivim dejanjem. Tako kot je danes zelo malo stvari izključenih, tudi Rimski statut ne bi smel biti imun na politizacijo. Statut je trdil, da je terorizem (pre)občutljiv politični izraz, ki bo Mednarodno kazensko sodišče potisnil v politično sfero, ki bo prizadel legitimnost in verodostojnost tako pomembne in predvsem nepristranske sodne institucije. Res je, da gre pri terorizmu za močno spodbuditev političnih razprav o tem, zakaj se je določeno teroristično dejanje storilo. Izrael se Mednarodnemu kazenskemu sodišču kljub zagovarjanju njegove pomembnosti ni vključil zaradi tega, ker bi dejanja Izraela hitro postala označena kot vojni zločini.

Zaključim lahko, da vsa mednarodna kazniva dejanja vključujejo določeno mero politične občutljivosti. Danes se večina navedenih argumentov zdi zelo neverodostojnih, edini sprejemljivi argument pa kaže odstopnost neenotne definicije terorizma (Cohen).

V skladu s paradigmo kazenskega pregona, ki se je v preteklosti uporabljala za boj proti terorističnim dejanjem v mednarodnem in domačem okolju, ta danes ni več ustrezna, saj so dokazane in potencialne razsežnosti terorističnih napadov označene kot vojna dejanja. Standardi dokazov, ki se zahtevajo v kazenskih postopkih, ne bi dopuščali zadržanja ali sojenja večini osumljenih za teroristična dejanja, prav tako pa bi to pomenilo preobremenitev za domače pravosodne sisteme.

Svet se sooča z novo, staro vrsto nasilja, za katero bi po mojem mnenju morali veljati zakoni oboroženih spopadov. Transnacionalno nasilje se potemtakem ne ujema z opredelitvijo mednarodnega oboroženega spopada, ker se spopad ne odvija med državami in tako ne ustreza tradicionalnemu razumevanju nemednarodnih oboroženih spopadov, saj se razpostira na zelo širokem teritoriju. Člene o obstoju oboroženih spopadov bi bilo potrebno prilagoditi, da bi ti lahko postali osrednje orodje pri obravnavanju terorističnih dejanj. Z razvojem običajnega mednarodnega humanitarnega prava naj bi se to v praksi tudi zgodilo. Kljub temu še vedno ni predlaganih ustreznih pogodb in pravnih instrumentov. Osebe, ki so osumljene vpletenosti v teroristična dejanja, tako danes predstavljajo sovražne borce, ki so lahko predmet neposrednega napada, po zajetju pa so lahko pridržani do konca aktivnosti v skladu z načeli vojne proti terorizmu.

7. Sklep

Na začetku magistrske naloge sem si zastavil raziskovalno vprašanje ter dve raziskovalni hipotezi. Na podlagi poglobljenega raziskovalnega dela sem prišel do naslednjih ugotovitev.

Prva hipoteza je bila: status oboroženega spopada v času terorističnega napada je edini pogoj, da se teroristično dejanje obravnava kot vojni zločin.

Mednarodno humanitarno pravo tolerira, da se borci soočajo s sovražnostmi v obdobju vojne, kar pomeni, da to ne more biti predmet odobravanja s strani mednarodnega humanitarnega prava v času miru. Borci so lahko predmet oz. del sovražnosti do trenutka predaje ali zajetja. Civilisti, ki se nelegalno udeležijo sovražnosti, izgubijo vso zaščito, dokler ne prenehajo z aktivnim prisostvovanjem. Največjo zmedo in nejasnost v skladu z opredelitvami statusa teroristov in pomenske opredelitve terorističnih dejanj povzroča uporaba termina vojna. S pomočjo besede vojna se je poskusilo opredeliti vse dejavnosti, ki bi jih teoretično veliko bolje strnili s terminom boj proti terorizmu.

Očitno je, da večina dejavnosti, ki se izvajajo za preprečevanje in zatiranje terorističnih dejanj, ne vsebuje oboroženih spopadov. Primernost za tovrstno obravnavanje oseb, ki so osumljene terorističnih dejanj, ne more biti zadosten izgovor za izvensodno iskanje pravice ali zavračanje temeljnih pravic posameznikov. Mednarodni odbor Rdečega križa je večkrat poudaril, da naj se mednarodno humanitarno pravo uporablja izključno takrat, kadar boj proti terorizmu vključuje oboroženi spopad. Primer tovrstnega ravnanja je Afganistan, kjer je bil položaj s stališča mednarodnega humanitarnega prava jasno urejen. Oboroženi konflikti vseh vrst zahtevajo določeno intenzivnost nasilja in obstoj dveh sovražnih strani. Stranki oboroženega spopada morata pri tem delovati v skladu s stopnjo organiziranosti, poveljniško strukturo in s sposobnostjo izvajanja načel mednarodnega humanitarnega prava. Logična podlaga mednarodnega humanitarnega prava je, da se za obstoj vojnega zločina zahteva prepoznava vojskujoče se strani v zgoraj navedenem kontekstu. Omenjena zakonodaja vzpostavlja enakost pravic in obveznosti med sovražnima stranema v obdobju oboroženega spopada. Primarni upravičenci teh pravil so civilisti in druge osebe, ki v sovražnostih ne sodelujejo aktivno. Tudi načelo enakosti borcev ima temelj v mednarodnem humanitarnem pravu. Bolj preprosto povedano to pomeni, da ne more obstajati vojna, v kateri ima ena stran absolutne pravice, druga pa teh nima. Uporaba termina vojna bi v tem smislu pomenila, da bi se moralo v vojni proti terorizmu zagotoviti enake pravice in obveznosti v skladu z načeli mednarodnega humanitarnega prava. Kljub temu se zdi razumljivo, da države tega ne bi bile pripravljene upoštevati. Nekateri trdijo, da bi se moralo na vsako dejanje mednarodnega terorizma odgovoriti različno in odvisno od posameznega primera. V nekaterih primerih bi to pomenilo, da storjeno nasilje pomeni

vkjučitev v mednarodno humanitarno pravo, kjer v pravnem smislu oboroženi konflikt poteka. Mednarodno humanitarno pravo bi moralo biti videno kot napredek in ne kot ovira pri mednarodnih prizadevanjih, ki so usmerjeni k zatiranju terorizma.

Mednarodno pravo oboroženih spopadov bi moralo biti videno kot vitalni del okvira sporazumov, ki sestavlja mednarodni legalni režim v povezavi z mednarodnim terorizmom. Hkrati pa ta terorizma ne prepoznava kot nujnega zla. Namesto tega samo prepoveduje določene oblike terorizma, zlasti dejanja, ki imajo za cilj uničenje civilistov, še vedno pa dovoljuje določena dejanja, ki so usmerjena proti legitimnim borcev. S tem ko mednarodno humanitarno pravo pušča prostor za legalna dejanja terorizma, pravo oboroženih spopadov ne delegitimizira teroristov in njihovih namenov v celoti. Še vedno je razlog za relativno prepoved nepolitičen, saj je glavni cilj mednarodnega humanitarnega prava zaščita življenja civilistov.

V zvezi s tem ima mednarodno humanitarno pravo dolgo in naporno zgodbo odpornih argumentov, ki temeljijo samo in izključno na teoriji vojne, ki je bila v preteklosti uporabljena za subjektivno opravičilo za grozodejstva in kruta dejanja, ki so ovirala razvoj humanitarnosti. Mednarodno humanitarno pravo omogoča fleksibilno logiko, ki stranem v oboroženem konfliktu dovoljuje uporabo oborožene sile, hkrati pa udeleženi ne omogoča absolutne pravice do tega.

Glede na zapisane ugotovitve lahko svojo prvo hipotezo delno potrdim. Status oboroženega spopada v času izvajanja terorističnega dejanja je pogoj za obstoj vojnega zločina, še vedno pa je za obravnavo terorističnega napada kot vojnega zločina potrebno izpolnjevati pogoje, ki definirajo sovražno stran in jo priznavajo kot nasprotnika v skladu z določili mednarodnega prava. Pripadniki teroristične organizacije, ki so izvedli teroristični napad, morajo imeti jasen status borca, kar pomeni, da morajo imeti jasno poveljniško strukturo, odkrito morajo nositi orožje ter biti vizualno ločeni od civilnega prebivalstva. V primeru, da je teroristično dejanje storjeno v sklopu oboroženega spopada, je lahko obravnavano kot vojni zločin. Temu primerno je obtoženim terorizma tudi sojeno.

33. člen 4. Ženevske konvencije poudarja, da so teroristična dejanja prepovedana. Poleg 33. člena še dva dodatna protokola k Ženevskim konvencijam prepovedujeta tudi vsa dejanja, ki širijo teror med civilnim prebivalstvom (Halawi 2017).

Druga raziskovalna hipoteza se je glasila: države kot subjekti mednarodnega prava prilagajajo sodno obravnavo individualnih terorističnih napadov političnim interesom in ne v okvirju običajnega ali splošnega mednarodnega humanitarnega prava.

Določena teroristična dejanja so videna kot resne kršitve mednarodnega humanitarnega prava ter so preganjana s strani mednarodnega kazenskega prava. Splošno gledano bi bilo mednarodno humanitarno pravo lahko uporabljeno tudi kot orodje vpliva na splošni pristop mednarodne skupnosti k problematiki modernega terorizma. Danes se vprašanje terorizma ne navezuje na problematiko legitimne uporabe sile v mednarodnih odnosih, kar predstavlja velikokrat tudi jedro spora med razvitimi državami in državami v razvoju. Večina zahodnih držav danes v kontekstu govora o terorizmu uporablja retoriko zla. Zahodne države splošno gledano definirajo terorizem v precej subjektivnem smislu ali kot inherentno skrajno nelegalno obliko nasilja, ki se ga poslužujejo posamezniki proti nedolžnim civilistom. Jasno je, da sta termina terorist in terorizem besedi z negativno konotacijo, hkrati pa je potrebno poudariti, da gre retorično dobro proti slabemu predvsem zaradi tega, ker se tako določene skupine in njihove namene precej lažje delegalizira. V terorizmu in njegovi ničelni igri ni možno izbrati nevtralne pozicije.

Legalno gledano je izredno pomembno, da vsi tisti, ki so storili teroristično dejanje, odgovarjajo za svoja dejanja in kršitve mednarodnega humanitarnega prava. Politično to pomeni jasno razlikovanje med napadi proti koalicijskim silam in med napadi, ki jih vodijo uporniki za napadanje civilnega prebivalstva. Gre za razlikovanje med konvencionalnim bojevanjem in nasiljem, katerega namen je širjenje terorja in strahu. Res je, da se mednarodno humanitarno pravo uveljavlja za primere terorističnih dejanj samo v primeru določenih oboroženih konfliktov. Teroristična dejanja so po navadi del ali pa so v določeni meri nedirektno povezana z oboroženim spopadom. Pravno gledano mednarodno humanitarno pravo ureja in je usmerjeno predvsem v regulacijo situacij, v katere so vpletene konvencionalne oborožene sile posameznih držav. Teroristična dejanja, za katerimi stojijo posamezniki, po navadi tvorijo konflikte nizke intenzivnosti, za katere ima mednarodno humanitarno pravo omejen doseg. Veliko bolj problematično je dejstvo, da se pravo oboroženih spopadov selektivno nanaša na samo določene borce in ne na druge udeležence. Status borca je rezerviran za državne in nedržavne akterje v primerih, ko izpolnjujejo določene kriterije. Teroristi, ki delujejo individualno, so tako učinkovito izločeni iz oboroženega boja, razen če imajo organizacijsko strukturo in stabilno kontrolo nad določenim teritorijem, kot to določa II. dodatni protokol.

Mednarodno humanitarno pravo še vedno ostaja pod vplivom politike kot zelo neobjektivno orodje. Terorizem predstavlja manifestacijo individualnega pojava na mednarodnem odru. Teroristi, ki delujejo zasebno in individualno, ukrepajo neposredno na mednarodni ravni, pri tem pa namesto države napadajo civiliste. Logika mednarodnega humanitarnega prava bi se morala tako navezovati na vse situacije oboroženega konflikta, njegova aplikacija pa bi morala pokrivati vse osebe, ki v

konfliktu formirajo minimalno organizirane skupine. Treba je namreč upoštevati, da je moderni terorizem transnacionalnega značaja ter da gre za vrsto mednarodnega oboroženega konflikta, ki zaseda mesto na mednarodnem odru. Podobno kot je bil v sklopu dodatnih protokolov k Ženevskim konvencijam sprejet razvoj gverilskega bojevanja in upornišva, je danes nujna zagotovitev, da se mednarodno pravo oboroženih spopadov navezuje na vse novonastale konflikte, ki vključujejo zasebno organizirane transnacionalne teroristične skupine in organizacije. Sam koncept terorizma je na mednarodni ravni zelo sporen, ker po običajnem mednarodnem pravu ni enotne opredelitve, kaj terorizem je in za kakšno kaznivo dejanje gre. Mnogi menijo, da je veliko bolj primerno in učinkovito, če se terorizem namesto mednarodno preganja na nacionalni ravni. Tudi kriminalizacija terorizma se je pričela na nacionalni ravni, kjer je veliko držav opredelilo zakonodajo proti terorističnim dejanjem in je obtoženim osebam tudi sodilo. Po sprejetju Konvencije o preprečevanju in kaznovanju terorizma in Konvenciji o ustanovitvi mednarodnega kazenskega sodišča je bila v 30-ih letih prejšnjega stoletja prepoznana volja za opredelitev terorizma na mednarodni ravni. Konvencija o terorizmu je namreč predvidevala kriminalizacijo terorističnih dejanj v skladu z nacionalnimi zakonodajami držav pogodbenic. Na primeru ZDA in vojni proti terorizmu smo lahko videli, kako je ameriška vlada prilagodila poimenovanje domnevnih teroristov s terminom ilegalni borci. S tem so hoteli osebe, ki so bile terorističnih dejanj osumljene, označiti s posebnim statusom.

Zanimivo je, da nekatere države teroristična dejanja neglede na status in prisotnost oboroženega spopada označijo z vojnim zločinom, medtem ko nekatere države zagovarjajo pomen obstoja oboroženega spopada. Če primerjamo vojne zločine iz druge svetovne vojne ali vojne v Jugoslaviji leta 1991, lahko vidimo, da je bil v obeh primerih prisoten status oboroženega spopada večjih razsežnosti. Tako sta bila v obeh vojnah jasno znana sovražnika in njuni cilji.

Svojo drugo hipotezo potrjujem, saj so ZDA glavni dokaz, kakšen vpliv ima država na pravni sistem. Ogromno zajetih osumljencev je bilo v zaporu Guantanamo bay brez jasnega sojenja ali celo brez sodnega postopka, vsem pa so kljub temu dodelili statuse ilegalnih borcev. Zanimivo je, da je bil voznik Osama bin Laden obsojen za vojne zločine, medtem ko je bil zajeti domnevni terorist obsojen drugače.

Kar zadeva elemente, po katerih naj bi terorizem veljal za vojni zločin, je prvi element nasilno dejanje ali grožnja tovrstnega dejanja proti civilistom ali drugim osebam, ki ne sodelujejo v oboroženih spopadih, drugi element pa je, da se v namenu tega dejanja terorizira prebivalstvo. Teroristična dejanja v odsotnosti oboroženega konflikta po mednarodnem humanitarnem pravu ne morejo biti opredeljena kot vojni zločin.

Za optimizacijo svojega sklepa se lahko vprašam, ali so dejanja ideološko motiviranih teroristov lahko dojeta kot zločini proti človečnosti. Teroristi pri svojih napadih zelo selektivno izbirajo svoje cilje in žrtve, s svojimi nasilnimi dejanji pa hočejo izpostaviti vladino ranljivost ali nezmožnost zaščite prebivalstva. Teroristi morajo tako imeti politično motivirane cilje in posebni namen za doseg širšega cilja. V povezavi z vojnimi zločini večina avtorjev zavrača tezo, da bi bila teroristična dejanja označena kot zločini proti človečnosti. Teroristične skupine ne posedujejo avtoritete nad teritorijem, kot to počnejo države, napadi pa poleg tega kažejo drugačno naravo kot zločini, ki so označeni z zločinom proti človečnosti.

Teroristična dejanja niso vključena v Rimski statut, kar povzroča nezmožnost, da terorizem javnost dojema z enako stopnjo grožnje kot ostale zločine ter hkrati garantirati enakovredne komplementarnosti.

Notranji pravni sistemi so željni po obsodbi akterjev terorističnih dejanj. Kljub temu bi se pod določenimi pogoji terorizem lahko razumel kot zločin proti človečnosti, neglede na to, ali je storjen v času miru ali vojne. Gre za zelo okrutna in nasilna dejanja, kot so umori, posilstva, resne telesne ali duševne poškodbe, zajetja talcev in druge oblike. Drugi element, povezan s terorizmom, pa je podpora države do kaznivega dejanja takšnega obsega (Roger 2004). Tretji element predstavljajo žrtve, ki so v tem primeru civilisti. Ker je miselni element terorizma usmerjen proti izvedbi terorističnega napada, bi bilo logično, da se teroristični napad vedno šteje kot zločin proti človečnosti, če je usmerjen proti civilnemu prebivalstvu in objektom.

Obravnava terorizma kot vojnega zločina je danes žrtev pretirane politizacije. Kot smo videli na številnih primerih, je bil Moussaoui, ki je priznal krivdo za napade 11. septembra, obravnavan na civilnem kazenskem sodišču, v primeru proti Hamdanu pa se je jemenskemu državljanu in nekdanjemu osebnemu šoferju Osame bin Ladna sodilo na vojaškem sodišču za dejanja terorizma. Kljub temu da je bil obsojen na vojaškem sodišču, na koncu ni bil obsojen za vojni zločin. Problematično področje na primeru ZDA predstavlja predvsem tretiranje ujetnikov, ki so bili zajeti v sklopu vojne proti terorizmu. Obravnava posameznika kot vojnega zločinca bi osebi morala predhodno omogočiti status vojnega ujetnika ter zaščito po mednarodnem humanitarnem pravu, kar pa so ameriške oblasti zavrnilo. Zaradi pravnih potreb so zato ustanovili nov termin nelegalni borec, za katerega pa niso jasno objasnili pravne zaščite in dolžnosti. Večina zajetih teroristov je bila ali pa je še vedno zaprtih v zaporu Guantanamo bay, kjer čakajo na domnevno sojenje. Danes terorizem povzroča naraščanje skrbi glede uničujočih posledic, ki jih lahko prinese za civilno prebivalstvo. Tudi teroristična dejanja z uporabo jedrskega orožja so zaradi dostopnosti ali državnega sponzoriranja terorizma veliko bolj verjetna.

Tako je situacija glede terorizma zaradi neenotnega stališča mednarodne skupnosti vse prej kot zadovoljiva. Veliko terorističnih organizacij je pridobilo vpliv, doseg in namen v mednarodni skupnosti. Tudi boj proti teroristični organizaciji Al Kaida se je razvil iz boja proti organizaciji, katere glavno vodilo je bil pregon oboroženih sil ZDA z območja Bližnjega vzhoda.

Mednarodno humanitarno pravo ne ureja le uporabe in pravil vojne, ampak tudi uporabo sile med vojno. Tudi kadar vojne vodijo individualne ali kolektivne sile, ali ko gre za oborožene spopade, ki jih odobri Varnostni svet OZN, morajo države spoštovati zakone vojne.

Legitimnost sredstev, ki se uporabljajo v vojni, ne smejo biti rezultat moralne presoje v smislu pravičnosti vojne. Prav nasprotno - uporabo sile urejajo kodifikacije v pogodbah, kot so Ženevske konvencije. Zaradi pretirane politizacije, ki sem jo predhodno že izpostavil, bi moralo biti obravnavanje zapornikov v Guantanamo bay ali zaporu Abu Ghraib vprašanje za mednarodne odvetnike in ne za ameriške voditelje, ki jih vodi moralna presoja.

Zasnovalci Ustanovne listine OZN so bili osredotočeni na prepoved vojn imperialnih osvajanj in priključitev agresivnih držav, kot sta to jasno nakazovala primera Nemčije in Japonske v času 2. svetovne vojne. Skoraj takoj po sprejetju Ustanovne listine OZN leta 1945 pa so dekolonizacija in boji za neodvisnost narodov brez državljanstva sprožili povsem drugačna vprašanja v mednarodni skupnosti. Danes je večina konfliktov rezultat vojn za poskus odcepitve narodov. Mednarodnopravna zakonodaja mora biti nujno dopolnjena, saj je to edini način, da bo zmožna urejati, kdaj se lahko narodi brez državljanstva in teritorija zatečejo k oboroženemu konfliktu ter kakšne metode lahko pri tem uporabijo (Lind, 2005).

8. Viri

1. Ankasam. 2017. The Differences Between the Guerrilla Warfare and Terrorism. Dostopno prek: <https://ankasam.org/en/the-differences-between-the-guerrilla-warfare-and-terrorism/>
2. Bach Jensen, R. (2008). Routledge. Nineteenth Century Anarchist Terrorism: How Comparable to the Terrorism of al - Qaeda? Dostopno prek <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546550802257333?journalCode=ftpv20>
3. Best, G. (1994). *War & Law*. Oxford University press.
4. Burges, M. (2015). A brief history of terrorism. Dostopno prek <https://www.pogo.org/investigation/2015/02/brief-history-of-terrorism/>
5. CaseText. 1988. United States v Yunis. United States District Court, D. Columbia. Dostopno prek <https://casetext.com/case/united-states-v-yunis-ddc-1989>
6. Cohen, A. (2012). Prosecuting Terrorists at the International Criminal Court: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism. Dostopno prek <https://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1080&context=ilr>
7. Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*: Vol. 13, No. 4 (379—399). Dostopno prek https://www.jstor.org/stable/421717?seq=1#page_scan_tab_contents
8. De la Grange, T. K. (2001). The Changing Character of Terrorism and its Implications. *Telos* Summer. (143—146). Dostopno prek <http://journal.telospress.com/content/2001/120/143.full.pdf+html>
9. DOD, Department of Defense. (2015). Law of War manual. Dostopno prek <https://archive.defense.gov/pubs/law-of-war-manual-june-2015.pdf>
10. Draper, G.I.A.D. (1983). Humanitarian law and Internal Armed conflicts. Dostopno prek <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1860&context=gjicl>

11. Dworkin, A. (2019). ECFR. A tribunal for ISIS fighters? Dostopno prek https://www.ecfr.eu/article/commentary_a_tribunal_for_isis_fighters
12. Elsea, J. (2001). Terrorism and the Law of War: Trying Terrorists as War Criminals before Military Commissions. CRS Report for Congress. Dostopno prek <https://fas.org/irp/crs/RL31191.pdf>
13. Ford, C. in Cohen, A. (2012). Rethinking the law of armed conflict in an age of Terrorism. Lexington Books
14. Forest, J.F J. (2012). The terrorism lectures. Nortia press
15. ICRC. Geneva conventions and protocols 1949. Dostopno prek <https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>
16. Halawi, R. (2017). Terrorism, International Criminal Tribunals & the Role of the Special Tribunal for Lebanon. Dostopno prek <https://leidenlawblog.nl/articles/terrorism-international-criminal-tribunals-the-role-of-the-special-tribunal>
17. Hewitt, S. (2019). Terrorism by the State is still Terrorism. Dostopno prek <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/terrorism-by-the-state-is-still-terrorism.aspx>
18. Higgins, R. in Flory, M. (1997). Terrorism and International law. New York: Routledge
19. Hoffman, H. M. (2002). *Terrorists are Unlawfull Belligerents, not unlawfull Combatants: A distinction with Implications for the future of International Humanitarian law. Case western reserve Journal of International law*, zv. 34, izd.2 (str. 227–229)
20. Hoggins, R. (1997). Terrorism and international law. London ; New York : Routledge LSE

21. HRW - Human Rights Watch. (2000). War Crimes In Chechnya and the Response of the West. Dostopno prek <https://www.hrw.org/news/2000/02/29/war-crimes-chechnya-and-response-west>

22. Human Rights First. (2013). Is "Terrorism" a War Crime Triable by Military Commission? Who Knows? Dostopno prek <https://www.humanrightsfirst.org/2013/06/13/is-terrorism-a-war-crime-triable-by-military-commission-who-knows>

23. International Criminal Court. Rome Statute of the International Criminal Court. (1998). Dostopno prek <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>

24. ICRC, IHL and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. (2003). Dostopno prek <https://casebook.icrc.org/case-study/icrc-ihl-and-challenges-contemporary-armed-conflicts>

25. ICRC. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907. Dostopno prek <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/195>

26. ICRC. (2008). How is the term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian law? Opinion paper. Dostopno prek <https://www.refworld.org/docid/47e24eda2.html>.

27. ICRC. (2019). Customary International Humanitarian law: Definition of war crimes. Dostopno prek https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule156

28. Jackson, Richard. (2015). Research Gate. State terror, terrorism research and knowledge politics. Dostopno prek https://www.researchgate.net/publication/37147015_State_terror_terrorism_research_and_knowledge_politics?enrichId=rgreq-bf38e44f84a33e8c6678964b75eded86-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM3MTQ3MDE1O0FTOjIzMTQ3NTczMTc1OTEwNUAxNDMyMTk5NTIzMjc4&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf

29. Jeseničnik, P. (2010). Legitimnost in legalnost napada mednarodnih koalicijskih sil na Irak. Fakulteta za družbene vede. Diplomsko delo. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/jesenicnik-polona.pdf>

30. Jodoin, S. (2007). Terrorism as a war crime. *International Criminal law review* 7 (77—115)
31. Jogan, S. (1997). *Mednarodno vojno/humanitarno pravo*. Ljubljana:Uprava za razvoj MORS
32. Kocjančič, K in Prezelj, I. (2017). Islamistični terorizem in zloraba verskih načel ter dogem. *Varstvoslovje* 17, št. 3. Dostopno prek https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2015-3/01_Kocjancic_Prezelj_rV_2015-3.pdf
33. Koehler, D. (2019). Violence and Terrorism from the Far- Right: Policy Options to Counter an Elusive Threat. Dostopno prek <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/02/Koehler-Violence-and-Terrorism-from-the-Far-Right-February-2019.pdf>
34. Laborde, P. J. (2005) *Countering Terrorism: New International Criminal law perspectives*. Dostopno prek https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No71/No71_06VE_Laborde2.pdf
35. Law of the Hague. (2019). Dostopno prek <https://casebook.icrc.org/glossary/law-hague>
36. Legal Information Institute. (1992). *Geneva Conventions and their Additional Protocols*. Dostopno prek https://www.law.cornell.edu/wex/geneva_conventions
37. Lind, M. (2005). *Financial times*. The legal debate is over: terrorism is war crime. Dostopno prek <https://www.ft.com/content/352891a6-bb33-11d9-911a-00000e2511c8>
38. Lindell, J. (2009). Clausewitz: War, Peace and Politics. Dostopno prek <https://www.e-ir.info/2009/11/26/clausewitz-war-peace-and-politics/>
39. Macikova, L. (2019). Is “Religious Terrorism” really religious? Dostopno prek https://www.academia.edu/35701539/An_Essay_Is_religious_terrorism_really_religious_Module_International_Terrorism_Student_ID_8250229_Course_Terrorism_International_Crime_and_Global_Security
40. Melia, C. M. (2011). *Terrorism and Criminal Law: The Dream of Prevention, the Nightmare of the Rule of Law*. Research gate. Dostopno prek

https://www.researchgate.net/publication/259731821_Terrorism_and_Criminal_Law_The_Dream_of_Prevention_the_Nightmare_of_the_Rule_of_Law

41. Mofidi, M in Eckert E, A. (2003). Unlawful Combatants or Prisoners of War: The Law and Politics of Labels. Cornell International Law Journal. Dostopno prek <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1507&context=cilj>
42. Moran, M. 2006. Terrorist Groups and Political Legitimacy. Dostopno prek <https://www.cfr.org/backgrounder/terrorist-groups-and-political-legitimacy>
43. O'Connell, M.E. (2004). The Legal Case Against the Global War on Terror. Notre Dame Law School. Dostopno prek https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1683&context=law_faculty_scholarship
44. OHCHR. War Crimes, Crimes against Humanity and Genocide. Info note 2. Dostopno prek https://www.ohchr.org/Documents/Countries/CD/ES-2_Crimes_Final.pdf
45. Paulus, A. (2004). Michigan Journal of International Law: The War Against Iraq and the Future of International Law: Hegemony or Pluralism? Dostopno prek <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1266&context=mjil>
46. Peterlin, L. (2003). Pojav državnega terorizma v mednarodnih odnosih. FDV. Diplomsko delo. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Peterlin-Lovro.PDF>
47. Pilgrim, M. C. (1990). Dickinson Journal of International Law: Terrorism in National and International law. Dostopno prek <https://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1114&context=psilr>
48. Prezelj, I. (2018). FDV. Predavanja pri predmetu Terorizem in sistemski protiukrepi.
49. Rapoport, C. D. (2013). UCLA. The four waves of Modern Terrorism. Dostopno prek <https://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>

50. Reich, W. (1990). *Origins of Terrorism. Psychologies, Ideologies, Theologies, States of mind.* Washington: Woodrow Wilson Center Press
51. Roger, M. Can acts of international terrorism be regarded as crimes against humanity
Dostopno prek
https://vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/027/Martin_Roger.pdf
52. Rome Statute of the International Criminal Court. (1998). Dostopno prek
http://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm
53. Rulac. Geneva Academy. (2017). International armed conflict. Dostopno prek
<http://www.rulac.org/classification/international-armed-conflict#collapse1accord>
54. Sancin, V., Švarc D. in Ambrož, M. (2009). Mednarodno pravo oboroženih spopadov. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
55. Schabas, A. W. (2016). *International Criminal Law.* Cambridge University Press
56. Scharf P. M. (2004). *Defining terrorism as the Peacetime equivalent of War crimes: Problems and Prospects.* Case Western School of law
57. Shemella, P. (2011). *Fighting Back What Governments Can Do About Terrorism*
58. Silver, A. (2016). *Prosecuting Terrorists after September 11.* Dostopno prek
<https://www.cfr.org/background/prosecuting-terrorists-after-september-11>
59. Stelmach, J. (2016). *Goals of Terrorist attacks in the perspective of the indirect strategy of Terrorism.* Dostopno prek http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.baztech-fa655277-5c42-421a-aa6b-14de8a01d25e/c/6_Stelmach_Goals_74-82.pdf
60. Table talks. (2019). *Left wing terrorism.* Dostopno prek
<https://static1.squarespace.com/static/5809286abe6594e82df59790/t/5916576e6a496322aaa20b2b/1494636400157/Table-talk-leftwing.pdf>

61. Terrorism Research. (2019). Dostopno prek <http://www.terrorism-research.com/history/early.php>
62. Tippet, B. (2018). The Concourse. What Are The Laws Of War, And Why Do They Matter? Dostopno prek <https://theconcourse.deadspin.com/what-are-the-laws-of-war-and-why-do-they-matter-1825479429>
63. Tures, A. J. (2018). PRI. Only a few terrorist groups achieve their goals, study finds. Dostopno prek <https://www.pri.org/stories/2018-12-20/only-few-terrorist-groups-achieve-their-goals-study-finds>
64. United Nations Office on Genocide prevention and the responsibility to protect. War crimes. Dostopno prek <https://www.un.org/en/genocideprevention/war-crimes.shtml>
65. UN Office of Counter-Terrorism. (2019). International Legal Instruments. Dostopno prek <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml>
66. U.S. Polls: Public Opinion and Right-Wing Extremism. (2010). U.S. Polls: Public Opinion and Right-Wing Extremism: Final Report to Human Factors/Behavioral Sciences Division, Science and Technology Directorate, U.S. Department of Homeland Security. Dostopno prek https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/OPSR_TP_START_Research-US-Public-Opinion-Right-Wing-Extremism-Report_Apr2010-508.pdf
67. Verfassungsschutz. Right wing terrorism. (2019). Dostopno prek <https://www.verfassungsschutz.de/en/fields-of-work/right-wing-extremism/what-is-right-wing-extremism>
68. Weapons Law. (2013). La Tablada case (IAComHR). Dostopno prek <http://www.weaponslaw.org/cases/iacomhr-tablada-1997>
69. Wille, B. (2019). Human Rights Watch. Swedish Court Says Abuses Against ISIS Fighters Still War Crimes. Dostopno prek <https://www.hrw.org/news/2019/02/24/swedish-court-says-abuses-against-isis-fighters-still-war-crimes>

70. Yamashita, H. (2005). The Iraq War, the United Nations Security Council, and the Legitimacy of the Use of Force. Dostopo prek
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/kiyo/pdf/bulletin_e2005_2.pdf.